

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Anabilim Dalı

**REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR
VE EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ:
TÜRKİYE ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA**

Kürşat ÜNLÜSOY

Doktora Tezi

Ankara, 2024

REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR VE EKONOMİK
ANALİZİN ROLÜ: TÜRKİYE ÜZERİNE AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Kürşat ÜNLÜSOY

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Maliye Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

[Öğrencinin Adı Soyadı] tarafından hazırlanan "[Tezin Adı]" başlıklı bu çalışma, [Savunma Sınavı Tarihi] tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından [Tezin Türü] olarak kabul edilmiştir.

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Danışman)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Üye)

Bu tez çalışmasında Sayın (Unvanı, Adı ve Soyadı) Ortak Danışman olarak görev almıştır.

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

Kürşat ÜNLÜSOY

¹“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı** ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum tarafından verilir** *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü** üzerine **üniversite yönetim kurulu tarafından verilir**. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir**.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Kürşat ÜNLÜSOY

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın tamamlanmasında katkı ve desteklerini esirgemeyen, üzerimde emeği olan herkese bir Őükran borcum var.

Öncelikle, tez çalışmamın her aőamasında engin bilgi ve deneyimleriyle bana yol gösteren ve eleştirel bakış açısı ile bu tezin Şekillenmesinde büyük katkısı olan kıymetli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADİOĞLU'na en içten teőekkürlerimi sunarım.

Değerli zamanlarını bu çalışmaya ayıran, yapıcı eleőtiri ve önerileriyle tezin zenginleőmesine katkı sağlayan tez sınav jüri üyeleri Prof. Dr. Ahmet Burçin YERELİ, Prof. Dr. Duran BÜLBÜL, Doç. Dr. Alparslan A. BAŐARAN ve Dr. A. Ömer TOPRAK'a değerli katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Tez sürecinde verdikleri görüş, katkı ve desteklerinden dolayı meslektaőlarım Mücteba ALTUN ve Dr. Ali Fuat KOÇ'a, ayrıca Prof. Dr. Yannis Katsoulacos'a teőekkürü bir borç bilirim.

Ve elbette, hayatımın her anında olduğu gibi bu zorlu süreçte de sevgi ve destekleriyle yanımda olan, fedakarlıkta bulunan ve bana güç veren sevgili eőim ve çocuklarıma, beni yetiőtiren anne ve babama sonsuz sevgi ve Őükranlarımı sunarım.

ÖZET

ÜNLÜSOY, Kürşat. *Rekabet Hukuku Uygulamasında Yasal Standartlar ve Ekonomik Analizin Rolü: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma*, Doktora, Ankara, 2024.

Çalışmanın amacı Türkiye'de Rekabet Kurulu tarafından alınan kararlarda yasal standartlar bakımından ekonomik analizin ne derece kullanıldığının ampirik olarak ölçülmesi ve analiz edilmesidir. Bu amaçla çalışmada Katsoulacos vd. (2019) tarafından geliştirilen yöntem benimsenmiştir. Bu kapsamda söz konusu kararlar ihlal türlerine göre sınıflandırılarak ekonomik analizin bu karar türlerinde ne ölçüde kullanıldığı, bu anlamda ihlal türlerinin arasında farklılık olup olmadığı, zaman içerisindeki seyrinin ne yönde olduğu, ortaya çıkan sonuçların uygulama kalitesi ve yargı süreçleri bakımından anlamlı olup olmadığı incelenmiştir. 1998-2017 dönemine ait verilerin incelenmesi sonucunda; ekonomik analizin kapsamının rekabet ihlali türleri arasında değişkenlik gösterdiği ve özellikle hakim durumun kötüye kullanılması ihlallerinde ekonomik analizin kullanımında bir artış olduğu görülmüştür. Kartel türü ihlallerde ekonomik analizin kullanımı açısından ise beklenmeyen artışlar görülmekle birlikte dikey rekabet ihlallerinde etkiye dayalı yasal standartlara doğru önemli bir ilerleme kaydedildiği gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler

Rekabet (Antitröst), Ekonomik Analiz, Yasal Standartlar, Amaç-temelli (Per Se), Etki-temelli (Makul Sebep) uygulama

ABSTRACT

UNLUSOY, Kursat. *The Role of Legal Standards and Economic Analysis in Competition Law Enforcement: An Empirical Study on Turkiye*, PhD, Ankara, 2024.

The aim of this study is to empirically measure and analyze the to what extent the economic analysis is used in the decisions taken by the Competition Board in Turkiye in terms of legal standards. To this end, the study employs the methodology developed by Katsoulacos et al. (2019). In this context, by classifying these decisions according to the types of infringement, the extent of economic analysis used in these decisions, whether there is a difference between the types of infringement in this sense, the course taken over time, and whether the results are meaningful in terms of the quality of implementation and judicial processes are analyzed. As a result of the analysis of the data for the period 1998-2017, it is observed that the scope of economic analysis varies between types of competition infringements and there has been an increase in the use of economic analysis especially in abuse of dominant position infringements. Although there is an unexpected increase in the use of economic analysis in cartel type infringements, it is observed that there has been a significant progress towards impact-based legal standards in vertical competition infringements.

Keywords

Competition (Antitrust), Economic Analysis, Legal Standards, Object-based (Per Se), Effect-based (Rule of Reason) enforcement

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLO DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR VE EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ.....	3
1.1. REKABET HUKUKU UYGULAMASINA GENEL BAKIŞ	3
1.1.1. Rekabet Kavramı ve Rekabet Hukukunun Tarihsel Gelişimi	3
1.1.2. Rekabet Hukukunda Temel Uygulama Alanları	8
1.1.2.1. Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar.....	8
1.1.2.2. Pazar Gücünün Kötüye Kullanılması	9
1.1.2.3. Yoğunlaşmalar	10
1.1.3. Rekabet Hukuku ve Ekonomi İlişkisi: Temel Yaklaşımlar	11
1.2. REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR	15
1.2.1. Per Se Yasal Standardı	16
1.2.2. Rule of Reason Yasal Standardı.....	16
1.2.3. Yasal Standartların Uygulanması	17
1.3. REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ	21
1.3.1. Pazarın Belirlenmesine Yönelik Analizler.....	22
1.3.1.1. Korelasyon Analizi.....	22
1.3.1.2. Granger Nedensellik Testi	23
1.3.1.3. Şok Analizi/Doğal Deney	23
1.3.1.4. Elzinga-Hogarty Ticaret Akışı Testi.....	24
1.3.1.5. Varsayımsal Tekel Testi	24
1.3.1.5.1. SSNIP Testi.....	25
1.3.1.5.2. Kritik Kayıp Testi.....	25
1.3.1.5.3. FERM Testi	25
1.3.2. Rekabetin Önemli Ölçüde Azaltılmasına Yönelik Analizler.....	26

1.3.2.1. Fiyat Yoğunlaşma Modelleri	26
1.3.2.2. Birleşme (Yoğunlaşma) Simülasyonları	26
1.3.2.3. Sapma Oranı ve Yukarıya Doğru Fiyat Baskısı Analizi	27
1.3.3. Anlaşma/Uyumlu Eylemlerde Kullanılan Analizler.....	27
1.3.3.1. Yapısal Kırılma Analizi - Chow Testi.....	27
1.3.3.2. Varyans/Standart Sapma Analizi	28
1.3.3.3. Farkların Farkı Analizi.....	28
2. BÖLÜM: LİTERATÜR TARAMASI.....	30
2.1. EKONOMİK ANALİZİN ROLÜNE İLİŞKİN TEORİK ÇALIŞMALAR.....	30
2.1.1. İktisatçıların Katkılarına İlişkin Çalışmalar.....	30
2.1.2. Ekonomik Analiz ve Sınırlarına İlişkin Çalışmalar	34
2.1.3. Kurumsal ve Yargısal Etkilere İlişkin Çalışmalar	37
2.2. EKONOMİK ANALİZİN ROLÜNE İLİŞKİN AMPİRİK ÇALIŞMALAR	40
2.2.1. Metodoloji ve Kapsam Bakımından Öne Çıkan Çalışmalar	40
2.2.2. Yasal Standartlar ve Ekonomik Analizin Rolüne İlişkin Diğer Çalışmalar .	45
3. BÖLÜM: AMPİRİK ÇALIŞMA: TÜRKİYE’DE REKABET HUKUKU	
UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR VE EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ.....	59
3.1. REKABET UYGULAMASINDA EKONOMİK ANALİZ VE YASAL	
STANDARTLARIN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN METODOLOJİ.....	60
3.2. ETKİ BAZLI PUANLAMA VE YASAL STANDART TÜRLERİ.....	61
3.3. VERİ SETİ VE DAVRANIŞ GRUPLARININ TANIMLANMASI.....	65
3.4. EKONOMİK ANALİZDE “BOŞLUKLAR” İÇEREN VE İÇERMİYEN	
KARARLARIN VERİ SETİ: UYGULAMA KALİTESİNİN İLK ÖLÇÜMÜ	67
3.5. REKABET KURUMU UYGULAMASINDA EKONOMİK ANALİZ VE YASAL	
STANDARTLAR: AMPİRİK ÇALIŞMANIN SONUÇLARI	71
3.6. YASAL STANDARTLARIN TANIMLANMASI, DAVRANIŞ GRUBUNA GÖRE	
YASAL STANDARTLARIN AĞIRLIKLI ORTALAMASININ ÖLÇÜLMESİ VE	
HUKUKİ BELİRLİLİĞİ İLE UYGULAMA KALİTESİNİN GÖSTERGELERİ	73
3.7. YASAL STANDART GÖSTERGESİ PUANLARININ GELİŞİMİ.....	80
SONUÇ.....	85
KAYNAKÇA.....	88
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU.....	97
EK 2. ETİK KURUL MUAFİYET RAPORU.....	99

TABLO DİZİNİ

Tablo 1: Antitröst Uygulamasında Ekonomik Analiz Kapsamının Göstergelerinin Oluşturulmasında Dikkate Alınan Ekonomik Analiz Türleri.....	63
Tablo 2: Ekonomik Analiz Bileşenleri ve Bu Bileşenlere Göre Belirlenen YS Türleri ile YSG Değerleri	65
Tablo 3: 1998-2017 Yılları Arasındaki Rekabet Kurulu Kararları, Temyize Götürülen ve Temyizde Bozulan Karar Sayıları.....	67
Tablo 4: Kararlarda Bulunan Ekonomik Analizde 'Eksik Adımlar' veya 'Boşluklar'	68
Tablo 5: Davranış Grubuna Göre Boşluk İçeren ve İçermeyen Kararların Sayısı (ve Temyize Götürülen ve Bozulan Kararların Sayısı).....	70
Tablo 6: Davranış Grubuna Göre Uygulanan Ekonomik Analizin Rolü ve Türü	71
Tablo 7: Her Bir YSG Bağlamında Boşluksuz Kararların Sayısı ve Oranı	74
Tablo 8: Her Bir Davranış Grubundaki Hukuki Belirlilik ve Uygulama Kalitesine Yönelik Göstergeler ve YSAO	77
Tablo 9: Davranış Grupları Bazında YSAO'nun Evrimi.....	81
Tablo 10: Uygulamada Her Bir Davranış Grubundaki Etki Tabanlı Analiz Bileşenlerinin (C2, C3 ve D) Yıllar İçindeki Evrimi (boşluk içermeyen kararlar)	82

GİRİŞ

Özellikle son yıllarda tüm dünyada rekabet hukuku uygulamaları alanında ekonomik analizin rolünde önemli bir artış olduğu görüşü yaygınlık kazanmıştır. Ancak bu görüşün birleşme ve devralmalar alanı dışında rekabeti sınırlayıcı diğer uygulamalar bakımından ne ölçüde geçerli olduğuna yönelik oldukça sınırlı çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalardan çoğunun ise konuyu rekabet kurumlarının ekonomik analiz yapma kapasitesinin ölçülmesine yönelik olduğu bir başka deyişle girdi yönüyle ekonomik analizin rolünün artışına ilişkin tespit ve değerlendirmeler içerdiği görülmüştür. Bunun yanında sınırlı da olsa rekabet kurumlarının çıktıları yönüyle konuyu ele alan çalışmalar da bulunmaktadır.

Rekabet kurumlarının almış oldukları kararlarda ekonomik analizin ne ölçüde yer aldığı ve rolünün ölçülmesine yönelik çalışmaların oldukça sınırlı olması ve bu anlamda Türkiye’de yapılmış bir çalışmanın bulunmaması, bu çalışmanın yapılmasında belirleyici etkenlerden bir olmuştur. Bu kapsamda diğer ülkeler için yapılmış olan çalışmalardaki metodoloji esas alınarak yapılan çalışmanın literatüre katkısının yanında uluslararası kıyaslamalar bakımından da uygun bir başlangıç zemini oluşturacağı düşünülmüştür.

Rekabet kurumlarının ele aldıkları vaka temelinde uygulamış oldukları kurallar doğal olarak incelenen ekonomik davranışın doğasına göre farklılaşmaktadır. Katı ya da açık rekabet kısıtlamaları ile diğer kısıtlamaların değerlendirilmesinde kullanılan yasal standartların (karar kurallarının) ekonomik analizin ne ölçüde kullanılacağı üzerinde belirleyici olması, ekonomik analizin rolünün ölçülmesinde bu standartların dikkate alınmasını zorunlu kılmıştır.

Çalışmanın amacı, Türkiye’de Rekabet Kurulu tarafından alınan kararlarda yasal standartlar bakımından ekonomik analizin ne derece kullanıldığının ampirik olarak ölçülmesi ve analiz edilmesidir. Bu kapsamda Türkiye’deki rekabet hukuku uygulamasında ekonomik analizin kapsamı ve ne ölçüde etkili olduğu yasal standartlar ekseninde 1998-2017 yılları arasında alınmış olan rekabet ihlali kararları üzerinden analiz edilmiştir.

Bu doğrultuda tez çalışması  bölüm olacak şekilde hazırlanmıştır. Birinci bölümde teorik çerçevenin oluşturulmasına yönelik olarak; rekabet hukuku uygulamasına genel bir bakışla birlikte konuya bir zemin oluşturulması sonrasında yasal standartlar ve ekonomik analizin rolü, özellikleri, birbirleriyle olan etkileşimi ve gelişimine ilişkin bilgiler sunulmaktadır. İkinci bölümde rekabet hukuku uygulaması bakımından ekonomik analizin kapsamı ve etkisinin ölümüne yönelik literatürde yer alan çalışmalar ve bu çalışmalarda kullanılan yöntemler ele alınmaktadır. nc bölümde ise benimsenen yöntem doğrultusunda Türkiye’de ilgili dönemdeki Rekabet Kurulu kararlarının analizine ve sonuçlarına yer verilmektedir.

1. BÖLÜM

REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR VE EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ

1.1. REKABET HUKUKU UYGULAMASINA GENEL BAKIŞ

Çalışmanın teorik çerçevesinin oluşturulması bakımından öncelikle rekabet hukukunun uygulanmasına genel olarak bakılması yararlı olacaktır. Dolayısıyla bu bölümde; rekabet kavramı ve rekabet hukukunun tarihsel gelişimi, temel uygulama alanları ve rekabet hukuku ve ekonomi ilişkisi başlıkları altında konuyla ilgili açıklama ve değerlendirmelere yer verilecektir.

1.1.1. Rekabet Kavramı ve Rekabet Hukukunun Tarihsel Gelişimi

Rekabet, toplumsal ve ekonomik yaşamın merkezinde yer alan, çok boyutlu ve dinamik bir kavramdır. Günlük dilde rakiplik durumuna vurgu yapılarak aynı amacı güdenler arasındaki yarış ya da çekişme anlamında kullanılan rekabet kavramı¹, genel olarak ekonomi alanında da piyasada faaliyet gösteren oyuncular arasındaki yarışma durumunu ifade etmektedir.

Rekabet hukukundaki yasal düzenlemeler bağlamında rekabet kavramını, piyasalardaki oyuncuların özgür bir şekilde karar alabilmelerini sağlayan yarış şeklinde genel olarak tanımlamak mümkündür². Diğer yandan, yasal düzenlemelerdeki gelişmelere bağlı olarak kavramın farklı bakış açılarına göre zaman içerisinde ayrı anlamlarda kullanıldığı da görülmektedir³.

---

¹ Türk Dil Kurumuna (2023) göre rekabetin birinci anlamı “aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme; rakiplik, yarışma, yarış” iken ikinci anlamı “ticarete üstünlük kazanma çabası; yarış, yarışma” şeklindedir.

² 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun’un “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde rekabet kavramının “mal ve hizmet piyasalarındaki teşebbüsler arasında özgürce ekonomik kararlar verilebilmesini sağlayan yarış” ifade ettiği belirtilmiştir (Rekabet Kurumu, 2019b, s.128).

³ Rekabet kavramı ve kavramın farklı hukuki ve ekonomik bakış açılarına göre şekillenmesi hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız (bkz.) Brook, 2022, s. 822-825.

Rekabet, toplumsal yaşamda kimin daha iyi olduğunu belirlemenin yolu olarak görülmenin yanında kişiler üzerinde en iyi ikinci durumda bulunandan da başarılı olunması için daha fazla çaba sarf edilmesine yönelik bir etkiye sahiptir (Hayek, 1982, s.68). Bu anlamdaki rekabetten genelde nitelik bakımından farklı olmasa bile ekonomik rekabetin daha dar bir alanla ilgili olması, rekabet hukukunun temelini oluşturan ekonomik rekabet olgusunun içerik bakımından farklılaşmasına yol açmıştır⁴.

Ekonomi teorisindeki gelişmeler sonucunda rekabet kavramının farklı bir anlam kazandığı görülmektedir. Bu anlamda rekabet; çok sayıda oyuncunun yer aldığı ve bunlardan hiçbirinin tek başına fiyatı etkileyemediği ve ürünün homojen, bilgi akışının tam ve giriş engellerinin bulunmadığı bir piyasanın ifade edilmesinde belirleyici bir kavram olarak öne çıkmıştır. Dolayısıyla rekabet kavramı, modern ekonomi teorilerindeki gelişmelerle birlikte günlük hayatta kullanıldığından daha sınırlı bir şekilde anlamlandırılmıştır⁵.

Rekabetin kurallar çerçevesinde düzenlenmesi rekabet hukukunun konusunu oluşturmaktadır. Ekonomik gücün sınırlanması veya kötüye kullanımının engellenmesi gibi ekonomi ve ticaret alanında adil kuralların geliştirilmesi açısından bakıldığında rekabet hukukunun geçmişi çok eski çağlara kadar uzatılabilir.

İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen Sümerlerden kalma bazı kil tabletlerde yer alan yasal kodlar bu anlamda milat niteliğinde olup halkın ekonomik gücü bulunduranlara karşı korunmasına yönelik kurallar içermektedir. Bu tabletler, benzer kurallar içeren ve 20. yüzyılın yarısına değin bilinen en eski hukuki metin olan M.Ö. 2100'lü yıllardaki Hammurabi yasalarından 300 yıl öncesine aittir (Loevinger, 1955, s.225).

---

⁴ Sosyal ve ekonomik hayatta rekabet kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DPT, 1994, s. 9-12; Akıncı, 2001, s.3.

⁵ Rekabet kavramının ekonomi teorileri bağlamında farklı bakış açıları ve tanımlarının karşılaştırılması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Melnyk ve Yaskal, 2013, s. 9-11.

Geçmişten bugüne çeşitli uygarlıklarda rekabet kurallarının benzer örneklerine rastlanılmakla birlikte modern anlamda rekabet hukukunun başlangıcı olarak Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Kanada'daki yasal düzenlemeler esas alınmaktadır. Modern dünyanın ilk rekabet yasası 1899'da Kanada'da çıkarılmış, bir yıl sonrasında da ABD'de 1890 tarihli Sherman Yasası yürürlüğe girmiştir. Her iki yasanın da demiryolları ve tahıl depolarının tekel gücüne karşı popülist endişelerin birer yansıması olduğu ileri sürülmüştür (Davidow, 1987, s.25; Grendell, 1980, s.64).

Halen yürürlükte olan ve birçok ülke uygulamasını etkileyen Sherman Yasası⁶ öncesinde rekabetin sınırlanmasıyla ilgili konulara içtihat hukuku çerçevesinde çözüm bulunmaya çalışılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra çoğu işletmenin aralarındaki rekabeti ortadan kaldırmak suretiyle tröst şeklinde örgütlenmeleri bu alanda yasal bir düzenleme yapılmasına yönelik girişimleri hızlandırmıştır. Akaryakıt ve tarım ürünleri gibi alanlardaki tekelleşme, demiryolu şirketlerinin gerek elde etmiş oldukları imtiyazlarla gerekse gizli anlaşmalar yapmak suretiyle güçlerini artırmaları; bu durumdan olumsuz etkilenen küçük ölçekli işletmeler ve çiftçilerden oluşan baskı gruplarının harekete geçmelerine neden olmuştur (DPT, 2000, s.6). Bu gelişmelerin sonucunda yapılan düzenleme olan Sherman Yasası ile birlikte, tröstlerin hakimiyetine son vermek amacı da göz önünde bulundurularak, rekabet hukuku ABD'de antitröst hukuku olarak adlandırılmıştır.

ABD'de tröstlerin ve tekellerin büyümesine karşı ABD Kongresi'nin bir tepkisi olarak görülen Sherman Yasası'nı 1915 yılına kadar bir dizi yasa⁷ izlemiştir. Bu

---

⁶ Sherman Yasası'nın ilk iki maddesi şu şekildedir: "Madde 1: Federe devletler arası ya da ABD ile başka devletler arası ticareti ve rekabeti sınırlar nitelikte olan, her türlü sözleşme, gizli anlaşma, tröst veya benzeri şekilde örgütlenme hukuka aykırıdır...Madde 2: Federe devletler arası ya da ABD ile başka devletler arası ticaretin bir alanında tekelleşen, tekelleşmeye teşebbüs eden ya da tekelleşmek için başkalarıyla sözleşme ya da gizli anlaşma yapan herkes suç işlemiş sayılır."

⁷ Bu yasalar; fiyat ayrımcılığının, münhasır satış sözleşmelerinin, tekelleşme yaratan birleşme ve devralmaların yasaklanmasını belirleyen 1914 tarihli Clayton Yasası, fiyat ayrımcılığına ilişkin hükümlerde değişiklik getiren 1936 tarihli Robinson-Patman Yasası, devralmalara ilişkin değişiklik hükümleri içeren 1950 tarihli Celler-Kefauver Yasası ve bazı rekabet sınırlamalarının yasaklanması yanında tüketicinin korunmasına yönelik hükümler içeren 1914 tarihli Federal Ticaret Komisyonu Yasası'dır.

yasaların çıkarılmasında uygulamada görülen yasal boşlukların yanında söz konusu tröst ve tekellerin yüksek fiyatlar belirleyerek, bu anlamda kartelleşmiş sektörlerin ürünlerini girdi olarak kullanan çiftçi ve küçük sanayi firmaları gibi üreticilere ve nihai tüketicilere vermiş oldukları zararlar etkili olmuştur (Motta, 2004, s.3).

ABD antitröst hukukunun dünyadaki diğer uygulama alanları üzerinde önemli etkileri olmuştur. Bu uygulama alanlarının başında gelen ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu ülke uygulamalarını etkileyen Avrupa Birliği (AB) rekabet hukukunun başlangıcı 20. yüzyılın ortalarına uzanmaktadır.

AB rekabet hukuku uygulamasının kökleri, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kuran ve ilk altı üye ülke olan Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg tarafından kabul edilen 1951 tarihli Paris Antlaşması'na dayanmaktadır. Bu antlaşma ile ticaret engellerinin yanı sıra üye devletler arasında rekabeti bozabilecek ayrımcı ve diğer kısıtlayıcı uygulamalar yasaklanmıştır. Dolayısıyla Paris Antlaşması, daha sonra AB rekabet hukuku ve politikasına dahil edilen unsurların çoğunu içermesi bakımından önemli bir kilometre taşı olarak kabul edilmektedir.

Paris Antlaşması'nda rekabet kurallarına yer verilmesinin arkasındaki nedenlerden birinin; ayrımcı uygulamaların yasaklanması yoluyla o dönemde önem arz eden kömür ve çelik gibi temel girdilere üye ülkelerin eşit erişimini garanti altına alma ve Almanya'nın bu alandaki gücünün tehlikesini azaltma isteği olduğu ileri sürülmüştür. Bir diğer neden olarak ise; rekabet kurallarına dayalı ABD ekonomisinin başarısı da göz önünde bulundurularak, serbest rekabet ilkesinin, piyasanın etkin bir şekilde işlemesi için mümkün olan tek yol olarak görülmeye başlanması olduğu belirtilmiştir (Motta, 2004, s.13).

1953 yılında yürürlüğe girmiş olmasına rağmen AKÇT'yi kuran Paris Antlaşması'nın rekabete ilişkin hükümleri daha geniş Ortak Pazarı kuran 1957 tarihli Roma Antlaşması'ndan (Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşması) önceki dört yıl boyunca pek uygulanmamıştır (OECD 2005, 10). Söz konusu

Antlaşma'da, rekabet hukukuna vurgu yapılan genel hükümlerin yanında rekabet hukuku uygulamasına yönelik özel hükümlere⁸ (81-89'uncu maddeler) yer verilmiştir. Zaman içerisinde değişiklikler yapılan Roma Antlaşması'nın adı 2007 tarihli Lizbon Antlaşması ile "Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Antlaşma" olarak değiştirilmiştir⁹.

Rekabet hukukunun Türkiye uygulamasına bakıldığında; her ne kadar daha öncesinde çeşitli tarihlerde yasal düzenleme girişimleri¹⁰ olsa da bu alandaki ilk düzenlemenin 1994 yılında 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun (RKHK) ile yapıldığı görülmektedir. Bu düzenlemeyle oluşturulan Rekabet Kurumu'nun teşkilatını tamamlayarak göreve başlaması ise üç yıllık bir gecikmeyle 1997 yılı itibarıyla olmuştur.

4054 sayılı RKHK'de AB rekabet hukukundaki temel düzenlemelere benzer şekilde; mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaların yasaklanması RKHK'nin 4'üncü maddesi ile, piyasaya hâkim olan teşebbüslerin bu hâkimiyetlerini kötüye kullanmalarının önlenmesi RKHK'nin 6'ncı maddesi ile, birleşme ve devralmaların kontrolü RKHK'nin 7'nci maddesi ile, muafiyet rejimi ise RKHK'nin 5'inci maddesi ile düzenlenmiştir. Bu maddelerde yer verilen hükümler Türk rekabet hukukunun ana omurgasını oluşturmaktadır.

---

⁸ Bu hükümlerden 81'inci madde, rekabeti bozan ya da bozabilecek nitelikteki anlaşma ve davranışlara; 82'nci madde hakim durumun kötüye kullanılmasına; 83-85'inci maddeler, Antlaşmanın rekabet hukukuna ilişkin maddi hükümlerinin uygulanabilmesi için AB Konseyi ve AB Komisyonu tarafından yapılması gereken düzenlemelere; 86'ncı madde, imtiyazlı işletmelerle, kamu işletmelerine de rekabet kurallarının uygulanmasına ve 87-89'uncu maddeler devlet yardımlarına ilişkin hükümleri içermektedir.

⁹ Bu antlaşmada rekabet hukuku bakımından önem taşıyan 81 ve 82'nci maddeler sırasıyla 101 ve 102'nci maddeler olarak yeniden numaralandırılmıştır.

¹⁰ 4054 sayılı RKHK'den önce çeşitli tarihlerde kanun tasarıları hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. DPT, 2000, s.11.

1.1.2. Rekabet Hukukunda Temel Uygulama Alanları

1.1.2.1. Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşmalar

Rekabeti sınırlama amacı ya da etkisi olan anlaşmalar ekonomik etkinliğin artırılması gibi olumlu yönler içermiyorsa kural olarak rekabet hukukunda yasaklanan davranışlardandır. Fiyat tespiti, pazar paylaşımı ve arzın kontrolüne yönelik bir rekabeti sınırlayıcı anlaşma, kartel tanımına¹¹ uygunluk gösteren yatay bir anlaşma olarak adlandırılmaktadır. Bu tarz anlaşmalar bazı hukuk sistemlerinde sorumluları bakımından hapis cezası ile sonuçlanan ağır yaptırımlara neden olabilmektedir.

Yatay rekabet sınırlamaları kapsamında yer alan uyumlu eylemler¹² ise rekabet hukuku kapsamında, firmalar arasında açık bir anlaşma olmamasına rağmen, rekabeti sınırlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran, doğrudan veya dolaylı temas yoluyla davranışların koordine edilmesini ifade etmektedir. Başka bir deyişle, yazılı bir anlaşma imzalamasalar veya açıkça anlaşmaya varmasalar bile, rakip firmaların aralarındaki iletişim veya etkileşim sonucunda rekabetçi olmayan bir şekilde hareket etmeleri durumunda uyumlu eylemden söz edilebilmektedir.

Yatay anlaşmalar, üretim veya dağıtım zincirinin aynı seviyesinde faaliyet gösteren başka bir deyişle rakipler arasında yapılan anlaşmalardır. Bu anlaşmalardan bazıları olumlu ekonomik etkileri dolayısıyla rekabet hukuku bakımından makul görülebilmektedir. Örneğin yeni veya daha iyi bir ürün geliştirilmesine yönelik araştırma ve geliştirme anlaşmaları ya da ölçek

¹¹ Rekabet Kurumu tarafından yayımlanan 16 Aralık 2023 tarihli “Kartellerin Ortaya Çıkarılması Amacıyla Aktif İşbirliği Yapılmasına Dair Yönetmelik”in “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde; kartelin “fiyat tespiti, müşterilerin, sağlayıcıların, bölgelerin ya da ticaret kanallarının paylaşılması, arz miktarının kısıtlanması veya kotalar konması, ihalelerde danişıklı hareket konularında rakipler arasında gerçekleşen, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve/veya uyumlu eylemleri” ifade ettiği belirtilmiştir.

¹² 4054 sayılı RKHK’nin 4. maddesinde “bir anlaşmanın varlığının ispatlanamadığı durumlarda piyasadaki fiyat değişmelerinin veya arz ve talep dengesinin ya da teşebbüslerin faaliyet bölgelerinin, rekabetin engellendiği, bozulduğu veya kısıtlandığı piyasalardakine benzerlik göstermesi” durumunun uyumlu eyleme işaret ettiği belirtilmektedir.

ekonomisinden yararlanılmasına yönelik küçük firmalar tarafından yapılan ortak üretim anlaşmaları rekabetçi süreci olumlu etkileyen yatay işbirliği anlaşmaları¹³ olarak kabul edilmektedir.

Pazarın farklı seviyelerinde faaliyet gösteren firmalar arasında yapılan ve bu anlamda dikey anlaşmalar olarak adlandırılan davranışlar da rekabete olumsuz etkileri olabilen rekabeti sınırlamalarındandır. Örneğin yeniden satış fiyatının tespiti olarak adlandırılan bir sağlayıcının dağıtıcısına ya da bayisine temin etmiş olduğu bir ürünü belirli bir fiyatın altında yeniden satış yapmamasına yönelik bir sınırlama uygulaması dikey bir rekabet sınırlaması niteliğindedir. Rekabet hukuku uygulamasında dikey anlaşmaların rakipler arasındaki pazar gücünün artırılmasına konu olmaması ve etkinliği artırıcı etkileri dolayısıyla yatay anlaşmalara göre rekabet daha az zararlı oldukları yönünde genel bir kabul söz konusudur (Whish ve Bailey, 2021, s.4).

1.1.2.2. Pazar Gücünün Kötüye Kullanılması

Piyasalarda adil ve rekabetçi bir ortam oluşturulmasını teminen rekabet hukukunda yasaklanan rekabet sınırlamalarından biri de önemli bir pazar gücüne sahip olan bir firmanın bu durumunu kötüye kullanmasıdır. Herhangi bir pazarda hakim durumda olan ya da tekel gücüne sahip olan bir firmanın eylem ve davranışlarına rekabet hukuku uygulamasında daha titizle yaklaşılmaktadır.

Hakim durum, temel olarak bir firmanın rakiplerinden bağımsız hareket edebilmesi ve piyasada belirleyici bir güce sahip olması durumunu ifade etmektedir¹⁴. Tekel gücü ise, bir firmanın ilgili pazarda tek üretici veya satıcı

¹³ Rekabet Kurumu tarafından yayımlanan 30 Nisan 2013 tarihli “Yatay İşbirliği Anlaşmaları Hakkında Kılavuz”da; söz konusu anlaşmaların olumlu ve olumsuz etkilerine işaret edilerek “yaygın olarak karşılaşılan araştırma ve geliştirme (AR-GE) anlaşmaları, yatay fason üretim ve uzmanlaşma anlaşmaları dâhil olmak üzere üretim anlaşmaları, alım anlaşmaları, ticarileştirme anlaşmaları, standardizasyon anlaşmaları ve bilgi değişimi”nin ele alındığı görülmektedir. Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Altun, 2012.

¹⁴ 4054 sayılı RKHK'nin “Tanımlar” başlıklı 3. maddesinde; hakim durumun “belirli bir piyasadaki bir veya birden fazla teşebbüsün, rakipleri ve müşterilerinden bağımsız hareket ederek fiyat, arz, üretim ve dağıtım miktarı gibi ekonomik parametreleri belirleyebilme gücünü” ifade ettiği belirtilmiştir.

konumunda olması ve dolayısıyla tüketicilere başka bir seçenek sunmaması durumu olarak tanımlanabilecektir.

Pazarda hakim durumda olan ya da tekel gücüne sahip bir firma tarafından elinde bulundurduğu pazar gücünü kötüye kullanması¹⁵ rekabet hukuku tarafından ihlal kabul edilerek yasaklanan bir davranıştır. Bu anlamda bir firma eğer pazarda rakiplerinden, müşterilerinden ve nihai olarak tüketicilerden bağımsız hareket etmesini sağlayan önemli bir pazar gücüne sahipse söz konusu firmanın hakim durumda olduğu kabul edilmektedir.

Kötüye kullanma halleri dışlayıcı ya da sömürücü gibi farklı şekillerde olabilmektedir. Örneğin yıkıcı fiyatlandırma olarak adlandırılan hakim durumdaki bir firmanın maliyetin altında bir fiyat uygulayarak rakibini pazarın dışına çıkarması ya da potansiyel bir rakibin pazara girmesini engellemesine yönelik davranışları dışlayıcı bir kötüye kullanma halidir. Sömürücü kötüye kullanma haline ise hakim durumdaki bir firmanın ürünlerine aşırı fiyat uygulaması örnek gösterilebilecektir. Bu tür uygulamalar tüketicilere daha yüksek fiyatlar, daha düşük kalitede ürünler ve daha az seçenek sunulması gibi olumsuz ekonomik sonuçlar doğurabilmektedir (Whish ve Bailey, 2021, s.4).

1.1.2.3. Yoğunlaşmalar

Birleşme ve devralmalar¹⁶ olarak adlandırılan yoğunlaşmalarda birden fazla firmanın birleşme ya da birinin diğerini satın alması dolayısıyla pazardaki yoğunlaşmanın artmasının bir sonucu olarak pazarın daha az rekabetçi hale geleceği ve tüketicilerin daha yüksek fiyatlarla karşılaşma olasılığını artacağı

¹⁵ Rekabet Kurumu tarafından yayımlanan 29 Ocak 2014 tarihli "Hakim Durumdaki Teşebbüslerin Dışlayıcı Davranışlarına İlişkin Kılavuz"da; hakim durumun kötüye kullanması "hakim durumdaki teşebbüslerin sahip oldukları pazar gücünün avantajından faydalanarak doğrudan ya da dolaylı olarak tüketici refahını azaltması muhtemel davranışlarda bulunmaları" şeklinde tanımlanmıştır.

¹⁶ 4054 sayılı RKHK'nin 7. maddesi uyarınca; kontrolde kalıcı değişiklik meydana getirecek şekilde, iki veya daha fazla teşebbüsün birleşmesi ya da bir veya daha fazla teşebbüsün tamamının ya da bir kısmının doğrudan veya dolaylı kontrolünün, hisse ya da mal varlığının satın alınmasıyla, sözleşmeyle veya diğer bir yolla bir ya da daha fazla teşebbüs veya hâlihazırda en az bir teşebbüsü kontrol eden bir ya da daha fazla kişi tarafından devralınması birleşme veya devralma işlemi sayılmaktadır. (Rekabet Kurumu, 2019b, s.57).

kabul edilmektedir. Bu nedenle rekabet hukuku sistemlerinde yoğunlaşmaların rekabet kurumları tarafından incelenerek kontrol edilmesine yönelik uygulamalara imkan tanınmıştır (Whish ve Bailey, 2021, s.4).

Yoğunlaşmaların kontrolüne yönelik rekabet hukuku uygulamaları kapsamında firmaların piyasa yapısı üzerindeki potansiyel etkileri sıkı bir incelemeye tabi tutulmaktadır. Bu doğrultuda rekabeti önemli ölçüde sınırlayabilecek ve nihayetinde tüketici refahına zarar verebilecek birleşme ve devralma işlemlerinin belirlenmesi ve önlenmesi amaçlanmaktadır. Yapılan incelemeler genellikle ilgili ürün pazarlarının tanımlanması, pazar payları ve yoğunlaşma ölçütlerinin değerlendirilerek rekabetçi endişelerin artıp artmadığı, pazara giriş ve çıkış engellerinin işlem sonrasında rekabet baskısı oluşturup oluşturmadığı, etkinlik kazanımı ve refah artışlarının söz konusu olup olmadığı gibi çok yönlü ekonomik analizi içermektedir.

Özetle, rekabet hukuku kapsamında yoğunlaşmaların değerlendirilmesi ilgili pazarın yapısının, rekabet koşullarının ve birleşme ya da devralmanın tüketici refahı üzerindeki potansiyel etkilerinin detaylı analizini gerektirmektedir.

1.1.3. Rekabet Hukuku ve Ekonomi İlişkisi: Temel Yaklaşımlar

Rekabet hukuku ve ekonomi arasındaki ilişki, hukukun temel prensiplerini ekonomik analizlerle birleştirerek karmaşık piyasa dinamiklerinin anlaşılması ve düzenlemeye çalışılması açısından oldukça önemlidir. Bu iki disiplin arasındaki etkileşim, rekabet hukukunun uygulanmasında ve geliştirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır.

Rekabet hukuku ve ekonomi arasındaki ilişki, karmaşık ve sürekli gelişen bir alandır. Rekabet hukukunda genellikle ekonomik prensiplere dayanarak rekabetçi piyasaların korunması ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Ekonomi alanındaki gelişmelerle birlikte ekonomik analizin rekabet hukukunun uygulanmasında giderek artan bir rol oynadığı görülmektedir. Ancak, rekabet hukuku ve ekonomi arasındaki etkileşim, farklı disiplinlerin farklı bakış açılarına

ve önceliklerine sahip olması nedeniyle zorlukları da beraberinde getirebilmektedir.

Rekabet hukuku ile ulaşılmak istenen amaçların belirlenmesi, pazarın yapısı ve firmaların davranışlarının değerlendirilmesi gibi konular bazı temel yaklaşım ve ekonomi teorilerinin gözden geçirilmesini gerektirmektedir¹⁷. Dolayısıyla rekabet hukuku ve uygulanmasının şekillenmesinde geçmişten bugüne önemli rol oynayan bazı ekonomik doktrin ve yaklaşımların ele alınmasında yarar bulunmaktadır.

Bunların başında Popülist Doktrin/Yaklaşım olarak da adlandırılan akademik alandaki Harvard Yapı-Davranış-Performans (YDP) paradigması gelmektedir. Harvard Üniversitesi'nden Mason'ın daha sonrasında Bain'in yapmış oldukları çalışmalarla¹⁸ şekillenen bu yaklaşım pazar yapısının pazar performansı üzerinde belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Bir başka deyişle, endüstri yapısının belirli davranışlara, belirli davranışların da belirli ekonomik performanslara neden olacağı savunulmaktadır. Yoğunlaşma oranlarının yüksek olduğu pazarlara devletin müdahale etmesi gerektiğini savunan bu yaklaşıma göre piyasa gücünün *Per Se* zararlı kabul edilerek yasaklanması gerekmektedir (Atkinson ve Audretsch, 2011).

Popülist yaklaşımı ve bu yaklaşıma uygun bir şekilde seyir izleyen ABD'deki rekabet hukuku uygulamalarını sert bir şekilde eleştiren Chicago Okulu yaklaşımı, rekabet hukukunun ve iktisadi politikaların yorumlanması ve şekillendirilmesinde önemli bir rol oynayan bir diğer düşünce ekolüdür. Bork ve Posner gibi temsilcileri ile özellikle 1980'lerde öne çıkan Chicago Okulu, rekabet hukukunun firmalar üzerindeki düzenleyici etkisinin sınırlı olması gerektiğini piyasaların kendi kendini düzenleyebileceğini ve devletin piyasalara müdahalesinin minimum düzeyde olması gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım; tüketici refahını ön plana çıkaran, rekabet davalarında ya da

¹⁷ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Bork, 1978, s.90.; Posner, 1976, s.4.

¹⁸ Bu çalışmalarla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Mason, 1939; Mason, 1949; Bain, 1959.

dosyalarında ekonomik analizin kullanılmasının önemli olduğunu savunan ve belirli firma davranışlarının otomatik olarak rekabet aykırı olarak sınıflandıran Per Se kuralına karşı çıkan görüşlere sahiptir. Bu görüşlerin 1970'lerin ortalarından itibaren başlayarak özellikle 1980'li yıllarda ve sonrasında ABD'deki antitröst uygulamalarını etkilediği görülmektedir (Kwoka ve White, 1999).

1980-1990'lı yıllarda ise ortaya çıkan diğer bir iktisadi okul ise Post-Chicago yaklaşımıdır. Bu yaklaşım birçok yönüyle Chicago Okulu yaklaşımına benzese de getirmiş olduğu eleştirel bakış açısıyla farklı bir görüşü temsil etmektedir. Post-Chicago yaklaşımı özetle; değerlendirmelerin her bir vaka temelinde ele alınması gerektiğini, basitleştirilmiş teorilere dayanılmasının bazı durumlarda yanlış değerlendirmelere yol açtığını, firmaların bazı durumlarda pazar gücünü kullanarak genel olarak piyasaya zarar verebileceğini, piyasanın statik bir analizden ziyade daha dinamik bir analiz çerçevesinde ele alınması gerektiğini ve bu anlamda rekabet koşullarının zaman içinde değişebileceğini, bazı rekabet karşıtı davranışların Chicago Okulu'nun iddia ettiğinden daha zararlı olabileceğini ve düzenleyici müdahalenin piyasa başarısızlıklarını düzeltmek için yer yer gerekli olduğunu öne sürmektedir (Atkinson ve Audretsch, 2011).

Bu noktada, rekabet hukuku ve ekonomi ilişkisi bağlamında özellikle rekabet hukuku uygulamaları üzerinde etkili olduğu görülen hukukun ekonomik analizi yaklaşımının ele alınması yararlı olacaktır.

Hukukun ekonomik analizi, mikro ekonomi teorisini kullanarak, hukuk kurallarının bireylerin ve firmaların davranışlarını nasıl etkileyeceğini ve bu etkilerin toplumsal refah üzerinde nasıl sonuçlar doğuracağını tahmin etmeye çalışan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın önde gelen temsilcilerinden olan Posner'e (2014, 34) göre ekonomi metodolojisi, hukukun sadece piyasayı ilgilendiren alanlarında değil, her alanında uygulanabilir. Bu kapsamda hukukun ekonomik analizinin rekabet politikalarının etkinliğini değerlendirmek, rekabet ihlallerinin ekonomik sonuçlarını ölçmek ve optimal rekabet ortamının nasıl sağlanabileceği konusunda yol göstermek için kullanılabileceği vurgulanmaktadır (Posner, 2014).

Posner (1987,4), hukuk ve ekonomi hareketinin özellikle rekabet hukuku, kamu hizmetlerinin ve kargo şirketlerinin düzenlenmesi gibi hukukun açık pazarları düzenlediği bir dizi alanda ilerleme kaydettiğini vurgulamaktadır. Hukukun ekonomik analizinde, hukukun ekonomik etkilerini anlamak ve değerlendirmek için ekonomik teori ve yöntemler kullanıldığından; bu yaklaşım, hukuki kuralların ve kararların etkinliğini artırmak, piyasa mekanizmalarını güçlendirmek ve toplumsal refahı artırmak için önemli bir araçtır.

Hukukun ekonomik analizinin temel amacının, toplam ekonomik etkinlik olarak da adlandırılan toplumsal refahı ençoklamak olduğu dikkate alınır; rekabet hukukunun temel amacı olan tüketici refahının artırılması hedefi ile de örtüştüğü söylenebilecektir. Hukukun ekonomik analizinin, ABD rekabet hukuku uygulamasının gelişiminde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle, Chicago Okulu gibi düşünce okullarının etkisiyle, ABD'de rekabet hukuku uygulamaları, tüketici refahını ön planda tutan ve piyasa mekanizmalarına müdahaleyi en aza indirmeyi hedefleyen bir yaklaşım benimsemiştir. AB rekabet hukuku uygulaması ise, ABD sistemine kıyasla daha farklı bir tarihsel gelişim sürecinden geçmiştir. Bununla birlikte, son yıllarda AB'de de hukukun ekonomik analizine olan ilgi artmış ve bu yaklaşımın rekabet hukuku uygulamalarında daha fazla kullanılması yönünde tartışmalar başlamıştır (Ayata, 2014, s.46-51).

Bu yaklaşımlara ek olarak özellikle AB rekabet hukuku uygulamaları üzerinde etkili olduğu kabul edilen bir diğer okul olan Avrupa Ekonomi Okulu'nun (Freiburg Okulu / Ordo-liberalizm) görüşlerinin belirtilmesinde yarar vardır.

Ordo-liberalizm, özellikle Almanya'da 1930'larda Freiburg Okulu tarafından geliştirilen bir ekonomik düşünce akımıdır ve sosyal piyasa ekonomisinin temelini oluşturmaktadır. Bu yaklaşım; rekabetin serbest ve işlevsel bir piyasa için vazgeçilmez olduğu, devletin ekonomide aktif bir düzenleyici rol alması gerektiğinden hareketle rekabeti korumak içinde bu yönde davranması gerektiği ve rekabeti sürdürülebilir kılmak için güçlü bir yasal çerçeveye ihtiyaç duyulduğunu savunmaktadır.

1.2. REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR

Yaklaşık son otuz yıldan bu yana, rekabet hukuku uygulamasının küresel çapta düzenleyici bir mekanizma haline geldiği görülmektedir. Bugün dünya genelinde 130'dan fazla yerde piyasa faaliyetlerini izlemek ve düzenlemek için rekabet (veya antitröst) sistemleri kendine uygulama alanı bulmuştur (Lopez-Galdos ve Kovacic, 2016, s.86). Bu sistemler, firmaların rekabet ortamını bozmalarını ya da rekabeti sınırlamalarını önlemek amacıyla genellikle üç temel düzenlemeye dayanmaktadır (Jones ve Kovacic, 2017, s.3):

(i) Kısıtlayıcı/sınırlayıcı anlaşmaları yasaklayan hükümleri içeren düzenlemeler (ABD'deki Sherman Kanunu'nun 1. Bölümü ve AB'deki Avrupa Birliği'nin İşleyişine Dair Antlaşma'nın (ABİDA) 101. maddesi ve Türkiye'de Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (RKHK) 4. maddesi gibi)

(ii) Tekelleşmeyi (veya buna teşebbüs etmeyi) ya da hakim durumda olan firmaların kötüye kullanma davranışlarını yasaklayan hükümleri içeren düzenlemeler (ABD'deki Sherman Kanunu'nun 2. Bölümü, AB'deki ABİDA'nın 102. Maddesi ve Türkiye'de RKHK'nin 4. maddesi gibi)

(iii) Rekabeti önemli ölçüde azaltacak veya önemli ölçüde engelleyecek birleşmeleri (yoğunlaşmaları) yasaklayan hükümleri içeren düzenlemeler (ABD'deki Clayton Kanunu'nun 7. Bölümü, AB'deki 139/2004 sayılı AB Birleşme Tüzüğü ve Türkiye'de RKHK'nin 7. maddesi gibi)

Rekabet hukukunda temel düzenlemelerde getirilen kuralların oldukça genel nitelikte olması nedeniyle gerek rekabet kurumlarının gerekse yetkili yargı mercilerinin oluşturmuş olduğu içtihatlar rekabet hukuku uygulamasında belirleyici olmaktadır. Bu nedenle her ne kadar temel yasal düzenlemelerde yer almasa da firmaların piyasa davranışlarının değerlendirilmesinde bazı doktrin, kural ya da standart içeren yaklaşımların esas alındığı görülmektedir. Bunların başında ise *Per Se* (Mutlak, Kesin) ve *Rule of Reason* (Makul Sebep) yasal standartları (*Decision Rule* - Karar Kuralı) gelmektedir.

1.2.1. Per Se Yasal Standardı

Per Se kuralı olarak da adlandırılan bu yasal standart, etkilerinin ayrıca ortaya konulmasına gerek duyulmaksızın rekabete açıkça aykırı olan davranışların hukuka aykırı sayılması yaklaşımını içeren bir kuraldır. Özellikle ABD’de yargısal süreç içerisinde elde edilen deneyimlerle birlikte şekillenen Per Se kuralı uyarınca incelenen uygulamanın rekabete aykırı etkilerini gösterilmesine gerek bulunmamaktadır.

Bu yaklaşımın sınırlı kaynakların etkin kullanımı ve hukuki belirlilik sağlanması gibi pratik gerekçeleri bulunmaktadır. Diğer yandan Per Se standardı, kesin bir varsayımı içermesi nedeniyle belirli bir eylem ya da davranış değerlendirilmede potansiyel etkinlik gerekçelerini ve özel piyasa koşullarını dikkate almadığı için başarısızlığı nedeniyle de eleştirilmektedir (Stones, 2019, s.566-567).

1.2.2. Rule of Reason Yasal Standardı

Rule of Reason kuralı olarak da adlandırılan bu yasal standart, firma davranışlarının değerlendirilmesinde özellikle piyasa yapısının ve ilgili rekabet etkenlerinin dikkate alındığı bir yaklaşımı içermektedir. Dolayısıyla bu standart incelenen eylem ya da davranışın potansiyel yarar ve zararlarının göz önünde bulundurulduğu daha detaylı ve esnek bir analize imkan tanımaktadır.

Bu yaklaşım, belirli davranışların rekabet üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri olabileceğini kabul etmekte ve her durumun özel koşullarına dayanarak bir denge kurulmasını benimsemektedir (Christiansen ve Kerber, 2006, s.240). Diğer yandan bu yaklaşım kapsamında yapılan analizlerin açık uçlu ve esnek olması nedeniyle hukuki belirsizliğe, uzun süren hukuki süreçlere, ek maliyetlere ve uygulamada firmaların davranışlarının rekabet hukukuna uygun olup olmadığını anlamakta zorlanmasına yol açtığı belirtilmektedir (Kovacic, 2021, s.55-56).

1.2.3. Yasal Standartların Uygulanması

Rekabet hukukunda belirli bir davranışın ihlal niteliğinde değerlendirilebilmesi için uygulanan yasal standartlar, bu değerlendirmelerde aranan ekonomik analiz ve kanıtların kapsamı ya da boyutunu da büyük ölçüde belirlemektedir. Farklı davranış ve eylem türlerinde farklı yasal standartların öngörülmesi de doğal olarak incelenen olaya ekonomik analizin ne ölçüde uygulanması gerektiğine işaret edebilmektedir.

Bu noktada, yasal standardın seçimi, yapılacak değerlendirmelerde ne kadar ekonomik analize yer verileceğinde belirleyici olmaktadır. Örneğin, fiyat tespiti veya pazar paylaşımı gibi açık/ağır kısıtlama (*hard core restriction*) içeren yatay anlaşmalara genellikle Per Se standardının uygulanması gerektiği değerlendirilmiştir, ekonomi kuramına dayanılarak bu tür anlaşmaların her zaman tüketici refahına ya da toplumsal refaha zarar verdiği genel kabulüne dayanmaktadır. Dolayısıyla, böyle bir durumda anlaşmanın rekabet hukukunu ihlal edip etmediğine karar vermek için ekonomik analizin uygulanması gerek kalmamaktadır.

Diğer yandan birleşme ve devralmalara izin verilmesinde ise genel bir varsayım ya da kabule dayanmaktan ziyade işlemin kendine özgü şartları ve etkileri bakımından etki-temelli (*effect-based*) bir yasal standardın uygulanması gerekmektedir. Bu durum ise ciddi ölçüde ekonomik analiz ve kanıtın kullanılması gerektiği anlamına gelmektedir (Katsoulacos vd., 2019).

ABD’de Per Se ve Rule of Reason olarak nitelenen yasal standartların, her ne kadar uygulamada farklılıkları olsa da, AB’de sırasıyla amaç-temelli (*object-based*) ve etki-temelli olarak karşılık bulduğu görülmektedir. Yasal standartların tarihsel süreç içerisinde uygulamasına bakıldığında, bu standartların uç noktaları (katı Per Se/amaç-temelli ve tam Rule of Reason/etki-temelli) arasında kademeli/dereceli standartlar barındıran bir süreç ya da süreklilikten (*continuum*) bahsedilebilecektir (Katsoulacos vd., 2019).

Nitekim bu konuyla ilgili olarak Jones ve Kovacic (2017) tarafından da, ABD antitröst uygulamasının genel olarak sınırları kategorik yasaklama (Per Se yasadışı) veya aklama (Per Se yasal) kuralları ve ayrıntılı, olguya yoğunlaşan bir makuliyet (Rule of Reason) arasında çizilen bir analitik sürekliliğin (*continuum*) tanınması yönünde geliştiğine işaret edilmektedir. Aynı yazarlarca; söz konusu her iki ucun arasında, kurullardaki açıklık ve ekonomik maliyetleri azaltan kesinlik ile kanıtların tam incelenmesinin sağlayacağı daha fazla analitik doğruluğu birleştirmeyi amaçlayan bir dizi ara test bulunduğu belirtilmiştir.

ABD ve AB rekabet hukuku uygulamalarında farklı uygulayıcı ve yaklaşımların etkili olması yasal standartların uygulanmasında da farklılıklara yol açmaktadır. Nitekim ABD'de, davranışların etkileri ve genel rekabet üzerindeki etkisi üzerine odaklanan daha ekonomi temelli bir yaklaşıma doğru bir gelişim gözlemlendiği, diğer yandan AB'deki uygulamanın hukuki düzenlemelerin amaçlarına odaklanan daha şekilci geleneksel bir anlayışla ilerlediği görüşünün yaygınlık kazandığı görülmektedir.

Kuzey Amerika'daki (ABD ve Kanada) uygulayıcı kurumlar ve AB Rekabet Genel Müdürlüğü (DGCOMP- *The Directorate-General for Competition*) arasında yasal standartların uygulanmasında ciddi ayrılık ve farklılık olduğuna yönelik görüşler genellikle hakim durumun kötüye kullanılması alanına odaklanmaktadır. Örneğin; Geradin ve Petit (2010), AB'nin hâkimiyetin kötüye kullanılması kararlarındaki değerlendirmelerin “eski, şekilci (*formalist*) hukuki değerlendirme standartlarına dayandığını ve modern ekonomik bir yaklaşımı benimsemekte gönülsüz olduğunu” öne sürmüştür.

AB'nin bu konudaki şekilci yaklaşımı konusunda benzer bir görüş Neven (2006) tarafından da dile getirilmiştir. Ayrıca Gerber (2015), AB liderlerinin daha çok ekonomi-temelli analize açık olduğunu belirtmelerine karşın bu değişikliklerin etkisinin hakim durumun kötüye kullanılması alanında (birleşmeler ve dikey kısıtlamalarla kıyasla) daha az belirgin olduğunu ileri sürmüştür.

Benzer şekilde, Gifford ve Kudrle (2015) da son birkaç on yıllık süreçte Avrupa ve Kuzey Amerika uygulamaları arasında, bugün de geçerliliğini koruyan en büyük farkın ve muhtemelen Avrupa rekabet hukuku uygulaması için en büyük zorluğun, Avrupa'da özellikle 102. madde davalarında amaç-temelli yasal standartların kullanılmaya devam etmesi olduğunu savunmuşlardır. Bu görüşü değerlendiren Sokol (2017) ise; ekonomik analizin Avrupa'da ABD'deki gibi rekabet hukuku davalarına nüfuz edemediğini, hatta AB'nin Rekabet Komiseri ve DGCOMP tarafından kullanılan dilin tüketici refahını vurgulamasına rağmen Atlantik'in iki yakasındaki en büyük ihtilafın yüksek teknoloji ve inovasyonun karakteristik olduğu pazarlardaki tek firma davranışı ile ilgili olduğunu belirtmiştir.

Katsoulacos ve Makri (2021), yasal standartlarda böyle bir ayrılık varsa bunun farklı yetki/uygulama alanlarının farklı maddi/asli/esas (*substantive*) standartları benimsemelerinin sonucu olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu standartların ekonomistlerin akademik tartışmalarında genellikle refahçı-*welfarist* (tüketici veya toplam refah üzerindeki olumsuz etkilerin ortaya konulmasını gerektiren yükümlülük içeren) olduğu varsayılsa da uygulamada durumun böyle olmadığı görülmektedir. Örneğin, maddi/esas standart sadece piyasa katılımcılarının ekonomik özgürlüğünü korumak ya da bozulmamış bir rekabet sistemi olabilmekte ve bu durumda tüketici refahı veya etkinlik üzerindeki olumsuz etkilerin gösterilmesi yükümlülüğü aranmamaktadır. Bu durum ise rakipleri dezavantajlı kılan davranışların, nihai olarak refah üzerindeki etkilerine bakılmaksızın yasaklanması anlamına gelmektedir.

Bu görüşü destekleyen akademisyenlerden Korah (2010); Avrupa'da rekabet hukuku uygulamasının ilk yıllarında, Ordo-liberal Okulu geleneğinin AB Komisyonu üzerinde ve birçok ulusal rekabet kurumunun yaklaşımı üzerinde derin etkisi olmasının sonucu olarak rakipleri dezavantajlı duruma düşüren, tarafların özgürlüğünü kısıtlayan veya pazarda yoğunlaşmayı artıran her türlü davranışa daha fazla önem atfedildiğini vurgulamıştır. Hatta aynı yazar, uygulama otoritelerinin her zaman birçok etkin olmayan firmanın daha az

sayıdaki etkin firmadan daha rekabetçi olduğunu düşünüyor gibi olduklarına ve dinamik etkinlik yerine daha çok statik etkinlikle ilgilendiklerine dikkat çekmiştir.

Benzer şekilde Sokol (2017) da; Avrupa rekabet hukuku uygulamasının adil olma (*fairness*), Avrupa entegrasyonu ve rakiplerin korunması gibi çoklu üst düzey hedeflere dayandığını belirterek, her ne kadar tek ana amacın tüketici refahı olduğu iddia edilse de Avrupa'nın rekabet ihlallerini tespit etme konusunda ABD'ye kıyasla oldukça elverişli bir uygulama alanı olmaya devam ettiğini ileri sürmüştür. Aynı dönemde ABD'de ise antitröstün tek amacı olması ve ekonomik analizin öne çıkmasının daha fazla Rule of Reason analizine ve daha az müdahaleye yol açtığını, diğer yandan Avrupa içtihadının çok sayıda amaç kategorisinde değerlendirilen çok sayıda davranış ya da eylemle muhatap kaldığını vurgulamıştır.

Özetle; Avrupa Birliği ve Kuzey Amerika arasındaki rekabet hukuku uygulamasındaki farklılıkların, ağırlıklı olarak her iki alanda benimsenen maddi/esas standartların farklılaşmasının bir sonucu olduğu söylenebilecektir. Bu anlamda Kuzey Amerika'nın, özellikle de ABD'nin tüketici refahı merkezli bir yaklaşımı benimsediği, AB'nin ise ekonomik özgürlüğü ve rekabet ortamının korunmasını önceleyen geleneğinden etkilenerek rakiplerin dezavantajlı duruma düşmesinin ve pazardaki yoğunlaşmanın artmasının engellenmesine yönelik belirgin bir tutumu olduğu ileri sürülebilecektir.

Türk rekabet hukuku mevzuatının da AB müktesebatı ile hemen hemen aynı olması ve AB içtihadının Türkiye'deki Rekabet Kurulu kararlarında dikkate alındığının görülmesi nedeniyle AB'nin Avrupa entegrasyonu gibi birliğe özgü hedefler dışında yukarıda yer verilen değerlendirmelerin Türkiye uygulamasına da ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki uygulamanın AB'deki rekabet hukuku uygulamasına benzerlik göstermesi beklenebilecektir.

1.3. REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ

Rekabet hukuku uygulamasının konusunun piyasa, öznesinin ise piyasa oyuncuları olması ekonomik analizin bu uygulamalardaki rolünü doğal olarak önemli kılmaktadır.

Modern ekonomi kuramı piyasa yapılarının incelenmesi, piyasa oyuncularının davranışlarının anlaşılması ve bu davranışların ekonomik etkilerinin değerlendirilmesi için analitik araçlar ve çerçeveler sağlamaktadır. Dolayısıyla bir firmanın piyasa gücüne sahip olup olmadığı, rekabet karşıtı uygulamalarda bulunup bulunmadığı veya birleşme ve devralmalar yoluyla rekabetin azalıp azalmayacağı gibi konularda ekonomi kuramının rekabet hukukunun uygulanmasını yönlendirici ciddi katkıları bulunmaktadır.

Ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasındaki en önemli rollerinden biri ilgili piyasa ya da pazarın tanımlanmasıdır. Rekabet kurumlarının ele aldıkları vakada firmaların rakiplik durumunu, pazar gücünü ve rekabet seviyesini değerlendirebilmeleri için öncelikle ilgili ürün ve coğrafi pazarın sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla pazar tanımı rekabet hukuku uygulaması kapsamında yapılan analizlerde merkezi bir öneme sahiptir (Kaplow, 2010). Bu kapsamda; ürünler arasındaki ikame ilişkileri, talep esneklikleri, fiyat-karlılık ilişkileri gibi ekonomik etkenler analiz edilmektedir (Werden, 1998).

İkinci olarak, ekonomik analizlerin, rekabet ihlallerinin yarattığı zararın tespiti ve uygun yaptırımların belirlenmesinde oldukça önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu durum rekabet kurumlarının uyguladıkları yaptırımların ekonomik olarak rasyonel kabul edilmesi bakımından da önemlidir (Farrell ve Katz, 2006). Bu kapsamda; rekabet ihlallerinin tüketici refahı, fiyatlar ve üretim üzerindeki etkilerinin ekonometrik modellerle değerlendirildiği görülmektedir.

Rekabet hukuku uygulamasında ekonomik analizlerin önemi haiz olduğu diğer bir alan ise ele alınan dosya ya da vakada tüketici ve toplumsal refah üzerindeki

etkilerinin dikkate alındığı durumlardır. Bu kapsamda yapılacak rekabet analizinde genel olarak tüketici refahının temel alınması gerektiğine yönelik bir vurgu yapıldığı görülmektedir (Carlton, 2010). Ayrıca söz konusu analizlerde üretim, fiyatlar, yenilik gibi etkenlerin yanı sıra, etkinlik kazanımları da dikkate alınmaktadır. Bu kapsamda yapılan ekonomik analizler, rekabet kurumlarına etkinlik kazanımlarını da göz önünde bulundurarak karar verme imkanı sağlamaktadır.

Rekabet hukuku uygulamasında ilgili pazarın belirlenmesi, birleşme ve devralmaların değerlendirilmesi, rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve uyumlu eylemlerin değerlendirilmesi konuları başta olmak üzere birçok sayısal analize başvurulduğu görülmektedir¹⁹. Bu analizlerden çalışma konusu kapsamında önem arz edenlere aşağıdaki başlıklarda yer verilmektedir.

1.3.1. Pazarın Belirlenmesine Yönelik Analizler

1.3.1.1. Korelasyon Analizi

Korelasyon testi, iki değişken arasında önemli bir ilişki veya bağlantı olup olmadığını belirlemek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu ilişkinin gücü, korelasyon katsayısının değerine dayanarak değişir ve bu değer -1 ile 1 arasındadır. Korelasyon katsayısının mutlak değeri 1'e ne kadar yakınsa, değişkenler arasındaki ilişki o kadar güçlüdür. Pozitif bir korelasyon katsayısı, bir değişken arttıkça diğerinin de artacağını, negatif bir korelasyon ise birinin arttıkça diğerinin azalacağını ifade eder.

Rekabet hukuku ekonomisi bağlamında, korelasyon analizi, belirli bir pazarda rekabeti etkileyebilecek çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kullanılan önemli bir araçtır. Bu analizlerin başında fiyat korelasyon testi gelmektedir. Fiyat korelasyon testi, iki farklı ürün veya hizmetin fiyatları arasındaki istatistiksel ilişkiyi belirlemek için kullanılan bir tekniktir. Bu test, genellikle bir piyasa içindeki ürünler veya hizmetler arasında geçerli bir ikame ilişkisi olup

¹⁹ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Rekabet Kurumu, 2019a.

olmadığını belirlemek için kullanılır. Bu yolla bir ürünün fiyatındaki değişikliklerin diğer ürünün fiyatı üzerinde belirgin bir etkisinin olup olmadığı kontrol edilir. Bu durumda, söz konusu ürünlerin birbirleriyle yakından ilgili olduğu ve muhtemelen aynı pazarda yer aldığı kabul edilir. Bu analizlerin bir parçası olarak, pozitif bir korelasyon genellikle birbirinin yerine geçebilen ürünleri gösterirken, negatif bir korelasyon genellikle birbirleriyle rekabet eden ürünleri gösterir. Dolayısıyla özellikle birleşme ve devralma işlemlerinde rekabetin önemli ölçüde azalıp azalmadığının değerlendirilmesinde önemli bir adım olan ilgili pazarın tespitinde sıklıkla kullanılan bir analizdir (Rekabet Kurumu, 2019a).

1.3.1.2. Granger Nedensellik Testi

Granger Nedensellik Testi, iki zaman serisi verisi arasında nedensellik ilişkisi olup olmadığını belirlemek için kullanılan bir istatistiksel hipotez testidir. Bu test, bir zaman serisi verisinin, diğer bir zaman serisi verisini 'Granger' anlamında nedensellik yoluyla tahmin edip etmediğini kontrol eder. Eğer bir zaman serisi, diğerini tahmin etmek için kullanılabilirse, ilk zaman serisi, ikincisini 'Granger' anlamında nedensellik yoluyla tahmin eder denir. Bu test, özellikle ekonometri ve finans gibi alanlarda, farklı ekonomik ve finansal değişkenler arasındaki nedensel ilişkileri araştırmak için popüler bir araçtır (Cartwright vd., 1989)

1.3.1.3. Şok Analizi/Doğal Deney

Rekabet hukuku ekonomisinde, şok analizi veya doğal deney, piyasa yapısı değişikliklerinin, düzenlemelerin veya politikaların rekabet üzerindeki etkilerini incelemek için kullanılmaktadır. Bu analizde birleşme ve devralmalar, yeni düzenlemeler gibi ekonomik 'şokları' incelemek mümkündür. Bu kapsamda fiyatlandırma, pazar payı, piyasaya giriş-çıkış ve tüketici fazlası gibi değişkenlerin etkilerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Ancak bu analiz şok olarak ele alınan olaylar üzerindeki kontrol eksikliği ve bu şokların etkilerini diğer eşzamanlı olaylardan ayırma zorluğu gibi sınırlamalarla karşı karşıyadır. Sınırlamalarına rağmen, şok analizinden elde edilen bilgi, piyasa yapılarının karmaşık dinamikleri

ile rekabet ve tüketici refahı üzerindeki etkilerini anlamak için kullanışlı bir analiz türü olarak kabul edilmektedir (Davis ve Garces, 2010)

1.3.1.4. Elzinga-Hogarty Ticaret Akışı Testi

Elzinga-Hogarty Ticaret Akışı Testi²⁰, bölgeler arasındaki mal veya hizmet akışına dayalı olarak coğrafi pazar sınırlarını analiz etmek ve tanımlamak için kullanılan bir ekonomik analizdir. Ekonomistler Elzinga ve Hogarty tarafından geliştirilen bu yöntem, Küçük L ve Büyük L testlerinden oluşur. Küçük L testi, bir bölge içinde önemli miktarda ticaret olup olmadığını incelemek suretiyle bölgenin tek bir pazarı kapsayıp kapsamadığını belirlemek için kullanılır. Büyük L testi ile de bir bölgenin sınırlarını aşan ticaretin hacminin önemsiz olduğunun tespit edilmesi durumunda söz konusu alanın sadece kendi kendine yeterli olduğu gösterilerek ilgili pazarın belirlenmesine çalışılır.

Bu testin rekabet hukuku uygulaması açısından önemi pazarın belirlenmesinin yanında pazardaki yoğunluğu ve rekabet seviyesini değerlendirme bakımından kullanışlı görülmesidir. Dolayısıyla bu test ile coğrafi pazar sınırları tanımlanarak bu pazarda hangi firmaların önemli pazar gücüne sahip olduğu ve rekabeti sınırlayıcı potansiyel etkilerin neler olduğu daha kolay incelenebilmektedir (Frech III vd., 2004).

1.3.1.5. Varsayımsal Tekel Testi

Varsayımsal Tekel Testi, rekabet hukuku uygulamasında ilgili pazarın belirlenmesi bakımından önemli bir araçtır. Bu test ile bir firmanın belirli uygulamalar aracılığıyla rekabeti sınırlayabilme veya kendi pazar gücünü artırma potansiyeli değerlendirilmektedir. Bunu yanında ilgili pazarı belirlerken alternatif ürünler arasındaki rekabet düzeyi ölçülebilmektedir. Bu testin uygulanmasıyla ilgili SSNIP, Kritik Kayıp Testi ve FERM testi olmak üzere üç ayrı yöntem bulunmaktadır.

---

²⁰ Konuyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Elzinga ve Hogarty, 1973.

1.3.1.5.1. SSNIP Testi

“Küçük ama önemli ve kalıcı fiyat artışı testi” olarak adlandırılan bu test, rekabet hukukunda ilgili pazarı tanımlamak için kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde göre varsayımsal bir fiyat artışı (genellikle %5-10) esas alınarak bunun sonrasında yeterli sayıda tüketicinin başka ürünlere yönelip yönelmediğine bakılmaktadır. Bu durumun tekelci firmanın fiyat artışını kârlı olmaktan çıkarması halinde ise diğer ürünün tekelinin ürünlerine rekabetçi bir baskı oluşturduğu sonucuna ulaşılabilecektir. Dolayısıyla alternatif ürünler tekelci firmanın ürünleri ile aynı pazarda değerlendirilebilecektir. Diğer yandan tüketicilerin alternatif ürünlere yönelmemesi ve tekelci firmanın daha yüksek fiyatları sürdürebilmesi halinde söz konusu firmanın o pazarda tekel gücüne sahip olduğu söylenebilecektir (Coe ve Krause, 2008)

1.3.1.5.2. Kritik Kayıp Testi

Kritik Kayıp Testi, ilgili pazarın belirlenmesinde kullanılan yöntemlerden biridir. Bu test kapsamında tekelci firmanın bir pazarda fiyat artışına gitmesi durumunda satışlarındaki düşüş (gerçek kayıp oranı) ile kritik kayıp oranı kıyaslanmaktadır. Kritik kayıp oranı; fiyat artışı sonucu oluşan gelir kaybı ile artırılan fiyattan yapılan satışlardan elde edilen ek kazancın başa baş olmasına karşılık gelen satışlardaki düşüş oranıdır. Gerçek kayıp oranının, kritik kayıp oranından fazla olması durumunda, ilgili pazarın ele alınan pazardan daha geniş tanımlanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır (ICN, 2013).

1.3.1.5.3. FERM Testi

Tam Denge İlgili Pazar Testi (*Full Equilibrium Relevant Market Test*), ilgili pazarın belirlenmesi kapsamında varsayımsal tekel testinde kullanılan diğer bir yöntemdir. SSNIP testinde varsayımsal tekelin ürünlerinin fiyatını artırması durumunda rakip ürünlerin fiyatında değişiklik olmadığı varsayılmakta iken, FERM testinde bu fiyatlardaki değişiklik dikkate alınarak ilgili pazarın tanımlanmasına çalışılır (Davis ve Garces, 2010).

1.3.2. Rekabetin Önemli Ölçüde Azaltılmasına Yönelik Analizler

1.3.2.1. Fiyat Yoğunlaşma Modelleri

Bu modeller genellikle birleşme ve devralma dosyalarında kullanılmaktadır. Bain (1959) tarafından geliştirilen YDP paradigmasına dayanan fiyat yoğunlaşma modeli, piyasa yapısı ile firmaların fiyatlandırma davranışları aracılığıyla performansları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Piyasa yoğunlaşma oranı, piyasa yapısını ölçmek için kullanılmakta ve değişkenler arasında Herfindahl-Hirschman İndeksi (HHI) veya Dört Firma Yoğunlaşma Oranı/*The Four-Firm Concentration Ratio* (CR-4) gibi ölçümler de bulunmaktadır. Bu modellerde pazar fiyatları, talep faktörleri, maliyet unsurları ve pazar yoğunlaşması değişkenleri arasındaki istatistiksel ilişkiyi tahmin etmek için çeşitli ekonometrik yöntemler kullanılmaktadır. Modelin amacı ilgili pazarı tanımlamak, bu seviyede veri toplamak ve fiyatı bağımlı değişken olarak ele alırken, HHI ve CR4 gibi yoğunlaşmayı ölçen değişkenler de dahil olmak üzere çeşitli bağımsız değişkenler kullanılmaktadır (Rekabet Kurumu, 2019a).

1.3.2.2. Birleşme (Yoğunlaşma) Simülasyonları

Bu simülasyonlar, birleşmenin bir pazardaki rekabeti nasıl etkileyebileceğini tahmin etmeye yardımcı olan önemli araçlardandır. Öncelikle, bu simülasyonlar ile birleşme sonrasında pazardaki yoğunlaşmanın, pazar payları ve fiyatların nasıl değişeceği, bunun tüketici refahı ve toplam refah üzerindeki etkilerinin nasıl olacağı ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Bununla birlikte birleşme simülasyonları potansiyel rekabetçi endişelerin belirlenmesinde ilk tarama aracı olarak yararlı olabilmekte ve bir birleşmenin muhtemel etkilerini tahmin eden gerçekçi bir model oluşturarak kapsamlı bir analiz sunabilmektedirler. Diğer yandan, doğru ve güvenilir bir birleşme simülasyon modeli oluşturmanın alanla ilgili bilgi ve deneyimi gerektirdiği belirtilmelidir. Bu simülasyonlar, temel rekabet modelinin hem gerçek hem de

karşıt durum senaryolarında aynı kalacağı varsayımına dayanmaktadır (Budzinski, 2013).

1.3.2.3. Sapma Oranı ve Yukarıya Doğru Fiyat Baskısı Analizi

Sapma Oranı (*Diversio n Ratio*) ve Yukarıya Doğru Fiyat Baskısı (*Upward Pricing Pressure*) Analizi, bir birleşmenin piyasadaki rekabet koşulları ve fiyatlandırma dinamikleri üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirmek için kullanılan araçlardandır. Sapma Oranı, bir ürünün fiyatının artması durumunda başka bir ürüne geçecek olan tüketicilerin yüzdesinin ölçümünü ifade etmektedir. Yukarıya Doğru Fiyat Baskısı Analizinde ise, birleşme sonrasında bir firmanın fiyatları artırma isteği, sapma oranı ve ilk ürünün yerine ikame edilen ürünün kar marjına dayanılarak tahmin edilmektedir (Farrell ve Shapiro, 2010).

1.3.3. Anlaşma/Uyumlu Eylemlerde Kullanılan Analizler

1.3.3.1. Yapısal Kırılma Analizi - Chow Testi

Rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve uyumlu eylemle ilgili yapılan değerlendirmelerde bir anlaşmanın varlığının belirlenmesine yönelik kullanılan testlerin başında Yapısal Kırılma Testi gelmektedir. Bu kapsamdaki testlerden ise Chow Testi öne çıkmaktadır.

Chow Testi özellikle zaman serisi verilerinde, bir veri setinde yapısal değişiklikleri tespit etmek için kullanılmaktadır. Bu test ile belirli bir gözlem veya dönemden önce ve sonra aynı ana kütlede n alınan örneklere ilişkin regresyon katsayıları karşılaştırılarak bir yapısal kopuş olup olmadığına bakılmaktadır (Lee, 2008). Bu karşılaştırmada ilgili değerlerde farklılık olup olmadığı ise F Testi ile sını nılmaktadır. Dolayısıyla aslında bu sı namanın yapıldığı teste Chow testi denilmektedir (Woolridge, 2003).

Bu test ile yapılan analizler, rekabet hukuku uygulaması bakımından ele alınan bir dosyada bir anlaşmadan söz edilip edilemeyeceği hakkında önemli bilgiler verebilecektir. Bu bakımdan özellikle potansiyel rekabetçi davranış

değişikliklerinin veya rekabeti kısıtlayan anlaşmaların varlığının incelenmesi ve değerlendirilmesinde önem taşımaktadır.

1.3.3.2. Varyans/Standart Sapma Analizi

Rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve uyumlu eylemler ile ilgili yapılan değerlendirmelerde kullanılan bir diğer analiz olan Varyans/Standart Sapma Analizi kapsamında temelde ele alınan verilerin ortalamadan ne ölçüde farklılaştığı gösterilmektedir. Bir dağılım ölçütü olan varyansın düşük olması verilerin ortalamaya yakın bir şekilde dağılmadığı anlamına gelmektedir.

Varyans Analizinin temelinde, firmaların anlaştıkları fiyatları istisnai durumlar dışında çok sık ve büyük ölçüde değiştirmeyeceği, fiyatların dış etkenlerden kaynaklanacak değişimlere tepkisinin az olacağı öngörüsü bulunmaktadır. Başka bir deyişle firmaların fiyatlar üzerinde anlaştığı veya işbirliğine gittikleri dönemlerde fiyatların rekabet içinde oldukları döneme göre daha durağan seyretmesi ve daha az farklılaşması öngörülmektedir. Böyle bir durumda ise varyansın/standart sapmanın düşük olması beklenebilecektir (Korkut, 2015).

Bu analiz kapsamında fiyat dalgalanmalarının daha az ya da varyansın/ standart sapmanın düşük olmasında hangi kıstasın esas alınacağı gereği ortaya çıkmaktadır. Bu noktada firmaların rekabeti sınırlamadıklarından emin olunan dönem veya fiyat anlaşmasına katılmadığı bilinen firmaların fiyatları kıstas alınabilecektir. Böyle bir durumda ise firmaların rekabet ettikleri dönemdeki fiyat dalgalanmalarının daha yüksek olması beklenecektir. Dolayısıyla burada varyans/standart sapma da daha yüksek olacaktır.

1.3.3.3. Farkların Farkı Analizi

Farkların Farkı Analizi rekabeti sınırlayıcı anlaşma ve uyumlu eylemlerde mutabık kalınan fiyat artışının tespit edilmesinde kullanıldığı gibi birleşme ve devralmalarda gerçekleştirilen işlem sonrasındaki fiyat artışlarının hesaplanmasında da kullanılan bir analiz yöntemidir. Bu analizde, kartel anlaşmasına ya da rekabet ihlaline konu olan pazar (müdahale grubu- *treatment*

group) ile benzer özellikteki rekabetçi bir başka pazarın (kontrol grubu- *control group*) ortalama fiyatları karşılaştırılmaktadır (Chapsal ve Spector, 2009).

Farkların Farkı Analizi ile incelen rekabet ihlalinin etkisi, fiyatlar üzerinde anlaşılan dönemdeki pazardaki ortalama fiyatlar ile rekabetçi pazarda gerçekleşen fiyatların farkından, aynı fiyatların rekabet ihlalinin olmadığı dönemdeki farkının çıkarılması ile bulunmaktadır. Burada kontrol grubunda ele alınan pazarda yaşanan değişimlerin eğer anlaşma olmasaydı müdahale grubunda da olacağı öngörülerek karşı olgusal (*counter-factual*) bir varsayımda bulunmaktadır.

Bu analiz yönetiminde müdahale ve kontrol gruplarının karşılaştırılabilir olup olmadığına ve yapılacak karşılaştırmada zaman aralığının uygun seçilip seçilmediğine dikkat edilmesi gerekmektedir (Simpson ve Schmidt, 2008).

2. BÖLÜM

LİTERATÜR TARAMASI

2.1. EKONOMİK ANALİZİN ROLÜNE İLİŞKİN TEORİK ÇALIŞMALAR

Rekabet hukuku uygulamasında ekonomik analizin rolünün teorik düzeyde ele alındığı çalışmalara bakıldığında konuyla ilgili sınırlı bir uluslararası literatür bulunmaktadır. Bu kapsamda öne çıkan çalışmalarla ilgili açıklama ve değerlendirmelere aşağıdaki başlıklarda yer verilmektedir.

2.1.1. İktisatçıların Katkılarına İlişkin Çalışmalar

Teorik çalışmaların başında rekabet hukuku uygulamasının etkinliğinin sağlanmasında iktisatçıların katkılarına vurgu yapan Baker'ın (2003) makalesi gelmektedir. Yazar makalesinde; antitröst uygulamasının maliyetleri ve faydalarının sistemli bir şekilde ortaya konulmasının ve sistemin geliştirilmesinin iktisatçıların önemli katkılarıyla olabileceğini ileri sürmüştür.

Makalede aynı zamanda antitröst uygulamasının gerekliliği ve başarısı savunulurken, bunda ekonominin çok yönlü rolünün incelendiği görülmektedir. Yazar, rekabet karşıtı davranışların fiyat artışlarına, çıktıda azalmalara ve inovasyon ile ekonomik büyümenin önündeki engellere yol açabileceğini iddia ederek, tüketicilerin korunmasında rekabet hukukunun önemini vurgulamaktadır. Bu iddiayı desteklemek için ise makale, ekonomik teoriyi ampirik gözlemlerle harmanlayarak çok yönlü bir argüman sunmaktadır.

Makalenin temel dayanak noktalarından birini, antitröst uygulamasının değerinin ortaya konulmasında ekonomik kanıtların kullanılması oluşturmaktadır. Baker, etkili antitröst uygulamasının olmadığı dönemlerde ABD'li firmaların davranışlarını ve farklı ulusal antitröst rejimlerindeki firmaların davranışlarını içeren doğal deneylerden elde edilen sistematik ampirik kanıtlara dikkat çekmektedir. Bu ampirik kanıtlar, sağlam antitröst önlemlerinin olmamasının, tüketicilere zarar veren yaygın rekabet karşıtı davranışlara yol açabileceğini göstermektedir. Diğer yandan rekabetin önündeki engellerin kaldırılmasının,

makroekonomik göstergelerde bile gözlemlenebilir büyüklükte önemli ulusal faydalar sağlayabileceği ileri sürülmüştür.

Baker, makalesinde derlemiş olduğu ampirik gözlemleri desteklemek için, rekabet karşıtı davranışların ekonomik sonuçlarını gösteren mikroekonomik kavramları kullanmaktadır. Örneğin, makalede fiyat tespiti anlaşmaları veya tekellerin, tüketici refahına zarar veren daha yüksek fiyatlara ve daha düşük çıktıya nasıl yol açabileceği açıklanarak bu olumsuz sonuçların antitröst müdahalesinin gerekliliğini ortaya koyduğu vurgulanmıştır.

Ayrıca makale, antitröst yasalarının sağladığı ekonomik faydaların nicel bir değerlendirmesini sunmaktadır. Baker, fiyat tespiti gibi rekabeti ihlallerinin caydırılması yoluyla sağlanan yıllık refah faydalarının ABD GSYİH'nin %1'ini veya yılda 100 milyar ABD Dolarını kolaylıkla aşabileceğini savunmaktadır. Bu fayda tahmininin, antitröst uygulamasının maliyetlerinden önemli ölçüde fazla olması nedeniyle antitröst uygulamasının ekonomik açıdan mantıklı bir çaba olduğu ileri sürülmüştür.

Baker makalesinde özetle; antitröst politikasının rolünü ve etkisini anlamak için ekonomik kanıtların önemini vurgulamaktadır. Yazar, ampirik gözlemleri, mikroekonomik teoriyi ve fayda-maliyet analizini birleştirerek, tüketicileri korumak, rekabeti teşvik etmek ve ekonomik refahı artırmak için sağlam antitröst uygulamasının gerekliliğini savunmaktadır.

İktisatçıların rekabet hukuku uygulamasında katkılarıyla önemli bir rol oynadıklarına değinen diğer bir makalede; iktisatçıların son yüzyıl boyunca rekabet politikasını şekillendirmede etkili oldukları ve bu alanda yeni bakış açıları ve analitik araçlar sundukları vurgulanmıştır (Kovacic ve Shapiro, 2000).

Makalede; Chicago Okulu iktisatçılarının birçok ekonomik olguya etkinlik açıklamaları getirerek antitröst yasalarının daha önce göz ardı ettiği birçok şeyi dile getirdikleri, endüstriyel yoğunlaşma, birleşmeler ve sözleşmelere dayalı kısıtlamalarla ilgili davaları değerlendirmek üzere hakimlerin uygulayabileceği ilkeleri belirlemeye yardımcı oldukları, iktisatçıların ayrıca yıkıcı fiyatlandırma konusunda da katkıda buldukları, bu görüşlerin birçok davada yargı kararlarını etkilediği belirtilmiştir.

Kovacic ve Shapiro'nun (2000) iktisatçıların rekabet hukukuna katkılarını derinlemesine inceledikleri makalede vurgulanan temel hususlar şu şekilde özetlenebilir:

- Etkinlik Odaklı Analiz: Chicago Okulu iktisatçıları, rekabet hukuku analizlerine etkinlik odaklı bir bakış açısı getirmiştir. Bu doğrultuda daha önce rekabet karşıtı olarak görülen uygulamalar, tüketici refahını artırma potansiyelleri açısından yeniden değerlendirilmiştir. Örneğin, dikey birleşmeler ve fiyat farklılaştırması gibi uygulamalar, etkinlik artırıcı etkileri nedeniyle daha makul karşılanmaya başlanmıştır.
- Ampirik Analizlerin Öneminin Artması: İktisatçılar, rekabet hukuku davalarında ampirik analizlerin kullanımını yaygınlaştırmışlardır. İlgili pazarın tanımlanması, pazar gücünün ölçülmesi ve rekabet karşıtı etkilerin tespiti gibi konularda ekonometrik analizler ve simülasyonlar kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum, rekabet hukuku uygulamalarının daha objektif ve kanıta dayalı hale gelmesine yardımcı olmuştur.
- Oyun Teorisi ve Bilgi Ekonomisinin Etkisi: Oyun teorisi ve bilgi ekonomisi alanlarındaki gelişmeler, rekabet hukuku analizlerine yeni bakış açıları kazandırmıştır. Örneğin, firmaların stratejik etkileşimleri ve bilgi asimetrisi gibi konular, rekabet karşıtı davranışların analizi için yeni araçlar sunmuştur.
- Uluslararası Rekabet Hukuku Alanındaki Katkılar: İktisatçılar, uluslararası rekabet hukuku alanında da önemli katkılarda bulunmuşlardır. Uluslararası ticaretin artması ve çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin yaygınlaşmasıyla birlikte, rekabet hukuku alanında uluslararası işbirliğinin önemi artmıştır. İktisatçılar, uluslararası rekabet politikalarının uyumlaştırılması ve uluslararası rekabet hukuku ihlallerinin önlenmesi konularında önemli rol oynamışlardır.
- Rekabet Politikası Tasarımına Katkı: İktisatçılar, rekabet politikalarının tasarımına ve değerlendirilmesine de katkıda bulunmuşlardır. Rekabet hukuku uygulamalarının ekonomik etkilerinin analizi, daha etkili ve etkin politikaların geliştirilmesine yardımcı olmuştur.

White'in (2008) kaleme aldığı bir başka makalede ise, iktisatçıların özellikle son birkaç on yılda ABD antitröst uygulamalarının ve politikalarının geliştirilmesinde

giderek daha önemli bir rol oynamaya başladığı belirtilmiştir. Makalede yer verilen iktisatçıların etkisinin belirgin olduğu temel alanlar şu şekildedir:

- Birleşme Analizi: İktisatçılar, birleşmelerin rekabet üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirmek için kullanılan metodolojilerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Özellikle, oyun teorisi ve endüstriyel organizasyon teorisindeki gelişmeler, birleşmelerin koordineli etkilerini ve tek taraflı etkilerini analiz etmek için kullanılan çerçeveleri şekillendirmede etkili olmuştur.
- Dikey İlişkiler: İktisatçılar, dikey sınırlamaların (örneğin, münhasır anlaşmalar, bağlı satış uygulamaları) rekabet üzerindeki etkisini anlamada önemli ilerleme kaydetmişlerdir. Geleneksel olarak, bu tür uygulamalar şüpheyle karşılanırken, iktisatçılar, bu uygulamaların belirli koşullar altında etkinlik sağlayabileceklerini ve tüketicilere fayda sağlayabileceklerini göstermişlerdir.
- Yıkıcı Fiyatlandırma: İktisatçılar, yıkıcı fiyatlandırmanın (rakipleri piyasadan çıkarmak için fiyatların maliyetin altına düşürülmesi) rekabet karşıtı bir uygulama olarak tanımlanmasında ve tespit edilmesinde önemli bir rol oynamışlardır. Oyun teorisi modelleri ve ampirik analizler kullanarak, yıkıcı fiyatlandırmanın meydana gelme olasılığını ve rekabet üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirmek için çerçeveler geliştirmişlerdir.

Özetle anılan makalede; iktisatçıların ve iktisat biliminin antitröst uygulamaları ve politika üzerinde giderek büyüyen bir etkisi olduğu, özellikle birleşmelerin analizi, dikey ilişkiler ve kısıtlamalar ve yıkıcı fiyatlandırma konularında iktisatçıların önemli değişikliklere öncülük ettikleri vurgulanmaktadır.

Decker'in (2009) AB rekabet hukuku uygulamasının ekonomi ile ilişkisini konu alan kitabında; AB rekabet hukuku uygulamasında ekonomi ve ekonomistlerin rolü araştırılarak rekabet hukuku incelemelerinde ekonomistler ve ekonomi bilgilerinin çeşitli aşamalarda etkin bir rol oynadığı belirtilmektedir. Kitapta ayrıca; ekonomistlerin ve ekonomi bilgilerinin rekabet ihlali davaların hem seçiminde hem de oluşturulmasında önemli rol oynadığı, ancak çoğunlukla destekleyici bir rolde olduğu görüldüğü, ekonomik analiz ve kanıtların genellikle bir durumun yapılandırılmasına yardımcı olmakla birlikte son kararın genellikle ekonomi dışı faktörlere, özellikle belge kanıtlarına dayandığının görüldüğü ifade edilmektedir.

ICN (2013) tarafından yayımlanan özellikle rekabet hukuku uygulamasında yoğunlaşma analizlerindeki ekonominin ve iktisatçıların rolüne yer verilen çalışmada konuyla ilgili kapsamlı bir bakış açısı sunulmaktadır. Çalışmada; piyasa işleyişinin anlaşılması, zarar teorilerinin geliştirilmesi ve ele alınan işlemin etkisinin analiz edilmesi bakımından kullanılan ekonomik araçlara da yer verilmek suretiyle iktisatçıların rekabet hukuku uygulamasına ciddi katkılar sağlandığı vurgulanmaktadır.

2.1.2. Ekonomik Analiz ve Sınırlarına İlişkin Çalışmalar

Literatürde yer alan teorik çalışmalardan genel olarak ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasındaki rolünü ele alanlar olduğu gibi bu çalışmalardan bazılarının ekonomik analizin uygulamadaki etkisinin sınırlı olduğuna işaret eden çalışmalar da bulunmaktadır.

Bu çalışmalar arasında Wald (1987) tarafından kaleme alınan bir makalede ekonomik analizlerin yargı kararlarında kullanılmasının sınırlarının tartışıldığı görülmektedir. Wald, iktisatçıların rekabet hukuku uygulamasına yaptığı katkıları doğrudan ele almasa da, iktisadi analizlerin hukuki karar alma süreçlerinde nasıl kullanıldığına dair önemli noktalara değinmektedir. Örneğin, makalede, ekonomik modellerin gerçek dünya koşullarını her zaman tam olarak yansıtamayabileceği ve bu durumun rekabet davalarında yanlış kararlara yol açabileceği belirtilmektedir. Ayrıca, ekonomik analizlerin karmaşıklığı nedeniyle, hakimlerin ve jürilerin bu analizleri tam olarak anlayamayabileceği ve bu durumun da adaletin sağlanmasını zorlaştırabileceği ifade edilmektedir.

Bu nedenle Wald, iktisatçıların rekabet hukuku uygulamasına katkılarının önemli olduğunu ancak bu katkıların bazı sınırları olduğunu vurgulamakta, ekonomik analizlerin hukuki karar alma süreçlerinde dikkatli ve eleştirel bir şekilde kullanılması gerektiğini savunmaktadır.

Özetle makalede; ekonomik analizin güçlü ve kapsamlı varsayımlarına göre hukuki kararların hangi durumlarda yapılabileceği ve yapılamayacağı konusunda daha fazla yönlendirme sağlanması gerektiği savunulmakla birlikte yargıçların yargı kararını etkileme yeteneklerini sınırlayabilecek şekilde, özellikle yargıçların kendi yorumlarını sunmaları gerektiği durumlarda sorunlara neden olabileceğine

değnilerek bazı durumlarda ekonomik analizin uygulamaya etkisinin sınırlı olduğu ileri sürölmüştür.

Ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamalarına katkısının ele alındığı McChesney (1996) tarafından yazılan bir başka makalede iktisatçılarının ve bu kapsamda yapılan analizlerin pazarın tanımlanması, pazar gücünün ölçülmesi, rekabet karşıtı etkilerin ve etkinlerin analiz edilmesinde önemli katkılar sunduğunu vurgulamaktadır. Diğer yandan makalede; ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamalarında her zaman kesin veya kolay uygulanabilir bir araç olmadığının da kabul edilmesi gerektiği, dolayısıyla yasal karar alma sürecinde dikkatli ve bilinçli bir şekilde kullanılmasının uygun olacağı ileri sürölmektedir.

Rekabet hukuku uygulamasının ekonomik analizle olan ilişkisinin özellikle pazar gücü, gizli anlaşmalar, rakipler arası birleşmeler ve tekelleşme gibi konulara odaklanarak ele alındığı Kaplow ve Shapiro'nun (2007) çalışmasında; ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamalarında özellikle pazar tanımı, rekabetçi etkilerin değerlendirilmesi ve etkinlik analizlerinin yapılmasında önemli bir rol oynadığı ortaya konulmaktadır. Diğer yandan yazarlarca ekonomik analizlerin rekabet hukukundaki anılan konulara uygulanmasında hala belirsizlikler ve zorluklar olduğuna dikkat çekilmiştir.

Bunun yanında, genel olarak rekabet hukukundaki yatay anlaşmaların ele alındığı Kaplow'un (2011) bir makalesinde ekonomik analizin rekabet hukukundaki rolü ve sınırlarına dair bazı değerlendirmelere yer verilmiştir. Bu değerlendirmelerden öne çıkanlar şu şekilde özetlenebilecektir:

- Oligopol Fiyatlandırmasının Ekonomik Analizi: Makalede, hakimlerin ve uygulayıcıların oligopol fiyatlandırmasının rekabet karşıtı etkilerini değerlendirirken ekonomik analiz kullandıkları gösterilmektedir.
- Anlaşma Kavramının Ekonomik Analizi: Makalede, rekabet hukukundaki anlaşma kavramının ekonomik olarak anlamlı bir şekilde nasıl tanımlanacağına ilişkin zorluklar vurgulamaktadır. Bu doğrultuda, ekonomik ilkelerin belirli yasal kavramların yorumlanmasını ve uygulanmasını nasıl şekillendirebileceği gösterilmektedir.
- Ekonomik Analizin Sınırlamaları: Makalede ayrıca, ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasında her zaman kesin veya belirleyici cevaplar

sağlayamayabileceği belirtilmektedir. Örneğin, basit karşılıklı bağımlı oligopol fiyatlandırması tartışması, firmaların rekabet karşıtı davranışlarda bulunup bulunmadıklarını belirlemenin zor olabileceğini ve ekonomik teorinin her zaman net bir rehberlik sağlamayabileceğini göstermektedir.

Özetle makalede; ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasında önemli bir rol oynadığı ancak aynı zamanda sınırlamaları olduğu, ekonomik modellemenin rekabet karşıtı davranış potansiyelini anlamak için nasıl kullanılabileceği ve ekonomik ilkelerin yasal kavramların yorumlanmasını nasıl şekillendirebileceği açıklanmakla birlikte, aynı zamanda, ekonomik analizin her zaman kesin veya kolay cevaplar sunamayabileceği ve belirli durumlarda önemli ölçüde belirsizlik veya tartışma olabileceği belirtilmektedir.

Ginsburg ve Fraser (2011) rekabet hukukunda ekonomik analizin rolünü ele aldıkları çalışmalarında; ekonomik analizin, hukuk ve özellikle rekabet hukukunun anlaşılması ve uygulanmasındaki rolünü incelenmektedir. Yazarlar, antitröst ve rekabet yasalarını etkin bir şekilde uygulayabilme yeteneğinin genellikle ekonomik teorilerin ve verilerin detaylı bir anlayışını gerektirdiği gerçeğine odaklanmışlardır. Bu sebeple, birçok hukuk okulunun ekonomistleri görevlendirmeye başladığı ve avukatların ekonomik analiz konusunda daha fazla bilgi sahibi olduklarının gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Makale, hukukla ekonomi arasındaki bu entegrasyonun, daha karmaşık davalarda mahkemelerin ve yargı organlarının karar verme sürecine nasıl etki ettiğini tartışmaktadır. Ayrıca, bu tür karmaşık ekonomi bilgisi kullanılan davalarda, mahkemelerin genellikle ekonomik veri ve analizlerle dolu bir kanıt tablosunu inceleme zorluğuna dikkat çekilmektedir. Yazarlar, ekonomik analizin ABD Yüksek Mahkemesi tarafından kullanımına odaklanarak mahkemenin ekonomi bilgisine olan açıklığının nasıl arttığını ve modern ekonomi bilimine aykırı olan birçok eski kuralları gözden geçirme ve değiştirme konusundaki istekliliğini incelemektedirler. Sonuç olarak makalede; ekonomik analizin, rekabet hukuku ve politikalarının anlaşılmasında ve uygulanmasında önemli bir rol oynadığı; bunun yanında hukuki çözümleri ve yetkililerin alacağı kararları şekillendirmede, daha karmaşık rekabet hukuku davalarında etkin bir uygulama olduğu vurgulanmıştır.

Ezrachi (2018) ise rekabet hukukunun hedeflerine odaklandığı bir çalışmada, ekonomik analizlerin benimsenen hedefe göre hukuki açıdan test edilmesi ve değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Çalışmada, AB rekabet hukukunun

hem ekonomik hem de ekonomik olmayan hedefleri nasıl dengelediğini tartışılarak ekonomik analizin özellikle tüketici refahı veya piyasa etkinliği gibi ekonomik hedeflerin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmaktadır. Diğer yandan, Ezrachi ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasında önemli bir araç olduğunu, ancak tek araç olmadığını dolayısıyla hukukun çok yönlü hedeflerini dengelemek için ekonomik analizlerin diğer faktörlerle birlikte kullanılması gerektiğini ileri sürmektedir.

2.1.3. Kurumsal ve Yargısal Etkilere İlişkin Çalışmalar

Literatürde yer alan teorik çalışmalardan bazılarının ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasında uygulayıcı konumda olan idari ve yargısal kurumlara olan etkilerine odaklandığı görülmektedir. Bu çalışmalardan öne çıkanlara aşağıda yer verilmektedir.

Gerber (2014) tarafından yazılan makalede uygulayıcı kurumların ve iktisatçıların AB'deki rekabet hukuku uygulaması ve düzenlemelerdeki modernizasyon süreçlerindeki etkisi teorik olarak ele alınmıştır. Makalede ekonomik kanıtların AB rekabet hukukundaki kurumsal ve yargısal süreçlerin modernleşmesine yönelik etkilerinin olduğu belirtilmekle birlikte bu durumun yeni belirsizliklere de yol açtığı, dolayısıyla bu yeni belirsizlik ortamını anlamak ve ele almak için yeni analitik yaklaşımlar geliştirmenin gerekli olduğu savunulmaktadır.

Davis'in (2018) makalesinde ise özellikle ekonomik kanıtların yararları ve kullanımı ile rekabet hukuku ve uygulamaları çerçevesinde meydana gelen zorluklar üzerinde durulmuştur. Makalede; ekonomik kanıtların, piyasanın işleyişinin yanı sıra tüketici davranışının ve hizmet sağlayıcılarının dinamiklerinin daha geniş bir şekilde anlaşılmasını sağladığı; ekonomik kanıtların doğru bir şekilde test edilmesi ve değerlendirilmesi konusunda hukuk bürolarında görev yapan ekonomistlerin bu sürece büyük katkıda bulunduğu belirtilmektedir.

Ibanez Colomo (2016) tarafından kaleme alınan makalede AB'deki rekabet hukuku uygulamasında ekonominin rolünün daha çok niteliksel (kalitatif) bir yaklaşımla ele alındığı görülmüştür. Makalede; dışlama davranışının farklı ele alınmasının bir mantığı olduğu, ancak bazı hakim durumun kötüye kullanılması uygulama varsayımlarının diğer alanlardaki benzer örneklerin ele alınma tarzıyla kıyaslandığında tutarsız görüldüğü, içtihat hukukunda bu alanda kademeli bir

refinasyonun ve tutarlılığın sağlanması gerektiği, ekonomik analiz kapasitesinin artırılmasının gerekli olduğuna yönelik önerilerde bulunmaktadır. Aynı yazarın (2018) başka bir eserinde konu aynı şekilde ele alınmış olup AB Komisyonu'nun ekonomik analizi benimseme konusundaki isteksizliğine vurgu yapılarak yazar tarafından bu durum Komisyon'un kendi gücünü belirleme özgürlüğünü sınırlayan bir dışsal kısıtlama türü olarak tasvir edilmiştir.

Özetle; Gerber (2014) ve Davis (2018), iktisatçıların ve kurumların rekabet hukuku modernizasyonundaki etkisini teorik olarak incelerken; Ibanez Colomo (2016, 2018) ise AB Komisyonu'nun ekonomik analizi kullanma konusundaki isteksizliğini ve içtihat hukukunda tutarlılık sağlanması gerekliliğini vurgulamıştır.

Page ve Lopatka'nın (2005) konuyu ilgili yargısal süreçlere etkiler bakımından da ele aldıkları makalelerinde; iktisatçıların antitröst davalarında öncelikle uzman tanık olarak önemli bir rol oynadıklarını, bilirkişi olarak verdikleri ifadelerin mahkemenin karmaşık ekonomik davranışları ve bunların rekabet ve piyasa dinamikleri üzerindeki etkilerini anlamasına yardımcı olduğunu vurgulamışlardır. Bununla birlikte makalede; iktisatçıların ve tanıklıklarının etkisinin mutlak olmadığına, iktisatçıların katkısının, makalenin "ekonomik otorite" olarak adlandırdığı, daha geniş hukuki ve ekonomik literatürden türetilen veya mahkemeler tarafından benimsenen kabul görmüş ekonomik ilkeler ve teoriler tarafından sınırlandırılmakta ve şekillendirilmekte olduğuna dikkat çekilmektedir.

Gavil'in (2008) ABD rekabet hukuku uygulamasındaki ispat yükünü konu edinen çalışmasında; ABD'de rekabet hukukunun ekonomik analizin rehberliği ve katkılarıyla özellikle son 30 yıl içinde önemli gelişim kaydettiği ancak mahkeme süreçlerindeki analizlerin tarafların kullanması bakımından daha rafine hale getirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Çalışmada; ABD rekabet hukukunun büyük ölçüde mahkemeler tarafından şekillendirildiği ve bu mahkemelerin kararlarında hem geleneksel usul kurallarına hem de modern ekonomik modellere başvurduğu belirtilerek, ispat yükünün belirlenmesi ve tahsisi konusunda hala belirsizlikler olduğu ve bunun antitröst davalarını gereksiz yere karmaşık ve pahalı hale getirebileceği savunulmaktadır.

Schinkel (2008) tarafından kaleme alınan makalede ise; adli bilişim ekonomisinin yargısal süreçlerde rekabet hukuku uygulamasına katkısı ve bu alandaki uzmanların rekabet ile ilgili yargısal süreçlerdeki rolü incelenerek, özellikle

rekabet karşıtı eylemlerin tespiti, zarar hesaplaması ve yaptırım belirleme gibi konularda ekonomik prensiplerin ve metodolojilerin nasıl kullanılabilirleceği ele alınmakta ve uygulayıcılara bir takım önerilerde bulunmaktadır. Makalede ayrıca adli bilişim ekonomisinin rekabet hukuku uygulamalarında önemli bir araç olduğu, ancak tek başına bir araç olarak görülmemesi gerektiğini savunulmaktadır.

Lianos'un (2012) rekabet hukuku uygulamasında ve yargısal süreçlerde adli bilişim alanındaki ekonomik analizin rolünü incelediği makalesinde, ekonomik analizin rekabet hukuku alanındaki artan rolünü, özellikle de adli ekonomik danışmanlığın yükselişini ele aldığı görülmektedir. Bu kapsamda makalede, adli bilişim alanındaki uzmanlığın rekabet hukuku uygulamasının yargısal süreçlerindeki rolü ve bu süreçlerdeki ekonomik analiz sunan hukuk büroları ve danışmanlık firmalarının konuyla ilgili katkıları analiz edilmiştir.

Lianos; ekonomik analizlerin rekabet davalarında önemli kanıtlar sunabileceği ve hukuki muhakemeyi şekillendirmede önemli bir rol oynayabileceğini savunmakla birlikte konuyla ilgili bazı sınırlamalara da dikkat çekmektedir. Örneğin, ekonomik modellerin her zaman gerçekte dünya karmaşıklığını tam olarak yansıtamayabileceği ve bazı durumlarda farklı ekonomik teorilerin çelişkili sonuçlara yol açabileceği ileri sürülerek, mahkemelerin ve düzenleyici kurumların ekonomik kanıtlara temkinli yaklaşmaları gerektiği vurgulanmıştır.

Buna ek olarak yazar, ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasında giderek daha önemli bir araç haline geldiğini, ancak bunun her derde deva bir çözüm olarak görülmemesi gerektiğine dikkate çekmekte ve hukuki muhakemenin diğer yönleriyle birlikte kullanılması gerektiği sonucuna ulaşmaktadır.

Salinger'in (2024) ABD'de yoğunlaşmalarla ilgili kurumsal düzenlemeler bağlamında ekonomik analizin rolünü ele aldığı makalede ise; ABD'de 2023 yılında yoğunlaşmalarla ilgili ikincil düzenlemede belirtilen yasal standartlardaki değişikliklere dikkat çekilmiştir. Bu değişimin etkilerinin analiz edildiği makalede ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasında önemli bir rol oynamaya devam ettiği, ancak yasal standartlardaki değişikliklerin bu rolü ve ABD antitröst yasalarının genel hedeflerini etkileyebileceği ileri sürülmektedir.

Özetle literatürde yer alan ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamalarını nasıl etkilediğine ve rolüne yönelik teorik çalışmalara bakıldığında; genel olarak konunun önemine vurgu yapan, sınırlarını belirlemeye çalışan, farklı alanlar arasındaki ilişkileri ve etkileşimi analiz eden ve bu bağlamda yol gösterici öneriler sunan eserler olduğu göze çarpmaktadır.

2.2. EKONOMİK ANALİZİN ROLÜNE İLİŞKİN AMPİRİK ÇALIŞMALAR

Rekabet hukuku uygulamasında ekonomik analizin rolünün ve bu bağlamda yasal standartların ampirik düzeyde ele alındığı çalışmalara bakıldığında, konuyla ilgili sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bunlardan öne çıkan ve çalışma açısından önemli olduğu düşünülenlere aşağıda ilgili başlıklarda yer verilmektedir.

2.2.1. Metodoloji ve Kapsam Bakımından Öne Çıkan Çalışmalar

Yasal standartlar ve ekonomik analizin rolünün ampirik olarak ölçülmesine yönelik çalışmaların başında Katsoulacos ve diğerleri (2019) tarafından kaleme alınan makale gelmektedir. Yazarlar makalelerinde; rekabet hukuku uygulamasında ekonomik analiz ve kanıtların ne ölçüde kullanıldığını ölçmek için bir metodoloji önermektedirler. Bu metodolojide rekabet otoritelerinin kararlarından toplanan veriler kullanılmaktadır. Çalışmada, bu verilerden elde edilen göstergelerin değerleri farklı yasal standartlarla eşlenerek, otoritelerin incelediği farklı eylemlerin değerlendirilmesinde benimsenen yasal standartlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmada vurgulanan temel hususlar şu şekilde özetlenebilir:

- Belirlenen yöntem kapsamında Per Se ve Tam Etki Bazlı yasal standartlar arasında ara standartlar belirlenerek bu standartların rekabet hukuku uygulamasında farklı düzeylerde ekonomik analiz ve kanıtları içeren bileşenlerle eşlenmiştir.
- Her bir ihlal kararındaki ekonomik analizin ölçümüne yönelik puanlama yapılarak etki bazlı göstergeler oluşturulduktan sonra bunların kıyaslama yapmaya uygun hale getirilebilmesi için karar setlerine dönüştürülmüştür.
- Karar setleri ile yasal standartlar arasında ilişki kurularak ekonomik analizin kararlarda ne ölçüde yer aldığı hesaplanmıştır.

- Rekabet otoritelerinin kararlarında uygulanan ekonomik analizin kapsamını ölçmek ve bu analizi belirli yasal standartlara eşlemek için ayrıntılı bir yöntem sunulmuştur.
- Bu sayede rekabet hukuku uygulamasının ekonomik yönlerini daha geniş bir şekilde anlamının mümkün hale geldiği belirtilmiştir.
- Bu yöntemin farklı rekabet hukuku uygulamalarını karşılaştırmak, rekabet hukuku uygulamasının belirli yönlerini değerlendirmek ve rekabet hukukunun uygulanmasını iyileştirmek için alınabilecek potansiyel adımları belirlemek amacıyla kullanılabileceği ifade edilmiştir.

Katsoulacos ve Makri (2021) tarafından kaleme alınan diğer bir makalede; AB Rekabet Genel Müdürlüğü'nün (DGCOMP) rekabet hukuku uygulamasındaki ekonominin rolü ve yasal standartlarla ilgili bir ampirik çalışmaya yer verilmiştir. Bu çalışmada, DGCOMP'un 1992-2016 yılları arasındaki rekabet ihlali kararları, uygulanan ekonomik analizlerin kapsamı ve türü her bir kararla ilişkili hukuki standartlarla eşleştirilerek analiz edilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışmasında ağırlıklı olarak dikkate alınan bir makale olması dolayısıyla yazarların tespit ve değerlendirmelerine daha ayrıntılı bir şekilde yer verilmesi yararlı olacaktır. Çalışmada öne çıkan hususlar özetle şu şekildedir:

- Farklı türdeki rekabet ihlallerinin değerlendirilmesinde hangi yasal standardın kullanıldığı, bu standartların zaman içinde nasıl evrildiği ve özellikle yargı denetimi ve karar iptali açısından olası sonuçlar üzerinde nasıl bir etkisi olduğu incelenmiştir.
- DGCOMP'un rekabet hukuku uygulamalarındaki ekonomik analizin rolünün belirlenmesinde yasal standartların seçimi ve bu standartların uygulanmasının belirleyici olduğu görülmüştür.
- Analizde Per Se (veya amaç-temelli) ve Rule of Reason (veya tam etki temelli) yasal standartlar arasındaki bir "süreklilik" fikrine dayanarak, bu ikisi arasında kullanılan yasal standartlar ortaya konulmuş ve bunlar kullanılan ekonomik analizin içeriğine göre incelenen kararlar ilişkilendirilerek puanlanmış ve bu bağlamda bir veri tabanı oluşturulmuştur.

- Analizde ilk olarak yasal standartların belirlenmesi için göz önünde bulundurulmuş çeşitli ekonomik analiz bileşenlerinin bir listesi oluşturulmuş ve bu bileşenler, pazardaki tekelliliği veya rekabeti kısıtlayan tüm faktörlerin ve bu faktörlerin tüketicinin refahına etkilerinin dahil edildiği bir analiz yapısı çerçevesinde düzenlenmiştir.
- Bu analiz bileşenleri daha sonra her biri için bir Evet/ Hayır değeri atanacak şekilde sınıflandırılmış, diğer bir deyişle belirli bir durumda, bir ekonomi analiz bileşeni kullanılmışsa bu 1 puanla, aksi halde 0 puanla analize dahil edilmiş ve her bir bileşeni içeren kararlara karşılık gelen puanların toplamı ise Etki Bazlı Puanı (EBP) oluşturmuş, bu ise her bir ihlal kararının puanı olarak analize dahil edilmiştir.
- Analizde belirli bir EBP değeri olan belirli tür rekabet ihlalleri bunlara uygulanan yasal standartlarla ilişkilendirilerek ekonomik analizin alınan kararlara ne ölçüde yansıdığına, çıkan sonuçların her bir ihlal türü için optimum kabul edilen değerlere ne ölçüde yaklaştığına ve bu anlamda uygulama kalitesinin ne düzeyde olduğuna yönelik sonuçların elde edilmiştir.
- Uygulanan metodoloji ve analizin ekonomik analizin rekabet hukukundaki rolünün ortaya konulmasının yanı sıra uygulama etkinliğinin ölçülmesi ve hukuki belirliliğin ortaya konulması açısından önemli olduğu belirtilmiştir.
- Analiz sonucunda ekonomik analizin rolünün, özellikle etki-temelli yasal standartların uygun olacağı durumlarda, tüketici zararının ortaya konulması veya etkinlik hesaplamalarının dikkate alınması konusunda mütevazı kaldığı ifade edilmiştir.
- Hakim durumun kötüye kullanılması davalarındaki uygulamanın kalitesinde son yıllarda tam etki-temelli yasal standartların daha fazla uygulanması ile zaman içerisinde önemli ve tutarlı bir iyileşme olduğuna yönelik bulgular elde edilmiştir.
- Hakim durumun kötüye kullanılması davaları bakımından DGCOMP'un bu alandaki ekonomik analizin daha fazla kullanımına yönelik gelişmelerden etkilendiği görülmüştür.
- Ekonomi analizinin ve yasal standartların, kararların yargısal inceleme sürecinde iptal edilme olasılığı üzerindeki etkisi incelenmiştir.

- Bazı görüşlerin aksine etki-temelli standartlara göre alınan kararların temyiz sürecinde iptal oranlarının yüksek olması ile mutlaka bağlantılı olmadığı belirtilmiştir.
- Elde edilen bulguların iyileştirilebilecek alanlara işaret etmesi bakımından önemli olduğu vurgulanmıştır.
- DGCOMP'un rekabet hukuku kararlarında ekonomi analizinin rolünü değerlendirmek ve çıktı tarafından ölçülmesi amaçlanmıştır.
- Ekonomi analizindeki değişikliklerin yasal standartların uygulanmasına nasıl yansıdığı belirlenmeye çalışılmıştır.
- Uygulanan yasal standartlarının zaman içinde nasıl evrimleştiği ve bu standartların teorik olarak optimal standartlardan ne ölçüde sapma gösterdiği belirlenmeye çalışılmıştır.
- Bu çalışmanın hem DGCOMP'un rekabet hukuku uygulamalarının genel kalitesini değerlendirmekte hem de benimsenen yasal standartlar ve ekonomik analiz uygulamalarının çeşitli yönleri üzerindeki etkisi hakkında daha fazla bilgi edinme yolunu sağladığı vurgulanmıştır.

Bu noktada, tez çalışmasının üçüncü bölümünde Türkiye uygulaması bakımından yapılacak analiz açısından söz konusu çalışmanın farklı yönlerine daha ayrıntılı yer vermek yararlı olacaktır.

Bu çalışmanın önemi, rekabet hukuku ihlalleriyle ilgili kararlar alırken ekonomi analizinin kullanımının ve hukuki standartların seçiminin ayrıntılı bir değerlendirmesini sunmasıdır. Dolayısıyla çalışma, rekabet hukuku uygulamalarının kalitesini ve etkinliğini anlamak için anahtar niteliğinde bilgi ve bulgular sağlamaktadır.

Bu çalışma, veri tabanına ve uygulanan yöntemlere dayanılarak genellenebilir ve diğer rekabet otoritelerinin kararlarına da uygulanabilir bir özellik arz etmektedir. Çalışmanın sonuçları, her bir otoritenin belirli bir durumu değerlendirirken hangi yasal standartları kullandığını, bu standartların zaman içinde nasıl değiştiğini ve bu değişimlerin gerçeği yansıtmadığını anlamada yardımcı olabilecek araçlar sağlamaktadır.

Ayrıca çalışma, yasal standartları ve ekonomik analizin kararların yargısal inceleme sürecinde iptal edilme olasılığı üzerindeki etkisini değerlendirmektedir. Bu durum ise rekabet hukuku kapsamında alınan kararların bilimsel bir temele sahip olup olmadığını ve mahkemelerin bu kararları ne ölçüde desteklediğini anlamak için önemli olabilecektir.

Çalışma kapsamında oluşturulan veri tabanı 1992 ve 2016 yılları arasında DGCOMP tarafından alınan 170 rekabet ihlali kararını içermektedir. Çalışmada bu kararların alınması sırasında kullanılan ekonomi analizin türü ve kapsamı tespit edilmiştir. Bu analiz, her kararın belirli bir yasal standart ilişkilendirilmesini mümkün kılmıştır. Yazarlar, her karar için bir Yasal Standart Göstergesi oluşturmuşlardır. Bu gösterge, ekonomi analizinde kullanılan bloklara/bileşenlere bağlı olarak belirlenmekte ve Per Se'den (veya amaç tabanlı) Tam Etki Tabanlı (Full Effects-Based) yasal standartlar arasında altı farklı seviyede ele alınmaktadır.

Söz konusu metodoloji daha sonra, her bir davranış türüne (veya gruplarına) göre uygulanan ortalama yasal standartlarının ağırlıklı ortalamasını hesaplamak için kullanılmıştır. Yazarlar ayrıca, her kararın karşılaştığı yargısal incelemenin sonucunu ve kararın nihai olarak iptal edilip edilmediğini belirleyen faktörleri analiz etmişlerdir.

Çalışmada, tüketici refahı ve toplam refah konusunda farklı yasal standartlar belirlenmiştir. Tam Etki Tabanlı yasal standart altında, iki ayrı yol izlenmiştir. Bunlardan biri tüketici refahını, diğeri ise toplam refahı dikkate almaktadır.

Tüketici refahını dikkate alan Tam Etki Tabanlı yasal standart, belirli bir eylemin tüketici refahını artıracak olan etkinliklerinin analizini içermektedir. Bu anlamda, belirli bir davranışın tüketicilere fayda sağlayacak olan etkinliklerinin oluşmasını beklemek gerekmektedir. Bu, fiyat artışlarını veya tüketicilere karşı başka zararları önleyen faktörler bakımından değerlendirilmektedir.

Toplam refahı dikkate alan Tam Etki Tabanlı yasal standartta ise, tüketici refahı analizin yanı sıra diğer etkinlikler de dikkate alınmaktadır. Bu analiz, belirli bir uygulamanın genel toplum refahına olası katkılarını da içermektedir. Diğer bir deyişle, bu durumda hem tüketicilere olan etkisi hem de genel ekonomik duruma olan etkisini dikkate almaktadır.

Her iki durumda da benimsenen yasal standart, belirli bir davranışın hem olumlu hem de olumsuz etkilerinin dikkate alındığı geniş kapsamlı bir ekonomik analizi gerektirmektedir. Bununla birlikte, hangi tür refahın dikkate alındığı, hangi faktörlerin öncelikli olarak dikkate alındığına bağlı olmaktadır.

Çalışmada, uygulama kalitesinin ölçülmesi için bir "yasal standartların uygulanma kalitesi göstergesi" (WALS) oluşturulmuştur. WALS, belirli bir tür eylem için belirlenen ideal hukuki standartla belirlenen hukuki standart arasındaki sapmayı ölçmektedir.

Özellikle, yasal standartların ideal seviyesi, genellikle karşılıklı hataların minimize edilmesi veya refahın maksimize edilmesi gibi normatif ekonomik analizlerden türetilmektedir.

Çalışmanın bir diğer önemli yönü ise, belirli bir davranış grubu için teoriye dayalı optimum yasal standart ile belirlenen yasal standart arasındaki farkı ölçme yöntemidir. Yazarlar, bu sapmayı ölçmek ve bu tür ihlalleri belirlemek için genellenebilir ve kullanıcı dostu bir yöntem önermiştir.

Çalışmanın sonuçları; son dönemdeki yaklaşımların rekabet hukuku uygulamalarının kalitesi üzerinde önemli bir etkisi olduğunu, özellikle hakim durumun kötüye kullanılması durumunda, bu kategoriye uygun yasal standartların benimsenmesinin zamanla önemli ölçüde arttığını göstermiştir. Bu, aynı zamanda, artan ekonomik analiz uygulaması ve daha karmaşık yasal standartların kabulü ile birlikte, kararların yargısal süreçlerindeki iptallerin oranının düştüğünü göstermektedir.

Son olarak, çalışmada kullanılan metodoloji ve ortaya çıkan sonuçlar dikkate alındığında; yasal standartların seçiminin ve rekabet hukuku uygulamalarının kalitesinin ölçülmesinin karmaşık bir konu olduğunu, dolayısıyla dikkatli ve ayrıntılı bir analiz gerektirdiğini söylemek mümkündür.

2.2.2. Yasal Standartlar ve Ekonomik Analizin Rolüne İlişkin Diğer Çalışmalar

Bu çalışmalar arasında yer alan Neven'in (2006) makalesinde; son yirmi yılda ekonomik analizin Avrupa'daki rekabet politikası üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda ekonomistlerin rekabet

incelemelerine katılımı ve ilgili kararlarının gelişen içeriği analiz edilerek rekabet hukukunun uygulanması konusunda ekonomik analizin rolünün arttığına işaret edilmiştir. Diğer yandan aynı çalışmada uygulamada kusurlu veya spekülasyon yollarla ekonomik gerekçelendirmeye başvurulduğuna da dikkat çekilmiştir.

Neven'in çalışması incelendiğinde ekonomik analizin rolünün ağırlıklı olarak girdiler bakımından ele alındığı görülmektedir. Makalede, rekabet kurumlarının daha fazla ekonomist istihdam etmesi, ekonomistlerin kurumlardaki etkilerini ve etkinliklerini artırmaları ve hukuki süreçlerde ekonomik analizlere daha fazla yer verilmesi gibi incelenen girdiler bakımından Avrupa'da konuyla ilgili önemli ilerlemeler kaydedildiği belirtilmektedir.

Diğer yandan, Neven'in Avrupa'daki yargısal süreçlerle ilgili önermesine değinmek yararlı olacaktır. Bu bağlamda Neven, ekonomik kuram ve kanıtların önemli olduğu durumlarda anlaşmazlık oranının daha büyük olduğunu ileri sürmüştür. Buradan hareketle de tez çalışmasında esas alınan metodolojiyi geliştiren Katsoulacos ve Makri (2021) tarafından yapılan ve önceki başlıkta yer verilen çalışmada, diğer durumlar sabitken ya da diğer şeylerin eşit olması koşuluyla (*ceteris paribus*), daha fazla etki-temelli yasal standartların benimsenmesinin yargısal süreçlerdeki iptal oranını artırdığı varsayımında bulunularak bu durum test edilmiştir.

Katsoulacos ve Ulph 'un (2009) kalem almış oldukları makalede ise yasal standartların optimal bir şekilde seçimine yönelik yeni bir çerçeve önerisinde bulunmaktadır. Yazarlar, hem yanlış pozitif hem de yanlış negatif kararların refah maliyetlerini en aza indirmeyi amaçlayan bir yaklaşım benimsemişlerdir.

Çalışma, Etki Tabanlı Yaklaşım olarak adlandırılan ve rekabet otoritelerinin eylemleri zararlı veya zararsız olarak sınıflandırmak için açık kriterler belirlemesini ve her bir vakayı bu kriterlere göre değerlendirmesini gerektiren "Ayırt Edici Kurallar"ın uygulanması için gerekli ve yeterli koşulları ortaya koymaktadır. Yazarlar, bu kuralların uygulanmasının, zararlı faaliyetlerde bulunan firmalar üzerinde, zararsız faaliyetlerde bulunanlara kıyasla daha güçlü bir caydırıcılık etkisi yaratabileceğini savunmaktadır.

Çalışma, önerilen çerçevenin önemli rekabet hukuku davalarına nasıl uygulanabileceğini göstererek, çerçevenin karmaşık hukuki meselelere nasıl

açıklık getirebileceğini ve daha güçlü argümanlar geliştirmek için nasıl kullanılabileceğini örnelemektedir.

Çalışmada ayrıca, optimal hukuki standart seçiminde idari süreçlerin etkisinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır. İdari gecikmeler ve incelemelerin kapsam oranı gibi faktörlerin, farklı yasal standartların etkinliğini etkileyebileceği öne sürülmektedir.

Özetle; Katsoulacos ve Ulph, karar hatalarının, caydırıcılık etkilerinin ve idari süreçlerin dikkatli bir şekilde değerlendirilmesinin, rekabet politikası ve ilgili diğer alanlarda yasal standartların seçimini optimize etmek için kritik öneme sahip olduğunu savunmaktadır. Çalışmada önerilen refah tabanlı çerçeve, düzenleyici otoritelere, politika yapıcılara ve hukuki karar alma süreçlerinde yer alan diğer aktörlere yol gösterici bir analitik araç sunmaktadır.

Geradin ve Petit (2010) tarafından yapılan çalışmada ise AB'de rekabet hukuku çerçevesi altında yargı denetiminin nicel ve nitel olarak değerlendirilmesine odaklanıldığı görülmektedir. Çalışmada; hakim olan yöntemlerin, normal yasal standartların geliştirilmesi ve refahın teşvik edilmesi bağlamında karma bir nitelik gösterdiği, Genel Mahkeme'nin ağırlıklı olarak Avrupa Adalet Divanı tarafından kabul edilen- ve ekonomiye pek uymayan - formalist hukuki standartlara dayandığı 102. maddede Komisyona uyum gösterdiği, denetim süreçlerinin gözden geçirilerek ve yenilenerek, özellikle hâkim durumda olan firmaların eylemlerine uygulanan yasal standartların modernleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Katsoulacos, Avdasheva ve diğerleri (2016) tarafından kaleme alınan yasal standartlar ve ekonominin rolünü konu alan makalede, rekabet hukuku uygulamasında ekonomik analizin ve kanıtların uygulanma derecesinin belirlenmesinde önemli bir faktör olan yasal standartların seçimini incelemişlerdir. Makalede öne çıkan hususlar özetle şu şekildedir:

- Rekabet otoritelerinin genellikle iki tür standart arasında seçim yapmaları gerektiği, bunların amaç ve etkiye dayalı (Rule of Reason) olduğu, ancak rekabet otoritelerinin, itibarları ve toplumsal algıları üzerinde olumlu bir etki yapma eğiliminde olmaları nedeniyle amaca dayalı standartları seçme olasılıklarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

- Rusya'daki Federal Antitröst Otoritesi'ni kapsayan deneysel analizlerle, ekonomik analiz ve kanıtların daha fazla kullanılmasıyla, verilen kararların mahkemeler tarafından bozulma olasılığının arttığı; bu durumun özellikle ekonomik analiz ve kanıt konusunda daha düşük seviyelerde olduğunda geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Bu bulgunun, ekonomik analizin ve kanıtların daha fazla rekabet hukuku uygulamasına entegrasyonunu teşvik etmek için alınması gereken çeşitli politika önerilerini desteklediği ileri sürülmüştür.

Katsoulacos, Metsiou ve diğerleri (2016) tarafından kaleme alınan makalede ise, rekabet otoriteleri için optimal maddi/esas standartlarının tartışıldığı görülmektedir. Makalede özetle şu hususlar belirtilmiştir:

- Bir firmadan kaynaklanan çeşitli davranışların, kaçınılmaz olarak tüketiciler ve toplam refah üzerinde farklı etkilerinin olacağı, firmaların alabileceği bir dizi eylem olduğu ve bu eylemlerin hepsinin belirli bir piyasa gücü ve maliyet azaltıcı verimlilik etkisi olan parametrelerle tanımlandığı öne sürülmüştür.
- Bir firmadan kaynaklanan eylem ya da davranışların tüketiciler ve toplam refah üzerindeki etkisi ele alınırken diğer çeşitli etkiler de analize dahil edilmiştir.
- Öncelikle, bir eylemin fiyatlar üzerindeki etkisine değinilmiş daha sonra, tüketicilerin artan maliyetler ve piyasa gücü etkisine nasıl tepki vereceği tartışılmıştır.
- Bunun üzerine, eylemler ve çevreler arasındaki karşılıklı etkileri dikkate alan bir standart geliştirilmiştir.
- Analizde tüketici fazlası ve toplam refah standartları dikkate alınmıştır.
- Bu standartların bazı durumlar için daha uygun olabileceği; örneğin, piyasa gücü düşük olduğunda, toplam refah standardı tüketici fazlası standardına göre daha üstün olabilirken, piyasa gücü yüksek olduğunda tam tersinin olabileceği ileri sürülmüştür.
- Çalışmada bir firmadan kaynaklanan çeşitli eylemlerin tüketiciler ve toplam refah üzerindeki etkileri ve bu etkileri yönetmek için hangi standartların en etkili olabileceği analiz edilmiştir.

- Kapsamlı bir şekilde ele alınan bu konuların, rekabet otoritelerine, firmaların faaliyetlerini düzenleme ve rekabetçi piyasaları koruma görevlerini daha etkili bir şekilde yerine getirmek için değerli bir rehber niteliğinde olduğu belirtilmiştir.

Bunun yanında Avdasheva ve diğerleri (2016) tarafından kaleme alınan çalışmada, Rusya'da rekabet hukuku uygulamalarında ekonomik kanıtların kullanım eğilimleri incelenmiştir. Çalışmada özetle şu hususlar belirtilmiştir:

- Yeni gelişmekte olan bir rekabet hukuku sisteminde ekonomik kanıtların rolünün önemi vurgulanmıştır.
- Ekonomik analiz araçlarının zorunlu ve seçmeli oluşunun belirleyici bir faktör olduğu, rekabet kanunları ve spesifik analitik araçların taleplerinin karşılıklı etkileşimlerinin olduğu ve genç rekabet otoritelerinin ekonomik kanıtları uygulamadaki kısıtlamalarının söz konusu olduğu ileri sürülmüştür.
- Rusya'da rekabet hukukunun uygulanmasında yargı denetiminin, ciro bazlı para cezaların uygulanmasından hemen sonrasında önemli bir bileşen haline geldiği ifade edilmiştir.
- Veri setinin, başka yerde bulunmayan 2008-2012 yıllarını kapsayan yargısal inceleme verilerini içerdiği ve bu dönemde Rusya yargı sistemi tarafından ele alınan rekabet hukuku ihlallerine ilişkin kararların analiz edildiği belirtilmiştir.
- Genel olarak Rusya'nın rekabet hukuku uygulama sürecinin, ekonomik analizin kullanımında belirgin bir eğilim gösterdiği, rekabet karşıtı eylemlerin araştırılması ve kovuşturulması sürecinde ekonomik analizin önemli bir rol oynadığı ve yargı incelemelerinin sonuçlarının genellikle ekonomik kanıtlara dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Shastitko (2018) tarafından kaleme alınan diğer bir makalede ise Rus rekabet hukukunda ekonomik analizin rolünün ampirik değerlendirmesine yer verilmektedir. Çalışmada öne çıkan hususlar özetle şu şekildedir:

- Rus rekabet hukukunda ekonomik analizin formal bir şekilde uygulanıp uygulanmadığı, ekonomik analizin faydasının ve öneminin yeterince anlaşılıp anlaşılmadığı sorularına cevap aranmıştır.

- Bu kapsamda yetkili mahkemenin resmi karar kayıtları dahil olmak üzere toplam 149 rekabet hukuku ihlali davasını içeren bir veri tabanı üzerinde analizler yapılmıştır.
- Yapılan ampirik araştırma, ekonomik analizin Rus rekabet hukuku uygulamasında kullanılmasının çoğunlukla şekli bir yaklaşımla ele alındığını göstermiştir.
- Bu durumun rekabet otoritesinin daha çok hukuki değerlendirmelere odaklandığını gösterdiği, ekonomik analizin potansiyelinden daha çok resmi hukuk uygulamasına önem verildiğinin görüldüğü ve ekonomik analizin uygulanması durumunda dava sürecinin anlamlı derecede uzadığının belirlendiği ileri sürülmüştür.
- Ekonomik analizin sınırlı ya da şekilci bir yaklaşımla kullanılmasının yanlış müdahale ya da yanlış aklama hatalarını artırdığına yönelik bir sonuca ulaşılmıştır.
- Dava süreçlerinin uzaması nedeniyle şekilci bir yaklaşımla ekonomik analiz kullanımının soruşturmaların etkinliğinin artmasına yol açmadığı belirlenmiştir.

Katsoulacos'un (2019) diğer bir makalesinde ise rekabet hukukunda yasal ve maddi standartların rolünü ve ilişkisini incelediği görülmektedir. Makalede özetle şu hususlar belirtilmiştir:

- Yasal ve maddi standartlar, belirli bir davranışın hukuka aykırı olup olmadığı konusunda karar verirken kullanılan ölçütlerdir.
- Yasal standartlar Per Se ve Etki Tabanlı olarak genellikle iki tip olarak sınıflandırılmaktadır.
- Maddi standartlar (sorumluluk standartları olarak da adlandırılmakta) bir davranışın hukuka aykırı olup olmadığını belirleme konusundaki kriterlerin tespiti ile ilgilidir ve genel olarak, bu standartlar refahçı kabul edilmekte, diğer bir deyişle genel olarak tüketici refahını veya toplumsal refahı artırıp artırmadığına bakılmaktadır.
- Genellikle maddi standartların yasal standartların seçimini etkilediği, örneğin, daha çok refahçı olmayan (tüketici refahı ya da toplumsal refah ile doğrudan ilgisi olmayan) maddi standartlar kullanan ülkelerin, genellikle

Per Se kuralına daha fazla başvurduğu, bu durumun özellikle hâkim durumun kötüye kullanılma konusundaki vakalar özelinde Avrupa Birliği ile Kuzey Amerika veya İngiltere arasında farklılığa işaret ettiği görülmüştür.

- Dolayısıyla yasal ve maddi standartların rekabet hukuku uygulamasında önemli bir rol oynadığı, ancak bu iki standardın birbirine bağlı olduğu ve birinin seçiminin diğerini önemli ölçüde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
- Yargı organlarının ve rekabet otoritelerinin genellikle hangi tür yasal standartları uygulayabileceğini belirleyen kilit faktörün, uygulanan maddi standardın doğası olduğu, bu kavramsal çerçevenin rekabet hukukunda yasal ve maddi standartların seçimini daha iyi anlamamıza yardımcı olacağı vurgulanmıştır.

Bunun yanında Benetatou ve Katsoulacos (2020), birlikte yazmış oldukları başka bir makalede; sonraki yıllarda kullandıklarına benzer metodolojiyi kullanarak 1996 ila 2017 yılları arasında Yunanistan rekabet otoritesi tarafından verilen rekabet ihlali kararlarında ekonomik analiz kullanımının orta düzeyde olduğunu, yasal standartların uygulamasının değişkenlik gösterdiğini ve bu durumun hukuki belirliliği azalttığını, uygulanan yasal standartlar ile temyiz süreçlerindeki iptal oranları arasında bir ilişki olduğunu, uygulama kalitesinin ise düşük düzeyde olduğunu gösteren bulgu ve sonuçlara ulaştıklarını belirtmişlerdir.

Katsoulacos ve diğerleri (2021) tarafından kaleme alınan karşılaştırmalı bir yaklaşım içeren makalede; Avrupa Komisyonu, Fransa, Yunanistan ve Rusya'nın rekabet hukuku uygulama kararlarında ekonominin/ekonomik analizin rolü ampirik olarak incelenmektedir.

Bu çalışma, rekabet politikası uygulamalarında ekonomi biliminin kullanımının ve etkisinin çeşitli boyutlarını belirlemek için göstergeler oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda öncelikle, yasal standartları belirlemek ve bunların farklı ülkeler arasında nasıl karşılaştırılabileceğini göstermek için geliştirilen bir metodoloji kullanılmış, bu karşılaştırmaları gerçekleştirmek için, dört farklı ülkeden alınan karar verileri analiz edilmiştir. Yazarlar, çeşitli ülkelerde yasal standartların nasıl uygulandığını ve birbiriyle nasıl karşılaştırıldığını belirlemek için geniş bir dizi gösterge geliştirmişlerdir. Ayrıca çalışma ile uygulanan yasal standartların teorik olarak optimal seviyesine ne kadar yaklaştığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada, yazarlar, dört farklı yargı/uygulama alanından rekabet ihlali kararlarına ilişkin veri setleri oluşturmuşlardır. Bu kapsamda Avrupa Komisyonu'nun Rekabet Genel Müdürlüğü ile Fransa, Yunanistan ve Rusya'daki rekabet otoriteleri tarafından verilen kararları incelemişlerdir. Farklı dönemlere yayılan bu kararlara ilişkin verilerin içeriği şu şekildedir:

- AB Veri Seti: 1992-2016 yılları arasında AB'nin DGCOMP tarafından verilen 170 rekabet ihlali kararını içermektedir.
- Fransız Veri Seti: 2000-2017 yılları arasında Fransız Rekabet Otoritesi tarafından verilen 282 rekabet ihlali kararını içermektedir.
- Yunan Veri Seti: 1997-2017 yılları arasında Yunanistan Rekabet Komisyonu tarafından verilen 77 rekabet ihlali kararını içermektedir.
- Rus Veri Seti: 2008-2015 yılları arasında Rusya Rekabet Otoritesi tarafından verilen 987 kararı kapsamaktadır.

Veri setleri ayrıca bu kararların temyiz edilip edilmediği ve temyiz sürecinin sonucu hakkında bilgiler içermektedir (özellikle temyiz mahkemeleri tarafından nihai olarak iptal edilip edilmediği gibi). Bu veri setleri ile yazarlar, her kararı, kullanılan ekonomik analizin boyutu ve türüne göre puanlamışlardır. Bu yöntem, her yargı alanındaki rekabet uygulamalarında Per Se ve Etki-temelli/tabanlı (*Effects-based*) yasal standartlar arasındaki sürekliliği deneysel olarak ölçmek için uygulanmıştır.

Çalışmada davranış (ihlal) grupları, rekabet hukukunu ihlal edebilecek firmaların eylem ya da davranışlarına göre kategorilere ayrılmıştır. Anti-rekabetçi davranışlar doğasına göre birlikte gruplandırılmıştır. Çalışmada, bu anlamda dört davranış grubunu kullanılmaktadır:

- G1: Bu grup, genellikle rekabet hukukuna ciddi şekilde aykırı olduğu düşünülen fiyat tespiti ve pazar paylaşımı gibi açık-ağır (*hard-core*) yatay anlaşmaları içermektedir.
- G2: Bu grup, bilgi paylaşımı anlaşmaları dahil, açık-ağır anlaşmalardan daha az belirgin bir şekilde anlaşma içeren davranışları (uyumlu eylem gibi) kapsamaktadır.

- G3: Bu grup, yeniden satış fiyatının tespiti veya münhasır bölge oluşturulması gibi rekabeti sınırlayabilecek dikey anlaşmalar olarak adlandırılan tedarik zincirinin farklı seviyelerindeki firmalar arasındaki anlaşmaları veya uygulamaları kapsamaktadır.
- G4: Dördüncü grup, belirgin bir piyasa gücüne sahip bir firmanın bu durumunu kötüye kullandığı, örneğin yıkıcı fiyatlandırma veya anlaşmayı reddetme gibi dışlayıcı nitelikteki uygulamaları içeren hakim durumun kötüye kullanılması vakalarını içermektedir.

Çalışmada, boşluklu kararlar antitröst ihlalinin ekonomik analizinde eksik adımların bulunduğu durumları ifade etmektedir. Örneğin, bir karar, pazar özelliklerinin geniş çaplı bir analizini içerebilir ancak pazar performansındaki etkilerin analizini içermeyebilmektedir. Bu, analizin Bileşen B'den daha yüksek bir seviyeye tüm gerekli ara adımları kapsamadan geçmesi anlamında bir boşluk olarak kabul edilmektedir.

Diğer yandan, boşluksuz kararlar tüm gerekli ekonomik analiz bileşenlerinin çıkarılan sonuçları doğrulamak için sırasıyla ve mantıklı bir şekilde ele alındığı durumları ifade etmektedir. Bu durum uygulanan ekonomik analizde herhangi bir eksik adım olmadığı anlamına gelmektedir.

Çalışmada ele alınan kararlar, ekonomik analizin boyutu ve tipine göre Per Se ile Etki-tabanlı yasal standartlar arasındaki bir sürekliliğin içinde tedrici bir puanlama yöntemi temelinde sınıflandırılmaktadır. Bu yöntem antitröst uygulamalarında teorik olarak optimal yasal standartlara ne derece yaklaşıldığının deneysel olarak ölçmesine olanak sağlamaktadır.

Bu noktada, çalışma kapsamında ülkeler açısından yapılan karşılaştırmaya bakılacak olursa; farklı davranış gruplarıyla ilişkilendirilen ihlal kararlarının oranında ülkeler arasında belirgin farklılıkların olduğu görülmektedir.

AB'de açık-ihlal niteliğindeki yatay anlaşmalar (G1 davranış grubu) ağırlıklı bir oranı oluşturmaktadır. Ancak, diğer ülkelerde, dört davranış grubu arasında daha dengeli bir dağılım olduğu görülmektedir. Karar vermede kullanılan hukuki standartlar bakımından ise ülkeler arasında önemli farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Rusya'nın yasal standart göstergesinin genellikle daha düşük olması rekabet hukuku uygulamalarında ekonomik analizin daha az kullanımını

göstermektedir. Fransa ve AB'de ise zaman içinde daha yüksek yasal standartlara doğru bir eğilim göze çarpmakta, özellikle hakim durumun kötüye kullanılması alanındaki (G4 davranış grubu) kararların daha tutarlı bir ekonomik analiz içerdiği gözlenmektedir.

Çalışmadaki ampirik bulgular sırasıyla şu şekilde özetlenebilecektir:

- Ekonomik analizin incelenen alanların rekabet hukuku uygulamalarında göreceli olarak mütevazı bir rol oynadığı ve yargı bölgeleri arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüştür.
- Per se yasadışılığa daha yakın yasal standartların, özellikle Rusya'da daha fazla uygulandığı tespit edilmiştir.
- En uygun olması beklenen davranış grupları arasında etki temelli bir yasal standarda doğru gözle görülür bir gelişme görülmemiştir.
- Belirli eylemler için yasal standart seçimindeki tutarsızlığın, bazı durumlarda firmalar için hukuki belirsizliğe yol açabileceği ve bu durumun en fazla Rusya için geçerli olduğu söylenebilecektir.
- Uygulamanın kalitesinin (uygulanan yasal standartların uygunluğu açısından) ülkeler arasında önemli ölçüde değiştiği görülmektedir. Bu bağlamda en yüksek kalite Avrupa Komisyonu ve Fransa'da, en düşük ise Rusya'da gözlenmiştir.
- Etki temelli yasal standartlara geçişin kararların iptal oranını artırdığına dair literatürde yer verilen hipoteze güçlü bir destek bulunmamıştır.
- Tüm yargı bölgeleri ve davranış grupları arasında ekonomik analizin düzeyi ve karar iptal oranları arasında güçlü bir korelasyon bulunmamıştır. Buna karşın AB'de, zamanla daha etki tabanlı yasal standartların uygulanmasının daha düşük iptal oranları ile ilişkili olduğu kanısının olduğunu belirtmekte yarar vardır.
- Farklı davranış grupları ve farklı yasal standart göstergeleri için iptal oranı, bu değerler arttıkça net bir modele işaret etmemektedir. Ancak, bazı ülkeler ve eylem grupları için yasal standart göstergeleri ve iptal oranları arasında potansiyel U-şekilli veya ters U-şekilli ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Ayrıca çalışmada, uygulamanın kalitesinin belirlenmesinde; karar hataları, caydırıcılık etkileri, idare edilebilirlik ve yasal belirsizlik dikkate alınarak maksimum sosyal refah çerçevesinden türetilen optimal yasal standartlar kullanılmaktadır. Bu optimal standartlar farklı davranış türlerine göre değişmektedir. Her bir davranış grubu için benimsenen ağırlıklı ortalama yasal standart ne kadar yüksekse, bu durum uygulama kalitesinin o kadar iyi olduğu anlamına gelmekte, diğer bir deyişle yasal standardın tam etkiye dayalı standarda daha yakın olduğuna işaret etmektedir.

Çalışma kapsamında kullanılan WALs, her biri bir davranış grubundaki payına göre ağırlıklandırılmış Yasal Standartlar Göstergelerinin değerlerinin toplamı kullanılarak hesaplanmaktadır. Bu doğrultuda hukuki belirliliği ölçmek için iki gösterge kullanılmaktadır: yasal standartların yoğunluğu ve yasal standart göstergelerinin standart sapması. Yoğunlaşma endeksi ne kadar yüksek ve yasal standart göstergelerinin standart sapması ne kadar düşükse, yasal standartların kullanımının o kadar tutarlı olduğu ve daha fazla hukuki belirliliğin söz konusu olduğu anlamına gelmektedir.

Diğer bir ampirik çalışma ise Cao (2022) tarafından kaleme alınan ekonomik analizin ABD'deki yargısal süreçlerdeki rolünü konu alan makaledir. Makalede; ABD'deki temyiz mahkemelerinde ekonomik analizin kullanımını ölçen otomatik bir yaklaşım oluşturmak amaçlanmıştır. Çalışmada öne çıkan hususlar özetle şu şekildedir:

- Geliştirilen yaklaşımın, belirli ekonomik terimlerin ve ifadelerin kullanımını tespit etmek için bir sözlük tabanlı metodolojiyi temel aldığı, analizin bir kısmının bir belgenin içerdiği ekonomik terimlerin sıklığına dayandığı ve bu terimlerin bir endüstriyel organizasyon ders kitabından çıkarılmış olduğu belirtilmiştir.
- Ölçüm yönteminin belge uzunluğunu ve bir kelimenin verilen eğitim kütüphanesi ile ne kadar güçlü bir şekilde ilişkili olduğu dikkate alınmıştır.
- Çalışmada bu yaklaşım kullanılarak ekonomik analiz kullanımını ölçen bir puanlama yapılmıştır.
- Çalışmanın belirli yargı mercilerinin ve yargı bölgelerinin ekonomik analizi yoğun bir şekilde kullanma eğiliminde olduğunu göstermek ve bilinen

ekonomik analiz içeren önemli davaların yüksek puanlar almasını sağlamak suretiyle bu ölçüm yönteminin doğrulanabildiği ileri sürülmüştür.

- Bununla birlikte, bu yaklaşımın sınırlamalarının da olması nedeniyle ölçüm yönteminin sonuçlarının yanıltıcı olabileceğinin de kabul edilmesi gerektiği belirtilmiştir.
- Çalışmanın ekonomik analizin antitröst hukuku bağlamındaki kullanımının ölçüm ve analizinde yeni bir yol sunması bakımından önemli olduğu ve antitröst hukukunun uygulanmasında ve geliştirilmesinde ekonomik analizin rolünü anlamak açısından değerli olduğu vurgulanmıştır.

Bunun yanında Katsoulacos ve Ulph (2022) yasal standartların seçimini konu alan makalelerinde, rekabet hukuku uygulanmasında kullanılan çeşitli hukuki standartları ve onları hangi durumlarda seçmenin en uygun olacağını incelemektedirler. Makalede belirtilen hususlar özetle şu şekildedir:

- Yasal standartların seçimi ve tanımlanması; karar hatalarının en aza indirilmesi, uygulama maliyetlerinin en aza indirilmesi, belirli yasal standartların caydırıcılık etkileri, hukuksal belirsizlik etkileri, uygulanan maddi standartlar ve rekabet otoritelerinin itibar endişeleri gibi bir dizi faktöre bağlıdır.
- Kullanılan metodoloji belirli davranışlar ve pazarlar için optimal hatamimizasyonu içeren yasal standartları belirlemenin detaylı bir analizini içermektedir.
- Bu metodolojinin aynı zamanda, belirli davranışların yapıldığı bağlama (özellikle gelişmekte olan yargı alanlarından gelişmiş yargı alanlarına ve dijital çok taraflı platformlarda yapılan davranışlara) göre hatanın minimize edildiği yasal standartlarının seçimini nasıl değiştiğini anlamak için de kullanılabileceği belirtilmiştir.
- Sunulan karar temelli teorik çerçevenin, rekabet hukuku uygulamasında belirli davranış kategorileri için yasal standartların seçimini analiz etmek için kullanışlı ve pratik bir şablon sağlayabileceği vurgulanmıştır.

Katsoulacos (2022) yasal standartlarla ilgili diğer bir makalesinde ise gelişmekte olan ve gelişmiş yargı bölgelerinde rekabet hukuku uygulamasında kullanılan

yasal standartların farklı olması gerektiğini savunmaktadır. Makalede belirtilen hususlar özetle şu şekildedir:

- Yasal standartların seçimindeki temel hususların genellikle karar hatalarının minimize edilmesi olduğu belirtilerek rekabet hukuku uygulamalarında Per Se (kanıta dayalı olmayan) ve etki-temelli (kanıta dayalı) yaklaşımlar arasındaki dengenin gözden geçirildiği ifade edilmiştir.
- Daha önce diğer yazarlarla birlikte yapılan çeşitli çalışmalara dayanılarak, önemli faktörlerin nasıl etkileşimde bulunduğu ve yasal standartların hata-minimize edici seçimi nasıl etkilediği çeşitli modellerle incelenmiştir.
- Gelişmekte olan ülkelerin genellikle hangi tür rekabet karşıtı davranışın zararlı olduğunu belirlemek için ekonomik analizlere daha az bel bağlama ihtiyacının olduğu, dolayısıyla yasal standartlarının en aza indirgenmiş hata miktarına işaret eden Per Se'ye daha yakın olabileceği ifade edilmiştir.
- Yasal standartların seçiminde önemli olan diğer hususlar arasında; rekabet hukukunun uygulanması ya da uygulama maliyetlerini minimize etme isteği, farklı yasal standartların caydırma etkileri ve hukuki belirsizlik etkileri, rekabet otoritelerinin itibari endişeleri ve uygulanmakta olan maddi (veya sorumluluk) standartlarının yer aldığı belirtilmiştir.
- Yasal standartların seçiminde karar hatalarını minimize etme hedefi geçerli olduğunda, gelişmekte olan yargı/uygulama bölgelerinde Per Se'ye daha yakın yasal standartların kullanılmasının, gelişmiş bölgelerde ise optimal olan standartların kullanılmasının amaca daha uygun olduğu önerisinde bulunulmuştur.
- Son olarak, bu yaklaşımın aynı zamanda uygulama maliyetlerini düşürdüğü vurgulanmıştır.

Katsoulacos (2023) tarafından kaleme alınan bir başka makalede, büyük teknoloji firmalarının (*big-tech*) faaliyet gösterdiği dijital pazarlar için daha fazla varsayım dayalı yasal standartların kullanımı ile rekabet hukuku uygulamalarının hızlandırılması önerisinin ele alındığı görülmektedir. Makalede özetle şu hususlar belirtilmiştir:

- Getirilen önerinin hata-minimizasyon yaklaşımını kullanılarak yasal standartların seçimine ilişkin bir analizle desteklendiği sonucuna ulaşılmıştır.
- Belirli bir eylem ya da davranışın araştırılmasında değerlendirilen taramaların sayısına ve türüne bağlı olarak farklı yasal standartların tanımlanması için bir metodolojinin tartışıldığı ifade edilmiştir.
- *Big-tech* dijital platformları için daha çok varsayım dayalı yasal standartların uygulanmasının değerlendirildiği, bunun sonucunda belirli bir davranış türünde daha çok varsayım dayalı yasal standartlara (ve etki temelli hukuki standartlardan vazgeçmeye) geçişin kesin şekilde bulgularla desteklenmemesine karşın geleneksel pazarlara göre bu durumun daha fazla ihtimal dahilinde olduğu ileri sürülmüştür.
- Yasal standartların, belirli dijital platformlar bakımından rekabeti sınırlayıcı nitelikteki potansiyel davranışların değerlendirilmesi için varsayım dayalı hale getirilmesinin yerinde olacağı önerilmiştir.
- Bu doğrultuda bir davranışın hukuki olarak kabul edilebilir olup olmadığını belirlemede tam etki temelli bir yaklaşımdan vazgeçilmesi yerine daha varsayım dayalı hukuki standartların uygulanabileceği önerisinde bulunulmuştur.
- Özetle, büyük teknoloji firmalarının belirli türden davranışlarına karşı rekabet hukuku uygulamasının hızlandırılmasında daha varsayım dayalı hukuki standartların kullanımının daha hatasız sonuçlar verebileceği ve bu yaklaşımın özellikle gelişmekte olan bölgeler için önerilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak, literatürdeki teorik ve ampirik çalışmalar yasal standartlar ve ekonomik analizin rekabet hukuku uygulamasındaki kritik önemini ve nasıl değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymakta ve çalışmanın üçüncü bölümü için önemli bir zemin hazırlamaktadır.

3. BÖLÜM

AMPİRİK ÇALIŞMA: TÜRKİYE'DE REKABET HUKUKU UYGULAMASINDA YASAL STANDARTLAR VE EKONOMİK ANALİZİN ROLÜ

Bu tez çalışması, Rekabet Kurulu tarafından alınan kararlarda kullanılan ekonomik analizlerin kapsamını ve rolünü ampirik olarak detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda özellikle söz konusu ekonomik analizlerin zaman içinde nasıl geliştiği ve son yıllarda daha fazla etki tabanlı yasal standartlara doğru bir geçiş olup olmadığı sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışmada, Rekabet Kurumunun uygulamaları değerlendirilirken ekonomik analiz ve kanıtlara ne derece dayanıldığına odaklanılmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de rekabet hukuku uygulamasında, ekonomik teori ve kanıtların önemli olduğu dosyalarda inceleme sürecinin uygulanan yasal standart (YS) bakımından nasıl etkilendiği incelenmektedir.

Bu çalışmada, Rekabet Kurumu karar veri tabanı kullanılarak her karar için Yasal Standart Göstergeleri (YSG) oluşturulmuştur. Ayrıca, Rekabet Kurumu tarafından her bir ihlal türü için uygulanan Yasal Standartların Ağırlıklı Ortalaması (YSAO)'nın optimal düzeyden sapma derecesini ölçen uygulama kalitesi indeksleri sunulmuştur. Bu indeksler, teorik maksimum sapmaya göre her davranış grubu için YSAO'nun ne kadar sapma gösterdiğini ölçmektedir. Optimal YS'ler konusunda, son yirmi yılda, özellikle ekonomistler arasında, G1 (açık yatay anlaşmalar) ve G2 (uyumlu eylemler) –kararların tamamının bilgi paylaşımı anlaşmaları olduğu durumlar hariç – için optimal YS'nin amaç bakımından

kısıtlama, G3 (dikey anlaşmalar²¹) ve G4 (hakim durumun kötüye kullanılması) için ise Tam Etki Bazlı olduğu konusunda geniş bir fikir birliği oluşmuştur (Katsoulacos ve Makri 2021).

Bu çalışmada, Rekabet Kurulu kararlarında ekonomik analizin rolü 1998-2017 yılları arasındaki yirmi yıllık zaman diliminde alınan Kurul kararları kapsamında incelenmektedir. Daha sonra da belirtilecek olmakla birlikte bu noktada, ortalama olarak, G1 ve G2 grupları için ekonomik analizin yeterli olduğu söylenebilecek olmasına karşın G3 ve G4 gruplarında ekonomik analizin sınırlı bir rol oynadığı ve tüketici zararı teorisini desteklemek ya da olası etkinlikleri hesaba katmak için yeterli analiz yapılmadığı sonucuna ulaşıldığı belirtilebilir. Bununla beraber, söz konusu süreç içinde YS'lerin evrimi dikkate alındığında, uygulama kalitesinde tutarlı ve çok önemli bir iyileşme olduğu, YS'lerin teorik olarak optimal seviyesine (Tam Etki Bazlı) yaklaştığı görülmüştür.

Yapılan hesaplamalar sonucunda ulaşılan Rekabet Kurumu tarafından uygulanan YS'lerin optimal YS'lere olan sapmasını ölçen uygulama kalitesi göstergesinin değeri yüksek olarak kabul edilebilecektir (0.82—maksimum 1, sıfır sapma anlamına gelir). Bu değerlendirme, G1 (açık yatay anlaşmalar) için optimal YS'nin ABD'deki gibi katı Per Se değil, AB'deki gibi bir amaç bakımından kısıtlama olduğu ve esas standardın toplam refah olduğu varsayımı altında yapılmaktadır. Tüketici refahı esas alındığında ise genel kalite daha yüksek (0.86) çıkmaktadır.

3.1. REKABET UYGULAMASINDA EKONOMİK ANALİZ VE YASAL STANDARTLARIN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN METODOLOJİ

Çalışmada kullanılan metodoloji, Katsoulacos ve diğerleri (2019) tarafından önerilen rekabet hukuku uygulamalarında YS'lerin çeşitliliği üzerine kurulmuştur. Bu metodolojiye göre YS'lerin, katı Per Se (veya amaç bakımından kısıtlama) ile

²¹ Dikey anlaşmalar kategorisinde değerlendirilen yeniden satış fiyatının tespitine yönelik ihlaller amaç bakımından kısıtlama olarak ele alınmaktadır. Bununla birlikte, bu tür kısıtlamalar, dikey niteliği göz önüne alınarak G3 başlığı altında incelenmektedir.

Tam Etki Bazlı (veya tam Rule of Reason-Makul Sebep kuralı) standartlar arasında bir süreklilik oluşturduğu kabul edilmektedir. Tam Etki Bazlı YS'lere doğru ilerleme, ekonomik analizin ek gruplarını veya bileşenlerini tanımlamayı gerektirmektedir. Bu bileşenler, ilgili piyasa tanımı, piyasa gücünün değerlendirilmesi, piyasa gücünü artırıcı veya dışlayıcı etkilerin varlığının dikkate alınması, tüketici zararı teorisinin ifade edilmesi, etkinlik derecesinin değerlendirilmesi ve son olarak, davranışın refah üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi ile ilişkilidir. Bu analitik bileşenler, rekabet otoritesi tarafından alınan kararlar analiz ederek tanımlanmaktadır.

Katsoulacos ve diğerlerinin (2019) kullandığı ve bu çalışmada da benimsenen metodoloji, rekabet otoritesinin Tam Etki Bazlı (veya tam Rule of Reason) bir analiz yapabilmesi için gerekli olan dört geniş ekonomik analiz bileşeni (A, B, C ve D) tanımlamaktadır. Her ana ekonomik analiz bileşeni, bir veya daha fazla alt bileşenden oluşmaktadır (örneğin, C bileşeni C.1, C.2, C.3 alt bileşenlerinden oluşmaktadır). Tam Etki Bazlı bir YS benimsenmediği durumlarda, bazı alt bileşenler değerlendirmeye dahil edilmeyebilmektedir. Bir analiz değişkeninin değeri (1 veya 0), ilgili analizin yapıp yapılmadığına dair bir yargıya dayanmakta ve analizin doğruluğu veya kalitesi hakkında bir bilgi vermemektedir. Bu değer, rekabet otoritesinin belirli bir vakada, ilgili analiz değişkeniyle bağlantılı özel bir sorunu ele alıp almadığını göstermektedir.

3.2. ETKİ BAZLI PUANLAMA VE YASAL STANDART TÜRLERİ

Farklı davranış türleri arasında ayırım yapılmaksızın puanların doğrudan toplanması, ekonomik analizin kapsamını ve benimsenen YS'lerin türünü anlamlı bir şekilde analiz etmek için kullanılabilecek göstergeler sağlamamaktadır. Bu tür bir toplam, ekonomik analizin optimal olarak kullanılıp kullanılmadığını anlamlı bir şekilde ölçememekte, çünkü optimal YS'ler her bir davranış türü için ayrı tanımlanmaktadır. Per Se değerlendirilmesi gereken davranışlar için ekonomik analizin optimal düzeyi düşükken, Etki Tabanlı değerlendirilmesi gerekenler için ise yüksektir. Ayrıca, Katsoulacos ve Makri (2021) bu tür toplam göstergelerin,

zaman içinde ve farklı ülkeler arasında karşılaştırmalar yapmak için uygun olmadığını, zira gösterge seviyesinin farklı ülkelerde ve zamanla değişebilecek olan davranış türlerinin bileşimine bağlı olduğunu belirtmekte; bu bağlamda Yunanistan ve Fransa örneğini vermektedir. Bu görüş bağlamında, Yunanistan ve Fransa için aynı Etki Bazlı Puanlama (EBP) gösterge puanı (örneğin 2.91), her iki ülkedeki ekonomik analizin kapsamının aynı olduğu anlamına gelmemekte, çünkü davranış türlerinin bileşimi her iki ülkede tamamen farklı olabilmektedir. Belirli bir toplam gösterge değeri, hangi tür analizlerin kullanıldığını yansıtamayacak ve gösterge değeri değiştiğinde, hangi tür ekonomik analizin gösterge değerindeki değişiklikten sorumlu olduğunu gösteremeyecektir.

Çalışmada, bu sorunları önlemek ve göstergelerdeki değişiklikleri anlamlı bir şekilde yorumlayabilmek için, her karar için Tablo 1'deki her ekonomik analiz alt bileşeninde alınan puanlar üzerinden belirli davranış grupları için YSG'ler oluşturulmuştur. Örneğin, sadece A analiz bloğunun yapıldığı karar seti (örneğin, S1) için YSG'nin 1 olduğu, A ve B analiz bloklarının yapıldığı karar seti (S2) için YSG'nin 2 olduğu, A, B ve C.1 bloklarının yapıldığı karar seti (S3) için YSG'nin 3 olduğu tanımlanmak suretiyle farklı karar setleri karşılaştırılarak marjinal ekonomik analizin etkileri belirlenebilmektedir.

Tablo 1: Antitröst Uygulamasında Ekonomik Analiz Kapsamının Göstergelerinin Oluşturulmasında Dikkate Alınan Ekonomik Analiz Türleri

Analiz Bileşeni	Açıklama	Yorum	Puan
A	Davranışın kapsamı ve mahiyetine ilişkin tartışma	Tüm durumlarda davranışın kapsamı ve mahiyetine ilişkin bir tartışma olmalıdır, bu kategoride Per Se yaklaşımına göre toplam puan '1'dir.	0/1
B	Piyasa Analizi		
B.1	Mevcut bilgilere ve piyasa istatistiklerine dayalı temel piyasa özellikleri analizi	Bu, bir rekabet otoritesinin bir davranışı bağlamlandırabilmesi için gerekli olan ekonomik analizdir. Genellikle endüstri yapısı, firmalar, talebin yapısı ve teknoloji hakkında bilgileri, resmi pazar tanımı analizi yapmadan pazar paylarının belirlenmesini içerir.	0/1
B.2	Resmi/şekli pazar tanımlaması ve pazar payı belirlenmesi	SSNIP testi, fiyat korelasyonu ve kritik kayıp analizi gibi daha sofistike ekonomik testlere dayalı piyasa tanımı.	0/1
C	Rekabet kısıtlamaları/uygulanan zararlara ilişkin kanıtlar		
C.1	Davranışın pazar gücünü artırıcı (örn. anlaşmalar yoluyla) veya dışlayıcı (örn. hakim durum analizi uygulamalarında) etkilerini belirlemek için yapılan analiz	Bu, belirli bir modelin (örn. uyumlu eylem dosyalarında teşebbüslerin uyguladığı teşviklerin uyumluluğunun veya belirli bir bağlamda münhasırlık anlaşmalarının dışlamaya yol açabileceği ya da pazara girişleri engelleyebileceğinin) incelenmesi veya eşit etkinlikteki rakip testinin uygulanması.	0/1
C.2	Tüketici refahına zarar teorisi (etkinlikler dikkate alınmadan)	Tam anlamıyla resmi bir analiz olmasa da rekabet otoritesi tarafından dışlayıcı etkilerin tüketicilere olumsuz etki yaratıp yaratmayacağına ilişkin belirlenmesine yönelik çabalar bu başlık altında değerlendirilmektedir.	0/1
C.3	Tüketicilere fayda sağlama beklenen potansiyel etkinliklerin analizi	Analiz, davranıştan kaynaklanması beklenen ve tüketicilere fayda sağlayacak etkinlikler üzerine olmalıdır. Potansiyel Etkinlik Savunmasının analizi, fiyat artışını veya diğer tüketici zararlarını önleyen faktörlerle ilgili olabilir.	0/1
D	Davranışın potansiyel antirekabetçi etkileri ile tüm potansiyel etkinliklerinin tartılması ve toplam refah üzerindeki nihai etkinin belirlenmesi	Davranışın net etkisini ölçmeye yönelik olarak, etkinlikler ile antirekabetçi etkilerin karşılaştırılması ve tartılmasıdır. Bunun yanı sıra, bazı durumlarda bu analiz etkinliklerle ilgili olmayabilir. Örneğin, yenilikçi bir faaliyete lisans vermenin reddinin (veya zorunlu lisanslamanın) kısa ve uzun vadeli etkilerinin dengelenmesi şeklinde de uygulanabilir.	0/1

Katsoulacos ve diğerlerinin (2019) tanımladığı YS'ler, aşağıdaki Tablo 2'de açıklanmıştır. Katı Per Se (KPS) YS'de, rekabet otoritesi, araştırılan davranışın yalnızca formel özelliklerine dayanarak kararlar alır ve söz konusu davranışın ait olduğu genel davranış sınıfının refah üzerindeki etkileri hakkında güçlü varsayımlara dayanır. Örneğin kartellerin (açık yatay kısıtlamalar) toplam refah/tüketici refahı üzerinde olumsuz etki doğuracağı (güçlü) varsayımıyla kartelin varlığının ispatlanması yeterli görülerek herhangi bir etki analizi yapılmasına gerek görülmeyebilmektedir.

Tablo 2, rekabet analizinde uygulanan ekonomik analiz bileşenlerini ve bu bileşenlere göre belirlenen YS türlerini ve YSG'lerin değerlerini göstermektedir. Her YS, rekabet hukukunun belirli bir davranış türünde ne kadar kapsamlı ekonomik analiz içerdiğini belirlemektedir.

Bir YS türü olarak, Modifiye Per Se (MPS) YS, "Belirgin Piyasa Gücü" gerekliliği olan bir Per Se kuralı olarak veya daha genel anlamda, Per Se'yi piyasa özelliklerinin bağlamsal analiziyle tamamlayarak değerlendirilebilmektedir. MPS YS altında rekabet otoritesi, davranışın formel özelliklerinden, piyasa özelliklerinin detaylı analizinden ve davranış türüne bağlı olarak, bu özelliklerin sürdürülebilir işbirliği için teşvikler veya mevcut piyasa gücünün boyutu üzerindeki etkilerinden refah üzerindeki etkilerine yönelik çıkarımda bulunmaktadır. Türkiye ve AB rekabet hukuku uygulamasındaki amaç bakımından kısıtlama başlığı, MPS YS olarak düşünülebilecektir.

Kısaltılmış Etki Tabanlı (KET) YS, belirli bir davranışın sorumluluğu konusunda rekabet otoritesi kararlarının, bu davranışın ve gerçekleştirildiği piyasanın özelliklerinin, rakiplere dezavantaj oluşturarak (yani geniş anlamda dışlayıcı etkilerle) veya piyasa gücünü artırarak rekabet sürecini bozduğunun belirlenmesiyle alındığı daha yüksek bir YS'dir. KET YS altında, rekabet otoritesi, davranışın rakiplere dezavantaj sağlayarak veya piyasa gücünü artırarak rekabet sürecini bozma potansiyelinden dolayı refah üzerinde olumsuz etkilerine yönelik çıkarımda bulunarak ihlale karar verir.

Tam Etki Bazlı (TEB) YS, ihlalin zarar teorisinin (analiz bileşeni C2) kurulması, tüm olası rekabet karşıtı (dışlayıcı veya piyasa gücünü artırıcı) etkilerin ve ayrıca belirli bir davranışın tüm olası rekabeti destekleyici etkilerinin (analiz bileşenleri C3 ve D) değerlendirilmesine dayandığı bir YS'dir.

TEB YS ise;

- i) Kısaltılmış ve Tam Etki Bazlı YS arasında ara bir YS (KETEB),
- ii) Tüketici refahı esaslı Tam Etki Bazlı bir YS ve
- iii) Toplam refah esaslı Tam Etki Bazlı bir YS

olmak üzere üç başlık altında ele alınmaktadır.

Tablo 2: Ekonomik Analiz Bileşenleri ve Bu Bileşenlere Göre Belirlenen YS Türleri ile YSG Değerleri

Karar Seti	Ekonomik Analiz Bileşenleri	Yasal Standartlar/YSG Değeri
S1	A	Katı Per Se (KPS) YS: YSG = 1
S2	A ve B	Modifiye Per Se (MPS) YS: YSG = 2
S3	A, B ve C.1	Kısaltılmış Etki Tabanlı (KET) YS: YSG = 3
S4	A, B, C1 ve C2	KET ve Tam Etki Bazlı (TEB) arası (KETEB): YSG = 4
S5	A, B, C1, C2 ve C3	TEB: YSG = 5 Tüketici Refahı Esaslı
S6	A, B, C1, C2, C3 ve D	TEB YS: YSG = 6 Toplam Refah Esaslı

3.3. VERİ SETİ VE DAVRANIŞ GRUPLARININ TANIMLANMASI

Çalışma kapsamında, 1998-2017 yılları arasında Rekabet Kurulu tarafından alınan tüm soruşturma kararları incelenmiştir. Anılan dönemde Rekabet Kurulu toplam 367 soruşturma yürütmüş olup bunların sömürücü uygulamalara ilişkin 10 tanesi veri seti dışında bırakılmıştır. Sömürücü uygulamalara ilişkin soruşturmanın kendine özgü karakteristiğe sahip olması, dolayısıyla kullanılan metodolojide önemli bir revizyon gerektirmesi nedeniyle bu uygulamalar çalışmada kullanılan veri setinden hariç tutulmuştur. Bunun yanı sıra, usulden iptal edilen 90 Rekabet Kurulu kararı aynı gerekçe ve ekonomik analizlerle usul

açısından gereklilikler sağlanarak yeniden karara bağlanmıştır. Bu bağlamda, aynı verinin iki defa kullanılmasından sakınmak amacıyla ilgili kararlara ilişkin verilere bir defa yer verilmiştir.²² Ayrıca, ihlal olarak değerlendirilmeyen 76 karar da veri setine dahil edilmemiştir. Sonuç olarak, 1998-2017 yıllarında alınan toplam 191 Rekabet Kurulu kararına ilişkin bilgiler veri setine eklenmiştir.

Bu analizde, davranışlar dört davranış grubuna ayrılmaktadır:

1. **G1 Davranış Grubu:** 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamındaki ihlalleri içermektedir. Fiyat tespiti, ihalede danışıklılık, boykot, pazar paylaşımı ve pasif satışların yasaklanması gibi davranışları içermektedir.
2. **G2 Davranış Grubu:** 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında ihlal olarak değerlendirilen uyumlu eylemleri kapsamaktadır. Bu grupta alınan kararlar genellikle bilgi değişimi vakalarını içermektedir.
3. **G3 Davranış Grubu:** Dikey kısıtlamaları içermektedir ve bu grupta yer alan davranışların hem rekabet karşıtı hem de refah artırıcı etkilere sahip olabileceği değerlendirilmektedir. Bu grup yeniden satış fiyatının tespiti ve diğer dikey anlaşmaları (münhasırlık gibi) içermektedir.
4. **G4 Davranış Grubu:** Hâkim durumdaki teşebbüslerin dışlayıcı etkilere sahip olabilecek ve 4054 sayılı Kanun'un 6. maddesi kapsamında hâkim durumun kötüye kullanılması olarak değerlendirilen davranışları içermektedir. Bu grup yıkıcı fiyatlama, fiyat sıkıştırması, fiyat ayrımcılığı, sadakat indirimleri, münhasır sözleşmeler, bağlama ve mal vermenin reddi gibi davranışları kapsamaktadır.

Rekabet Kurumu uygulamasında alınan rekabet ihlali kararlarının en büyük yüzdesi, Tablo 3'te görüleceği üzere, örneklemimizde toplam kararların %59'unu oluşturan açık yatay ihlallere (G1 grubu) ilişkin kararlardır. Uyumlu eylemler (G2) üzerine alınan kararların sayısı görece azdır (%8), dikey kısıtlamalar ve hâkim durum ihlalleri ise sırasıyla toplam ihlal kararlarının yaklaşık %16 ve %17'sini

---

²² İlgili kararlardan ilki veri setine eklenmiştir.

oluşturmaktadır. İhlal kararlarının çok yüksek bir yüzdesinin (%85) temyize götürüldüğü ve bunların yalnızca %1'inin Temyiz Mahkemeleri tarafından esas yönüyle bozulduğu görülmektedir.

Tablo 3: 1998-2017 Yılları Arasındaki Rekabet Kurulu Kararları, Temyize Götürülen ve Temyizde Bozulan Karar Sayıları

G1	G2	G3	G4	Toplam
Toplam Karar Sayısı				
113	15	30	33	191
59%	8%	16%	17%	
Temyize Götürülen Karar Sayısı				
93	15	23	32	163
82%	100%	77%	97%	85%
Temyizde Bozulan Karar Sayısı				
2	0	0	0	2
2%	0%	0%	0%	1%

3.4. EKONOMİK ANALİZDE “BOŞLUKLAR” İÇEREN VE İÇERMİYEN KARARLARIN VERİ SETİ: UYGULAMA KALİTESİNİN İLK ÖLÇÜMÜ

Metodoloji bölümünde belirtildiği üzere, YSG değerinin kullanılan ekonomik analizin kapsamını ve türünü açık bir şekilde yansıtması için, ekonomik analizde boşluk olmayan kararlar üzerinde odaklanmak gerekmektedir. Örnekleminizde yer alan Rekabet Kurulu kararlarında kullanılan ekonomik analizler, *Per Se*'den (S1) tam etki bazlıya (S6) kadar toplam 6 ayrı set halinde ele alınmaktadır. Tablo 2'de açıklandığı üzere, her bir set, bir önceki sette yapılan ekonomik analize ek olarak bir adım daha içermektedir. Analizimizde ve YSG'lerin oluşturulmasında ekonomik analizde boşluk olmayan kararların alt örneklemini kullanılacaktır.

Tablo 4: Kararlarda Bulunan Ekonomik Analizde 'Eksik Adımlar' veya 'Boşluklar'

Karardaki en üst seviye ekonomik analiz							
	A	B	C1	C2	C3	D	Toplam
Toplam Karar Sayısı	1	15	89	68	14	4	191
Boşluksuz Karar Sayısı	1	15	81	54	13	4	168
Boşluklu Karar Sayısı	0	0	8	14	1	0	23
Boşluklu Kararların Oranı (%)	0%	0%	9%	21%	7%	0%	12%

Bu tablo, kararlarda bulunan ekonomik analizlerin en yüksek seviyesini göstermektedir. Buna göre:

- **Toplam Karar Sayısı:** 191
- **Boşluksuz Karar Sayısı:** 168
- **Boşluklu Karar Sayısı:** 23
- **Boşluklu Kararların Yüzdesi:** %12

olmaktadır. Kararlarda, A'dan D'ye kadar değişen ekonomik analiz bileşenleri bulunmaktadır. Her bir bileşen için toplam ve boşluksuz karar sayıları verilmiştir. Örneğin, C1 bileşeni içeren toplam 89 karar varken, boşluksuz karar sayısı 81'dir. Kararların yalnızca %12'sinde ekonomik analizde boşlukların bulunması ise çoğu kararın kapsamlı ekonomik analiz içerdiğini göstermektedir. A, B ve D adımlarında boşluk bulunan karar bulunmazken, C2 adımının %21 ile en yüksek boşluklu karar oranının bulunduğu adım olduğu görülmektedir.

Bu noktada, C3 ve D analiz adımları ile A, B, C1, C2 arasında önemli bir fark bulunduğu bilgisine yer vermek büyük önem arz etmektedir. A, B, C1 ve C2 için ispat yükü rekabet otoritesine aittir. Bununla birlikte, etkinlik analizlerini (C3 ve D) sağlama yükü ise soruşturma tarafı teşebbüslere düşmektedir. Rekabet Kurumu, etkinliklerin var olup olmadığını kendi başına araştırabileceği gibi, teşebbüslerin bu tür etkinlik analizleri sağlaması durumunda, bu analizleri incelemekte ve değerlendirmektedir. Dolayısıyla, anılan adımlar arasındaki önemli ayrım şu şekildedir:

- A - C2 analiz adımlarının yapılıp yapılmadığının belirlenerek ölçülmesi gereken kararlarda Rekabet Kurumunun kendisinin ekonomik analizinde anılan adımlar bulunmalıdır.
- C3 ve D analiz adımlarının yapılıp yapılmadığının belirlenmesi hususunda ise Rekabet Kurumu ve hakkında soruşturma yapılan teşebbüs tarafından uygulanan ekonomik analizin kapsamı bu adımları içermelidir.

Genel olarak, C3 ve D adımlarının eksikliği, ekonomik teorinin önemli potansiyel etkinlikler doğurabileceğini ileri sürdüğü davranış türleri için etki tabanlı değerlendirmelerin rekabet hukuku uygulamalarındaki değerlendirme prosedürlerine tam olarak nüfuz etmediğini göstermektedir. Bu husus, rekabet otoritelerinin bu tür davranışları değerlendirirken etkinlikleri yeterince dikkate almadıkları şeklinde yorumlanabilecektir.

Kararlarda bulunan ve 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesi kapsamında teşebbüsler tarafından yapılan etkinlik savunmalarındaki boşluklar, Rekabet Kurumunun, teşebbüslerin iddialarına anti-rekabetçi etkilerin (C1 ve C2 seviyelerindeki ekonomik analize dayanarak) etkinlikleri aştığı argümanlarını oluşturarak karşı çıkmak yerine, doğrudan iddia edilen etkinliklerin önemini azaltmaya çalıştığını görülmektedir. Bu durum, Per Se ihlal olan G1 davranışları için (önemli antirekabetçi etkilere güçlü bir varsayım olduğundan C1 ve C2 analizlerini yapma gereksinimi olmadan) makul karşılanabilir ancak G2 ve G3 için bu durum daha zor savunulabilecektir.

Tablo 5: Davranış Grubuna Göre Boşluk İçeren ve İçermeyen Kararların Sayısı (ve Temyize Götürülen ve Bozulan Kararların Sayısı)²³

G1	G2	G3	G4	Toplam
Boşluksuz Karar Sayısı				
97	12	27	32	168
(58%)	(7%)	(16%)	(19%)	%100
86%	80%	90%	97%	
Boşluklu Karar Sayısı				
16	3	3	1	23
(70%)	(13%)	(13%)	(4%)	%100
14%	20%	10%	3%	
Temyize Götürülen Karar Sayısı (toplam içindeki oranı)				
79	12	21	31	143
81%	100%	78%	97%	85%
Temyizde Bozulan Karar Sayısı (temyize götürülenler içindeki oranı)				
2	0	0	0	2
3%	0%	0%	0%	1%

Tablo 3'ten görüldüğü üzere, analizdeki boşluklar özellikle G1 (%14) ve G2 grubunda daha (%20) belirgindir. Bu durum, Rekabet Kurumunun daha çok G1 ve G2 gruplarındaki davranışları değerlendirirken beklenenden eksik analizler yaptığını göstermektedir.

Daha önce de belirtildiği üzere; ihlal kararlarının çok önemli kısmının (%85) temyize götürüldüğü ve bunların yalnızca %1'inin Temyiz Mahkemeleri tarafından bozulduğu görülmektedir. Diğer taraftan dikkat çekici olan, bu kapsamda iptal edilen iki kararın da G1 grubu içinde yer almasıdır.

²³ Tablo 3 okunurken dikkat edilmesi gereken husus; boşluklu ve boşluksuz karar sayılarına yer verilen bölümlerde parantez içindeki oranlar toplam karar sayısı içindeki oranı, parantez içinde olmayan ve ikinci sırada yer alan oranların kendi grubu içindeki oranı gösterdiğiidir.

3.5. REKABET KURUMU UYGULAMASINDA EKONOMİK ANALİZ VE YASAL STANDARTLAR: AMPİRİK ÇALIŞMANIN SONUÇLARI

Tablo 6, Rekabet Kurumunun kararlarını alırken her davranış grubuna ve ekonomik analiz türüne göre uyguladığı ekonomik analizin kapsamını açıklamaktadır. Son iki satır, teoride etki tabanlı değerlendirmenin kullanılması beklenen G3 (dikey kısıtlamalar) ve G4 (hâkim durumun kötüye kullanılması) davranış grupları için kullanılan ekonomik analizin kapsamı ve türü hakkında bilgi sağlamaktadır.

Tablo 6: Davranış Grubuna Göre Uygulanan Ekonomik Analizin Rolü ve Türü²⁴

Uygulanan Analiz Türü	A=1	B1=1	B2=1	C1=1	C2=1	C3=1	D=1
	A	B1	B2	C1	C2	C3	D
G1	113	100	11	97	41	3	1
% grup içinde	100%	88%	10%	86%	36%	3%	1%
G2	15	13	5	14	4	2	0
% grup içinde	100%	87%	33%	93%	27%	13%	0%
G3	30	27	7	28	17	3	0
% grup içinde	100%	90%	23%	93%	57%	10%	0%
G4	33	32	12	32	23	9	3
% grup içinde	100%	97%	36%	97%	70%	27%	9%
Toplam	191	172	35	171	85	17	4
% toplam içinde	100%	90%	18%	90%	45%	9%	2%
G3+G4 (63 karar)	63	59	19	60	40	12	30
% toplam içinde (G3+G4)	100%	94%	30%	95%	63%	19%	5%

Soruşturma konusu davranışın kapsamını ve mahiyetini tespit etmenin (A analiz bileşeni, tüm kararlarda bulunan) yanı sıra, piyasayı bağlamsal olarak analiz etme (B) bileşeni de neredeyse tüm kararlarda (%90) bulunmaktadır. Bu durum, Rekabet Kurumu mevzuatında da yer aldığı üzere amaç bakımından kısıtlamalar söz konusu olduğunda dahi, soruşturma heyetinin davranışın gerçekleştiği pazar(lar)ın durumunu dikkate alarak değerlendirmesi gerektiği yönündeki yukarıda bahsedilen yoruma uygundur. Bununla birlikte, kararların %18'inde

²⁴ Tablo 4'te yer verilen veri, ekonomik analizde boşluk olup olmamasına bakılmaksızın 191 kararın tümünü kapsamaktadır.

SSNIP testi ve kritik kayıp analizi gibi sofistike analizler yapıldığı görülmektedir. Ayrıca kararların %9'unda tüketiciye fayda potansiyeli taşıyan etkinlikleri değerlendiren analizler yapılırken, %2'sinde de davranışın potansiyel antirekabetçi etkileri ile tüm potansiyel etkinliklerinin tartılması ve toplam refah üzerindeki nihai etkinin belirlenmesi yönünde analizlerin varlığı dikkat çekmektedir.

Bunun yanı sıra, Tablo 6 ışığında C1, C2, C3 ve D ekonomik analiz bileşenlerinin kullanımıyla ilgili birkaç önemli gözlem yapılabilmektedir:

- Pazar gücünü veya dışlayıcı etkinin bulunup bulunmadığını gösteren analizler (C1), toplam karar sayısının %90'ında bulunmaktadır. Bu oranın, bu tür bir analizin gerekli olup olmadığı hususunun tartışmalı olduğu G1 grubu (açık yatay anlaşmalar) vakalarının çok sayıda (97) olmasına rağmen oldukça yüksek bir oran olduğu açıktır. Ayrıca, C1'in uygulanması G3 ve G4 gruplarındaki uygulaması da beklendiği şekildedir. Nitekim G3 grubunda (dikey kısıtlamalar) %93 ve G4 grubunda (hâkim durumun kötüye kullanılması) %97 gibi önemli oranlarda C1 analizi yapılmıştır.
- Rekabet Kurumunun tüketici zararını gösteren C2 analizlerindeki performansı ise genel olarak beklenenin altında gerçekleşmiştir. Tablodan kararların %45'inde bu analizin bulunduğu görülmektedir. Bu durumun asıl sebebinin C2 analizine gerek olmayan G1 kararlarının toplam karar sayısının içerisindeki oranının (%58) yüksekliği olduğu ileri sürülebilecek olsa da, G3 ve G4 gruplarında, C2 analizinin etki tabanlı analizin önemli bir parçası olması beklenirken, bu oranlar G3'te %57 ve G4'te %70 olmak üzere görece düşük kalmaktadır.
- G4'teki etkinlik savunmasının C3 (tüketiciye etki eden) ve D (diğer etkinlikler) analizlerinin ise beklenenin oldukça altında olduğu ileri sürülebilecektir. G4 vakalarının sadece %27'sinde tüketiciye yönelik etkinlik savunması (C3) ve %9'unda başka bir etkinlik savunması (D) bulunmaktadır.

3.6. YASAL STANDARTLARIN TANIMLANMASI, DAVRANIŞ GRUBUNA GÖRE YASAL STANDARTLARIN AĞIRLIKLI ORTALAMASININ ÖLÇÜLMESİ VE HUKUKİ BELİRLİLİĞİ İLE UYGULAMA KALİTESİNİN GÖSTERGELERİ

Rekabet hukuku pratiğinde YS'lerin uygulanmasının hukuki belirliliği ve kalitesiyle ilgili göstergelerin tanımlanması için öncelikle YS'lerin nasıl benimsendiğinin ve bu standartların davranış gruplarına göre ortalama değerlerinin belirlenmesi gereklidir. Bu süreçte, ekonomik analizin kapsamı ve türü, YS'lerin belirlenmesi ve kararların ne kadar tutarlı olduğu gibi faktörlerin dikkate alınması gerekmektedir.

Tablo 7, belirlenen dört ana davranış grubu için YSG'nin ($1 \leq YSG \leq 6$) her bir değerine karşılık gelen boşluksuz kararların (toplamda 168 karar) sayısını ve oranını sunmaktadır. Bu tablodan öne çıkan iki önemli husus bulunmaktadır:

- Birincisi, G3 (dikey kısıtlamalar) ve G4 (hâkim durumun kötüye kullanılması) davranış gruplarının çoğunun değerlendirmesinde düşük YS'nin (Per Se'ye daha yakın) benimsenmesidir.
- İkincisi ise G3 ve G4 gruplarındaki YSG varyasyonlarının büyük olmasıdır. Örneğin, G3 grubunda vakaların yaklaşık %37'sinde $YSG = 3$ (yani Kısaltılmış Etki Tabanlı YS), yaklaşık %44'ünde ise $YSG = 4$ (kısaltılmış etki tabanlı ve tam etki tabanlı arası [KETEB]) uygulanmıştır. G4'te ise vakaların %28'inde $YSG = 3$ uygulanmış, %34'ünde $YSG = 4$ uygulanmıştır. Tablo, hâkim durum ihlallerinde benimsenen YS'nin dikey kısıtlamalardan daha yüksek olduğunu göstermekle birlikte, her davranış grubu için benimsenen YS'lerdeki bu yüksek varyasyon, hukuki belirsizlik olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 7: Her Bir YSG Bağlamında Boşluksuz Kararların Sayısı ve Oranı

	YSG						Toplam
	1	2	3	4	5	6	
G1 Toplam Karar Sayısı (boşluksuz)	1	11	55	27	2	1	97
Her YSG için Kararların Oranı (%)	1%	11%	57%	28%	2%	1%	
G2 Toplam Karar sayısı (boşluksuz)	0	1	7	3	1	0	12
Her YSG için Kararların Oranı (%)	0%	8%	58%	25%	8%	0%	
G3 Toplam Karar sayısı (boşluksuz)	0	2	10	12	3	0	27
Her YSG için Kararların Oranı (%)	0%	7%	37%	44%	11%	0%	
G4 Toplam Karar sayısı (boşluksuz)	0	1	9	11	9	2	32
Her YSG için Kararların Oranı (%)	0%	3%	28%	34%	28%	6%	

Rekabet Kurumunun G3 ve G4 grubu davranışlar için düşük YS uygulamasının nedenlerinin;

- Veri setimizin kapsadığı dönemin geniş olması (1998–2017),
- Anılan dönemin en az ilk on yılında etki tabanlı yaklaşımın Rekabet Kurumu uygulamasında güçlü teorik desteğe sahip olmaması,
- Bu süreçte, Rekabet Kurumunun kurumsal kapasitesinin ve insan kaynağının nicelik ve nitelik açısından artması,
- Henüz Türkiye’de yeni uygulanmaya başlaması sebebiyle önemi göz önüne alınarak G1 olarak sınıflandırdığımız açık yatay kısıtlamalar üzerinde yoğunlaşılması,
- Tablo 7’de sunulan ortalama değerlerin zaman içinde benimsenen YS’lerdeki önemli farklılıkları gizlemesi

olduğu söylenebilecektir. Aşağıda sunulan Tablo 9’de yapılan hesaplamalar, özellikle G3 ve G4 grubu bağlamında zaman içinde YS’nin tutarlı ve dikkate değer bir şekilde arttığını doğrulamaktadır. Yine aşağıda yer verilen Tablo 8’de ise uygulama kalitesi ve YS’lerin tutarlı bir şekilde kullanımıyla hukuki belirlilik oluşturulup oluşturulmadığının ölçümlerini içermektedir.

YSAO, Tablo 5'te yer verilen veriler kullanılarak hesaplanmıştır. YSAO, YSG değerlerinin toplamıdır. YSG'de yer verilen her değer, belirli bir davranış grubundaki payına göre ağırlıklandırılmaktadır. YSAO ne kadar yüksekse, YS o kadar etki tabanlıya yakın olmaktadır. Toplam refah esaslı bir standartta $1 \leq YSAO \leq 6$, tüketici refahı esaslı bir standartta ise $1 \leq YSAO \leq 5$ olacaktır. Bu çerçevede, Tam Etki Bazlı YS'de; toplam refah esas alındığında YSG'nin 6 değerini alması, tüketici refahı esas alındığında ise YSG'nin 5 değerini alması beklenmektedir.

G1 davranış grubu (rakipler arasında fiyat tespiti ve pazar paylaşımı) geleneksel olarak *Per Se* ihlal kabul edildiğinden, bu grup için YSAO'nun düşük olması beklenen bir durumdur. Kuzey Amerika antitröst uygulamasında, G1 vakaları için YSAO değerlerinin 1'e (*Per Se* ihlaller için optimal YSG değeri) çok yakın olması beklenmektedir (Katsoulacos ve Makri, 2021). Rekabet Kurumu uygulamasında ise bu davranış grubu, AB rekabet hukuku uygulamasıyla paralel bir şekilde, amaç bakımından kısıtlama başlığında ele alınmakta ve Kuzey Amerika uygulamasına göre daha çok analiz içermektedir. Bununla birlikte, G1 grubuna uygulanan analizler bağlamında Rekabet Kurumu uygulamasında AB uygulamasına kıyasla daha fazla ekonomik analiz yapılmaktadır. Bunun başlıca sebebi Rekabet Kurulunun karar alırken kartel tanımı yapmaktan kaçınması (Gündüz, 2018), bu sebeple standardın G2 grubunda yer alan uyumlu eylem davranışlarıyla benzer standartlarda ele alınmasıdır. Katsoulacos ve Makri, (2021) yaptıkları çalışmada, AB uygulaması için G1 grubu için optimal YSAO'yu 2 olarak belirlemişlerdir. Ancak, yukarıda açıklanan nedenlerle, aşağıda belirli bir davranış grubu için uygulama kalitesi göstergesi oluştururken, G1'deki gibi amaç bakımından kısıtlamalar için 'optimal' YS'nin $YSAO = 3$ değeriyle verildiği varsayımı ile hareket edilecektir.

Rekabet Kurumu uygulamasında G2 grubu vakaları (uyumlu eylem), G1 grubunda ele alınan açık yatay anlaşmalara benzer bir şekilde ele alınmakla birlikte, teşebbüslerde yapılan yerinde incelemelerde elde edilen ispat standardı bağlamında daha düşük standartta belgelerin ekonomik analizlerle doğrulanarak

ihlalin bulunup bulunmadığının tespit edilmesi şeklinde ele alınmaktadır. Bununla birlikte, uygulamada karşılaşılan örnekler genel olarak teoride açık yatay kısıtlama olarak ele alınan örneklerle benzerlik arz etmektedir. Bu nedenle, Rekabet Kurumunun G2 vakaları için optimal YS'sinin G1 grubunda olduğu gibi $YSAO = 3$ olduğunu varsayılacaktır.

G3 (dikey kısıtlamalar) ve G4 grubunda (hâkim durumun kötüye kullanılması) ise tam etki bazlı (TEB) analiz yapılması, dolayısıyla uygulanan YS'nin maksimum olması, YSAO'nun da maksimuma yakın olması beklenmektedir. Bu bağlamda, G3 ve G4 grupları için optimal YS'nin toplam refah ölçütüyle 5, tüketici refahı ölçütüyle 4 olacağı varsayılacaktır. Bu noktada, Rekabet Kurumunun tüketici refahını birincil sorumluluk kriteri olarak gördüğü not edilmelidir. Bu husus incelenen zaman diliminin son iki döneminde (2008-2012 ve 2013-2017) ikincil mevzuatta yerini aldığı gibi, Tablo 6'dan görüleceği üzere yalnızca 4 kararda D analizinin yapılmış olması da bu durumu doğrulamaktadır.

Tablo 8: Her Bir Davranış Grubundaki Hukuki Belirlilik ve Uygulama Kalitesine Yönelik Göstergeler ve YSAO

	YSAO	En yüksek oranda kullanılan YSG ²⁵	Hukuki Belirlilik İndeksi	Yoğunlaşma İndeksi: Maks. 1	Toplam Refah Standardında Uygulama Kalitesi (K) 0≤K≤5	Tüketici Refahı Standardında Uygulama Kalitesi (K) 0≤K≤4
G1	3,22	3	0,86	0,41	4,78	3,78
	0,58				0,96	0,95
G2	3,33	3	0,8	0,42	4,67	3,67
	0,07				0,93	0,92
G3	3,59	3&4	0,83	0,35	2,59	2,59
	0,16				0,52	0,65
G4	4,06	4	0,88	0,28	3,06	3,06
	0,19				0,61	0,77
AOUK, Toplam Refah Standardına göre, 0≤YSAO≤5 (maksimum değere oranla)						4,10
						0,82
AOUK, Tüketici Refahı Standardına göre, 0≤YSAO≤4 (maksimum değere oranla)						3,45
						0,86

Tablo 8'de, YS'lerin kullanımındaki tutarlılığın ve hukuki belirliliğin ölçülmesi için iki gösterge kullanılmıştır. İlki, hukuki standartların yoğunlaşma indeksidir. (HHI yoğunlaşma indeksi, payların karelerinin toplamı olarak hesaplanmıştır.) Yoğunlaşma indeksi, $HHI = \sum_i s_i^2$ formülüyle hesaplanmaktadır. Burada s_i , belirli bir davranış grubunda belirli bir hukuki standartın payıdır ve $1 < Yoğunlaşma\ indeksi < 6$ arasındadır. İkinci gösterge, YSG'nin standart sapması olan hukuki belirlilik indeksidir. Bu ise belirli bir davranış grubunun değerlendirmesinde uygulanan YSG'nin standart sapması olarak hesaplanır.

G1 (açık yatay anlaşmalar) ve G2 (uyumlu eylemler) için YSG yoğunluğu yüksektir, ancak G3 (dikey kısıtlamalar) ve G4 (hâkim durumun kötüye kullanılması) için daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durum, Rekabet

²⁵ Bu sütunda en yüksek oranda kullanılan YSG dışında en yüksek oranda kullanılan iki komşu YSG de kullanılmaktadır.

Kurumunun G3 ve G4 grupları için herhangi bir dönemdeki değerlendirme yaklaşımının öngörülebilirliğinin düşük olduğunu veya zaman içinde değiştiğini göstermektedir. Tablo 7 ışığında, G3 ve G4 için, yıllar içinde etki tabanlı YS'lere doğru bir kayma olduğu söylenebilecektir. Bununla birlikte dört grup için de hukuki belirlilik göstergesinin 0,80 civarlarında olduğu görülmekte, bu nedenle, tüm davranış türleri göz önünde bulundurulduğunda, Rekabet Kurumunun herhangi bir dönemde YS'lerin seçimindeki tutarsızlıktan kaynaklanan hukuki belirsizlik derecesinin oldukça düşük olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 6'da, uygulama kalitesini ölçen iki gösterge bulunmaktadır. Birinci gösterge (K), belirli davranış gruplarının değerlendirilmesindeki kaliteyi ölçer. Bu, YSAO'nun teorik olarak 'optimal' hukuki standarttan sapmasının bir ölçüsüdür. K, teorik olarak optimal YS'den YSAO'nun gerçek sapmasının maksimum mümkün sapmadan farkı olarak hesaplanır. Bu fark maksimum sapmaya eşitse (sıfır gerçek sapma anlamına gelir), K maksimumdur. Fark sıfırsa (gerçek sapmanın maksimum sapmaya eşit olduğu anlamına gelir), K minimumdur. Bu fark maksimum sapmaya göre ifade edilmekte, böylece değeri 0 (minimum kalite) ile 1 (maksimum kalite) arasında değişmektedir.

Maksimum sapma, esas standarda bağlıdır. Toplam refah esaslı standartta maksimum sapma 5'tir, zira maksimum YS 6 ve minimum YS 1'dir. Tüketici refahı esaslı standartta maksimum sapma 4'tür, çünkü maksimum YS 5'tir. Buna göre, toplam refah esaslı standartta $0 \leq Q \leq 5$ iken, tüketici refahı esaslı standartta $0 \leq Q \leq 4$ arasındadır. Tablo 6, maksimum sapmaya göre göreceli (0 ile 1 arasında değişen) K değerini de vermektedir.

Yukarıdaki tartışmayı özetlemek gerekirse, Tablo 6'da yer alan j davranış grubu ($j = 1,2,3,4$) için uygulama kalitesinin değeri K_j , aşağıdaki iki denklem kullanılarak hesaplanmaktadır:

- Toplam refah esaslı standart için: $K_j = 5 - \text{Mutlak değer}(YSAO_j - YS_{Gj})$
- Tüketici refahı esaslı standart için: $K_j = 4 - \text{Mutlak değer}(YSAO_j - YS_{Gj})$

Bu denklemlerde yer alan YS_{Gj} , j davranış grubu için optimal YS anlamına gelmektedir.

Tablo 6'da, rekabet otoritesi tarafından farklı davranış grupları arasındaki genel uygulama kalitesini gösteren Ağırlıklı Ortalama Uygulama Kalitesi (AOUK) endeksi hesaplanmıştır. Bu endeks, her bir davranış grubunun kalite göstergesi K'nin değerini, örneklemdaki toplam karar sayısındaki bu grubun payıyla ağırlıklandırarak hesaplamaktadır. Toplam refah standardında, $0 \leq AOUK \leq 5$ iken, tüketici refahı standardında, $0 \leq AOUK \leq 4$ arasındadır.

Uygulama kalitesi, beklendiği gibi, G1 (açık yatay anlaşmalar) ve G2 (Uyumlu eylemler) için (0,90'nın üzerinde) oldukça yüksektir. Bununla birlikte, uygulama kalitesinin G3 (dikey kısıtlamalar) için, toplam refah standardında (0.52), tüketici fazlası standardında ise (0.65), G4 (hâkim durumun kötüye kullanılması) için, toplam refah standardında (0.61), tüketici fazlası standardında ise (0.77) olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, anılan AOUK göstergeleri incelenen dönemin başlarında G3 ve G4 davranışlarına uygulanan görece daha düşük YS'leri de içermektedir. Bu durum, YSG'nin zaman içindeki evrimini incelediğimiz Tablo 9'da net bir şekilde görülmektedir.

Katsoulacos ve Makri (2021) tarafından yapılan çalışmada aynı metodoloji ile yapılan analizlerin sonucunda Fransa'da G1 için optimal YS olarak YSG = 2 kullanıldığında AOUK 0.75, Yunanistan'da 0.61 ve Rusya'da 0.54 olarak tespit edilmiştir.

Rekabet Kurumunun genel AOUK değeri, toplam refah esaslı standart varsayıldığında 'yüksek' olarak nitelendirilebilir ve Tablo 6'da yer verildiği üzere yaklaşık 0.82'dir. Tüketici refahı esaslı standart varsayıldığında genel kalite daha yüksek (0.86) olmaktadır. Her iki durumda da G3 ve G4 davranış grupları için

K'nin önemli ölçüde arttığı son yıllarda AOUK de daha yüksek çıkmaktadır. Dolayısıyla yukarıda yer verilen ülkelerdeki değerler ile karşılaştırıldığında Türkiye'deki değerler daha yüksek ya da önemli ölçüde daha yüksek olduğu söylenebilecektir.

3.7. YASAL STANDART GÖSTERGESİ PUANLARININ GELİŞİMİ

Zaman içinde YSG puanlarının gelişimi, Katsoulacos ve Makri'nin (2021) çalışmasında da belirtildiği üzere Avrupa Komisyonunun rekabet hukuku uygulamalarında ekonomik analizin kullanımında nasıl bir değişiklik olduğunu yansıtmaktadır. Bu gelişim, uygulama odaklarında ve stratejilerindeki değişimleri anlamak için hayati önem taşımaktadır. Farklı davranış grupları ve zaman dilimleri boyunca bu puanların nasıl değiştiğine bakılması, rekabet hukuku uygulama pratiklerindeki eğilimleri ve değişiklikleri kapsamlı bir şekilde anlamak için önem arz etmektedir. YSG puanlarının gelişimini analiz etmek, uygulama pratiklerinin daha çok ekonomik analize veya etki tabanlı değerlendirmelere doğru ilerleyip ilerlemediğini belirlemede yardımcı olacaktır.

1992-2016 döneminde, farklı davranışların değerlendirilmesi için hangi YS'lerin uygulanacağına dair ekonomi teorisi literatüründeki görüşlerin değiştiği görülmektedir. 1990'ların başlarında, rekabet hukukunu ihlal ettiği tespitinde bulunan çoğu davranış için, Katı Per Se veya Modifiye Per Se YS'leri uygulanmaktaydı. 1990'ların ilerleyen dönemlerinde bu görüşlerin değişmesiyle birlikte ekonomik teoriden gelen yeni görüşler ilk olarak Kuzey Amerika'daki uygulamaları etkilemiştir. AB'de ise bu görüşler öncelikle yukarıda tartışılan dikey kısıtlamalara yönelik tutumu etkilemiş, ancak bu, bazı durumları Per Se yasal, diğer durumları ise Per Se yasa dışı olarak ele alan bir Grup Muafiyeti temelli yaklaşıma yol açmıştır.

AB Komisyonu'nun hâkim durumun kötüye kullanılması uygulamalarına yönelik değişen tutumunun 2008'de Komisyonun konuyla ilgili çıkarmış olduğu Rehber'e yansıdığı görülmektedir. Ancak, AB'de ekonomi temelli bir yaklaşımın gerçekte ne

ölçüde benimsendiği, Birinci Bölüm’de tartışıldığı gibi birçok yazar tarafından sorgulanmıştır.

Bu noktada, 1998 ile 2017 yılları arasında, her biri beş yıllık dört ardışık dönemde, belirli davranış gruplarına yönelik olarak yürütülen Rekabet Kurumu soruşturmalarında YSG'nin zaman içindeki tanımlayıcı istatistikleri sunulmaktadır. Tablo 9, her davranış grubu için her bir dönemde YSG'nin ağırlıklı ortalama değerini (YSAO) gösterirken, Tablo 10 ise etki tabanlı olarak kabul edilen ekonomik analiz bileşenlerinin; C2, C3 ve D'nin Rekabet Kurumu uygulamasındaki evrimini göstermektedir.

Tablo 9: Davranış Grupları Bazında YSAO’nun Evrimi

	1998-2002	2003-2007	2008-2012	2013-2017
G1: YSAO	3,20	3,35	3,21	3,00
Toplam karar sayısı, 113	20	46	24	23
(boşluksuz, 97)	20	34	24	19
G2: YSAO	3,00	3,50	3,00	3,50
Toplam karar sayısı, 15	2	9	2	2
(boşluksuz, 12)	2	6	2	2
G3: YSAO	3,67	3,29	4,00	4,33
Toplam karar sayısı, 30	7	15	4	4
(boşluksuz, 27)	6	14	4	3
G4: YSAO	3,56	3,40	4,67	4,42
Toplam karar sayısı, 33	9	6	6	12
(boşluksuz, 32)	9	5	6	12

Tablo 10: Uygulamada Her Bir Davranış Grubundaki Etki Tabanlı Analiz Bileşenlerinin (C2, C3 ve D) Yıllar İçindeki Evrimi (boşluk içermeyen kararlar)

		1998-2002	2003-2007	2008-2012	2013-2017
Karar Sayısı	G1	20	34	24	19
	G2	2	6	2	2
	G3	6	14	4	3
	G4	9	5	6	12
C2=1	G1	5	11	7	4
	Oranı (%)	25,0%	32,4%	29,2%	21,1%
	G2	0	3	0	0
	Oranı (%)	0,0%	50,0%	0,0%	0,0%
	G3	5	5	2	0
	Oranı (%)	83,3%	35,7%	50,0%	0,0%
	G4	4	2	3	2
	Oranı (%)	44,4%	40,0%	50,0%	16,7%
C3=1	G1	0	0	0	2
	Oranı (%)	0,0%	0,0%	0,0%	10,5%
	G2	0	0	0	1
	Oranı (%)	0,0%	0,0%	0,0%	50,0%
	G3	0	0	1	2
	Oranı (%)	0,0%	0,0%	25,0%	66,7%
	G4	1	0	2	6
	Oranı (%)	11,1%	0,0%	33,3%	50,0%
D=1	G1	0	1	0	0
	Oranı (%)	0,0%	2,9%	0,0%	0,0%
	G2	0	0	0	0
	Oranı (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	G3	0	0	0	0
	Oranı (%)	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	G4	0	0	1	1
	Oranı (%)	0,0%	0,0%	16,7%	8,3%

Bu noktada yukarıdaki Tablo 7, 8, 9 ve 10 birlikte değerlendirildiğinde, söz konusu veriler ışığında önemli çıkarımlar yapılabilmektedir. Öncelikle, Tablo 9'da, G1 grubunun (açık yatay anlaşmalar) YSG'sinin son on yılda (2008-2012 ve 2013-2017 dönemleri) önce 3,21'e, sonrasında 3,00'a düştüğü gözlemlenmektedir. Bu düşüşün nedenleri, Tablo 7, Tablo 9 ve Tablo 10 birlikte ele alındığında açıklanabilmektedir. Tablo 7'den G1 için 30 kararda (27 kararda C2, 2 kararda C3, 1 kararda ise D analizleri yapılmıştır.) bu davranış grubu için beklenen ekonomik analiz düzeyinden fazla analiz yapıldığı görülmektedir. G1 grubu için optimal YSAO'nun Kuzey Amerika'da 1'e yakınsadığı, AB uygulamasında 2 olarak ele alındığı da göz önüne alındığında, bu çalışmada Rekabet Kurumu için Türkiye uygulamasının kendine özgü dinamikleri göz önüne alınarak 3 olarak belirlenen optimal YSAO'nun yüksek bir ekonomik analiz seviyesi olduğunu not ettikten sonra, Rekabet Kurumu uygulamasında G1 grubu uygulamasında YSAO'nun zaman içinde 3'e yakınsamasının uygulamadaki kalite düşüşü olarak yorumlanamayacağı açıktır. G1 grubu için optimal YSG'nin 3 olarak belirlendiği metodolojimize göre 2013-2017 yılında alınan 19 Rekabet Kurulu kararının YSAO'su bağlamında uygulama kalitesinin %100 olduğu görülmektedir.²⁶ Bu çerçevede, Rekabet Kurumu G1 grubu için uyguladığı YS'lerin uygulama kalitesinin çok yüksek olduğu söylenebilecektir.

G2 grubu (uyumlu eylemler) için YSAO'nun 5'er yıllık dönemlerde 3,00 ve 3,50 olarak tekrarladığı görülmektedir. Tablo 6 göz önüne alındığında hukuki belirliliğin G1 grubuna nazaran düşük olsa da iyi bir seviyede olduğu (0,80) ve uygulama kalitesinin yüksek olduğu (0,93) görülmektedir. Bu çerçevede, G2 grubu için uygulanan standartlarda sapma olduğu görülmekle beraber Rekabet Kurumunun bu grup için uygulama kalitesi ve hukuki belirliliğinin tatmin edici olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

G3 grubu (dikey kısıtlamalar) için Tablo 9'da görüldüğü üzere, zaman içinde YSAO'nun arttığı görülmektedir. Uygulanan YS'lerde her ne kadar 2003-2007

²⁶ Uygulama kalitesini alınan kararlardaki ekonomik analiz seviyesinin optimal seviyeye mutlak uzaklığı ölçülerek hesaplandığı için anılan dönemde uygulama kalitesi %100 olmaktadır.

döneminde bir düşüş gözlemlense de zaman içindeki genel eğiliminin etki tabanlı YS'ler yönünde olduğu açıkça görülmektedir. Özellikle incelenen dönemin ilk 10 yılı ve son 10 yılı karşılaştırıldığında zaman içinde YSAO'nun G3 grubu için arttığı görülmektedir. Gelineen noktada, Rekabet Kurumunun G3 grubu için uyguladığı YS'ler kısaltılmış etki analizi ile tam etki bazlı analiz arasında (KETEB) konumlanmıştır. Bu grup için hukuki belirliliğin tatmin edici seviyede olduğu (0,83) söylenebilecekse de ekonomik analiz içeriği bakımından yeterli seviyede olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, uygulama kalitesinin yükseltilmesine (örneklemedeki uygulama kalitesi 0,65) yönelik adımlar atılması yerinde olacaktır.

Son ve teoride ekonomik analiz gerektirmesi yönüyle en önemlisi olarak, G4 grubuna (hâkim durumun kötüye kullanılması) ilişkin kararlarda uygulanan YS'lere bakıldığında G3 grubuyla benzer bir şekilde benimsenen YS (KETEB) olarak belirlenmiş, hukuki belirliliğin tatmin edici (0,88) olduğu söylenebilecektir. G4 grubu için uygulama kalitesinin de tatmin edici (0,77) olduğu söylenebilecek olsa da ekonomik analiz içeriği bakımından tam etki bazlı (TEB) seviyede olması gerekirken, KETEB seviyesinde kalmaktadır. G4 grubu için incelenen dönemin ilk 10 ve son 10 yılı karşılaştırıldığında zaman içinde YSAO'daki artış bariz olarak görülebilmektedir. Bu grup için incelenen dönemde YSAO'nun kayda değer bir yükselişle 3,56'dan 4,42'ye yükselmesi sevindirici olmakla birlikte Rekabet Kurumunun başarısını daha da yükseltilmesi için uygulanan YS'nin yükseltilmesine yönelik adımlar atılmasının uygun olacağı sonucuna varılmaktadır.

SONUÇ

Bu çalışma, Rekabet Kurulu kararlarındaki ekonomik analizin kullanım sıklığının ve etki düzeyinin yasal standartlar da dikkate alınarak ampirik olarak ölçülmesi ve analiz edilmesi yoluyla literatürdeki boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada; Türkiye'deki rekabet hukuku uygulamalarının temel dayanaklarından biri olan yasal standartlar çerçevesinde, 1998-2017 yılları arasında alınmış rekabet ihlali kararları mercek altına alınarak, ekonomik analizin bu kararlardaki rolü ve gelişimi derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır.

Rekabet Kurumunun ilk yirmi yılını kapsayan bu dönemin ele alınmasının, Türkiye'de rekabet hukukunun gelişim evrelerini ve ekonomik analiz kullanımındaki olası değişimleri gözlemlemek açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmada, bu dönemde alınan kararlar analiz edilerek, Rekabet Kurulu'nun karar alma süreçlerinde ekonomik analize ne kadar başvurduğu, hangi analiz yöntemlerini kullandığı, bu analizlerin kararlara ne ölçüde yansıdığı, bu durumun uygulanan yasal standartlarla olan ilişkisinin ve seyirinin nasıl olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, çalışma, Türkiye'deki rekabet hukuku uygulamalarının uluslararası standartlara uygunluğunu ve gelişim potansiyelini değerlendirmek açısından da önemli bir veri tabanı sunmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye'de rekabet hukuku uygulamasında belirli eylem ve davranış gruplarına yönelik olarak uygulanan ekonomik analiz türleri ve yasal standartlar incelenmiştir. Bu bağlamda Yasal Standart Göstergesi değerinin davranış türleri ve ekonomik analiz türleri arasındaki ilişkisi ortaya konmuştur. Bu geniş kapsamlı analiz, rekabet hukuku uygulamalarının daha derinden anlaşılmasını sağlamak suretiyle bu konuda daha kapsamlı bir perspektif sunmaktadır.

Çalışmanın katkılarının başında, Türkiye'de rekabet hukuku uygulamalarında ekonomik analizin rolüne dair güncel ve kapsamlı bir analiz sunarak literatürdeki boşluğu dolduruyor olması gelmektedir. Bunun yanında Türkiye'deki rekabet

hukuku kararlarının analiz edilmesinde çalışmada benimsenen metodolojinin kullanılmasında öncü çalışmalardan biri olması ve bu kapsamda uluslararası karşılaştırmalara imkan vermesi dolayısıyla da çalışmanın önemli katkıları bulunmaktadır. Bu anlamda gelecekte yapılabilecek araştırma ve çalışmalar açısından yol gösterici olması nedeniyle çalışmanın bu bakımdan da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan inceleme ve analizler sonucunda, Rekabet Kurumu tarafından uygulanan ekonomik analiz çeşitliliği ve kapsamının, çeşitli davranış türleri için rekabet hukukunun uygulanmasında önemli bir rol oynamış olduğunu belirtmek gerekmektedir. Özellikle belirtilmesi gereken bir nokta, dört davranış grubuna (G1, G2, G3, G4) yönelik kararların büyük çoğunluğunun, Yasal Standart Göstergesi değeri genellikle Modifiye Per Se ve Kısaltılmış Etki Tabanlı arasında değişen ekonomik analizlere dayandığıdır. Bu, Rekabet Kurumunun genellikle davranışın biçimsel özelliklerini ve pazar özelliklerini dikkate almak suretiyle kararlar verdiği anlamına geldiği şeklinde yorumlanabilecektir.

Çalışmada ortaya konulan bulgular, incelenen genel dönemde ortalama olarak ekonomik analizin Rekabet Kurumu soruşturmalarında mütevazı bir rol oynadığını, ancak hâkim durum ihlalleri için bu yaklaşımın artık uygun YS olarak kabul edilen Tam Etki Bazlı YS'ye doğru evrildiğini göstermektedir.

Rekabet Kurumu tarafından uygulanan rekabet hukuku uygulamalarının genel kalitesi, optimal hukuki standartlardan sapma ölçümüne dayanarak 'yüksek' olarak değerlendirilebilecektir. Toplam refah esas alındığında bu oran 0.82, tüketici refahı esas alındığında ise 0.86 olarak daha yüksektir. Son yıllarda bu kalite oranının daha da arttığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, G4 grubu için uygulama kalitesinin artırılması ve Türkiye'de rekabet hukuku uygulamasının daha başarılı olabilmesi için uygulanan yasal standardın yükseltilmesine (Tam Etki Bazlı YS'ye) yönelik adımlar atılmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Ayrıca, Rekabet Kurumunun ekonomik analiz yöntemlerini kullanma kapasitesinin ve uzmanlık düzeyinin daha detaylı bir şekilde incelenmesi, daha

somut politika önerileri geliştirmek ve rekabet hukuku uygulamalarının etkinliğini artırmak açısından büyük önem arz etmektedir. Bu noktada, Kurumun personel yapısı, uzmanlık alanları, eğitim olanakları ve uluslararası kurumlarla işbirliği gibi konulara odaklanılarak rekabet hukuku alanında uzmanlaşmanın ve kurumsal kapasitenin gulendirilmesi için atılabilecek adımların belirlenmesinin yararlı olacağı dşnlmektedir.

Sonuç olarak, çalışma ile rekabet hukuku ve ekonomik analiz arasındaki etkileşimi anlamaya yönelik literatüre geniş ve ayrıntılı bir katkı sunulmaktadır. Çalışmanın bulgularının, rekabet hukuku uygulamalarını ve bu uygulamaların belirli davranış türlerine nasıl uygulandığını anlamak için değerli bir kaynak olduğu dşnlmektedir. Bu durum, ilgili politika ve uygulamaların geliştirilmesine ve rekabet hukuku uygulamalarının etkin biçimde yönetilmesine yardımcı olacaktır. Ayrıca, çalışmanın farklı ekonomik analiz türleri ve Yasal Standartların nasıl etkin bir şekilde uygulanabileceği konusunda uygulayıcılara rehberlik edeceği dşnlmektedir. Bu çerçevede, rekabet politikalarının daha etkin ve etkili bir şekilde uygulanması sağlanarak Türkiye'deki rekabet ortamının gelişmesine katkıda bulunulabilecektir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. (2001) *Rekabetin Yatay Kısıtlanması*. Ankara: Rekabet Kurumu Yayını.
- Altun, M. (2012). *Yatay İşbirliği Anlaşmalarının 4. Madde Kapsamında Değerlendirilmesi*. Ankara: Uzmanlık Tezleri Serisi, 129, Rekabet Kurumu.
- Atkinson, R. D. ve Audretsch, D. B. (2011). "Economic Doctrines and Approaches to Antitrust", *The Information Technology & Innovation Foundation*. Erişim: 20.06.2023, <http://www.itif.org/files/2011-antitrust.pdf>
- Avdasheva, S., Katsoulacos, Y., Golovanova, S. ve Tsytsulina, D. (2016). Economic Analysis in Competition Law Enforcement in Russia: Empirical Evidence Based on Data of Judicial Reviews. in F. Jenny and Y. Katsoulacos (eds), *Competition Law Enforcement in the BRICS and in Developing Countries: Legal and Economic Aspects*. Springer International Publishing, 263-286.
- Ayata, Z. (2014). Hukukun İktisadi Analizi Çerçevesinde Rekabet Hukuku. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 35-54.
- Bain, J.S. (1959) *Industrial Organization*. New York: Wiley.
- Baker, J.B. (2003). The Case for Antitrust Enforcement. *Journal of Economic Perspectives*, 17(4), 27-50.
- Benetatou, K. ve Katsoulacos, Y. (2020). Legal Standards and Economic Analysis in Antitrust Enforcement: An Empirical Investigation for the Case of Greece. *GreeSE – Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe*, 144, Hellenic Observatory, LSE, 1-51.
- Bork, R. H. (1978). *The Antitrust Paradox: A Policy at War with Itself*. New York: Basic Books, Inc.

- Brook, O. (2022). In Search of a European Economic Imaginary of Competition: Fifty Years of the Commission's Annual Reports. *European Law Open*, 1(4), 822–851.
- Budzinski, O. (2013). Impact Evaluation of Merger Control Decisions. *European Competition Journal*, 9 (1), 199-224.
- Cao, S. (2022) Economic Analysis in Antitrust Law: An Automated Approach Applied to Us Appellate Courts. *Stanford Computational Antitrust*, Vol II, 155-176.
- Carlton, D. W. (2010). Revising the Horizontal Merger Guidelines. *Journal of Competition Law & Economics*, 6(3), 619-652.
- Cartwright, P.A., Kamerschen, D.R. ve Huang, M.Y. (1989). Price Correlation and Granger Causality Tests for Market Definition. *Review of Industrial Organization*, 4, 79-98.
- Chapsal, A. ve Spector, D. (2009). What Can Be Learnt from Econometric Studies in Cartel Cases?. *Law and Economics Concurrences*, No:1-2009, Art. No: 23334, 42-45
- Christiansen, A. ve Kerber, W. (2006). Competition Policy With Optimally Differentiated Rules Instead of 'Per se Rules vs Rule of Reason', *Journal of Competition Law and Economics*, 2, 215-244.
- Coe, P J. ve Krause, D. (2008). An Analysis Of Price-Based Tests of Antitrust Market Delineation. *Journal of Competition Law & Economics*, 4(4), 983-1007.
- Davidow, D. (1987). The United States/Canadian Antitrust Relationship in the Context of a Free Trade Zone. *Canada-United States Law Journal*, 12 (25), 25-37.

- Davis, P. (2018). Economic Evidence And Procedural Fairness: Lessons From The UK Competition Regime. *Journal of Competition Law & Economics*, 14 (1), 1-45.
- Davis, P. ve Garces, E. (2010). *Quantitative Techniques for Competition and Antitrust Analysis*. New Jersey: Princeton University Press.
- Decker, D. (2009). *Economics and the Enforcement of the European Competition*. UK: Edward Elgar Publishing Limited.
- DPT (1994). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Rekabet Hukuku ve Politikası Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT Yayınları.
- DPT (2000). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Rekabet Hukuku ve Politikaları Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. Ankara: DPT Yayınları.
- Elzinga, K.G. ve Hogarty, T.F. (1973). The Problem of Geographical Market Delineation in Antimerger Suits. *Antitrust Bulletin*, 18, 45-81.
- Ezrachi, A. (2018). *EU Competition Law Goals and the Digital Economy*. Oxford Legal Studies Research Paper No. 17/2018, 1-27.
- Farrell, J. ve Katz, M. L. (2006). The Economics of Welfare Standards in Antitrust. *Competition Policy International*, 2(2), 3-28.
- Farrell, J. ve Shapiro, C. (2010). Antitrust Evaluation of Horizontal Mergers: An Economic Alternative to Market Definition. *The B.E. Journal of Theoretical Economics*, 10 (1), 1-41.
- Frech III, H.E. Langenfeld, J. ve McCluer R. F. (2004). Elzinga-Hogarty Tests and Alternative Approaches For Market Share Calculations In Hospital Markets. *Antitrust Law Journal*, 71(3), 921-947.
- Gavil, A.I. (2008). Burden of Proof in U.S. Antitrust Law. *Issues In Competition Law And Policy*, 1, 125-157. ABA Section of Antitrust Law.

- Geradin, D. ve Petit, N (2010) *Judicial Review in EU Competition Law: A Quantitative and Qualitative Assessment*. Tilburg Law and Economics Center (TILEC) Law and Economics Discussion Paper No 2011-008, 1-39.
- Gerber, D.J. (2014). Searching for a Modernized Voice: Economics, Institutions and Predictability in European Competition Law. *Fordham International Law Journal*, 37 (5), 1421-1450.
- Gerber, D.J. (2015). Adapting the Role of Economics in Competition Law: A Developing Country Dilemma. in MS Gal and others (eds), Edward Elgar Publishing. *The Economic Characteristics of Developing Jurisdictions: Their Implications for Competition Law*, 248-64.
- Gifford, D.J. ve Kudrle, R.T. (2015). *The Atlantic Divide in Antitrust: An Examination of US and EU Competition Policy*. University of Chicago Press.
- Ginsburg, D.H. ve Fraser, E.M. (2011). The Role of Economic Analysis in Competition Law. In R.I. McEwin (Ed.). *Intellectual Property, Competition Law and Economics in Asia*. London: Hart Publishing.
- Grendell, T. J. (1980). The Antitrust Legislation of the United States, the European Economic Community, Germany and Japan. *The International and Comparative Law Quarterly*, 29 (1), 64-86.
- Gündüz, H. (2019). *Rekabet İhlallerine İlişkin Soruşturmalar ve Para Cezaları: Rekabet Kurulu'nun 20 Yılı'nın Bilançosu*. Ankara: Oniki Levha Yayınları, 1-282.
- Hayek, F.A. (1982). *Law, Legislation and Liberty, Political Order of Free People*, V.III. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.
- ICN (2013). The Role of Economists and Economic Evidence in Merger Analysis. ICN 12. Yıllık Konferansı, Varşova, Polonya.

- Ibanez Colomo, P. (2016). Beyond the 'More Economics-Based Approach': A Legal Perspective on Article 102 TFEU Case Law. *Common Market Law Review*, 53 (3), 709-739.
- Ibanez Colomo, P. (2018). *The Shaping of the EU Competition Law*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Jones, A. and Kovacic, W.E. (2017). Identifying Anticompetitive Agreements in the United States and the European Union: Developing a Coherent Antitrust Analytical Framework. *The Antitrust Bulletin*, 62(2), 254-93.
- Kaplow, L. and Shapiro, C. (2007) *Antitrust*. Harvard Law and Economics Discussion Paper No. 575, 1-157.
- Kaplow, L. (2010). Why (Ever) Define Markets?. *Harvard Law Review*, 124, 437-517.
- Kaplow, L. (2011). *On the Meaning of Horizontal Agreements in Competition Law*. Harvard Law and Economics Discussion Paper No. 691, 1-120.
- Katsoulacos, Y. ve Ulph, D. (2009). On Optimal Legal Standards for Competition Policy: A General Welfare-Based Analysis. *The Journal Of Industrial Economics*, 56 (3), 410-437.
- Katsoulacos, Y., Avdasheva, S. ve Golovanova, S. (2016). Legal Standards and the Role of Economics in Competition Law Enforcement. *European Competition Journal*, 12 (2-3), 277-29.
- Katsoulacos, Y., Metsiou, E. ve Ulph, D. (2016) Optimal Substantive Standards for Competition Authorities. *Journal of Industry, Competition and Trade*, 16 (3), 273-295.
- Katsoulacos, Y. (2019). On the Concepts of Legal Standards and Substantive Standards (and how the latter influences the choice of the former). *Journal of Antitrust Enforcement*, 7 (3), 365-385.

- Katsoulacos, Y., Avdasheva, S. ve Golovanova, S. (2019). A Methodology for Empirically Measuring the Extent of Economic Analysis and Evidence and for Identifying the Legal Standards in Competition Law Enforcement. in Charbit, N. & S. Ahmad (eds.), *Frédéric Jenny, Standing Up for Convergence and Relevance in Antitrust - Liber Amicorum*, Vol. I - New York: Institute of Competition Law, 131-149.
- Katsoulacos, Y., Avdasheva S., Benetatou, K., Golovanova, S. ve Makri, G. (2021). Comparing the Role of Economics/Effects-Based in Antitrust Enforcement and Its Relation to the Judicial Review in the EC to Other Countries. *Journal of European Competition Law & Practice*, Vol. 12, No. 2.
- Katsoulacos, Y. ve Makri, G. (2021). The Role of Economics and The Type of Legal Standards in Antitrust Enforcement by Dgcomp: An Empirical Investigation. *Journal of Antitrust Enforcement*, 9, 457–504.
- Katsoulacos, Y. (2022). Why legal standards in antitrust enforcement in developing jurisdictions should differ from those in mature jurisdictions: A decision-theoretic approach. *BRICS Journal of Economics*, 3(2), 1–19.
- Katsoulacos Y ve Ulph, D. (2022). Choosing Assessment Procedures in Antitrust Enforcement in Different Markets and Countries: a Proposal for Extending the Decision-Theoretic Approach. *Managerial and Decision Economics*, 1-19.
- Katsoulacos Y. (2023). Accelerating Antitrust Enforcement through the Use of More Presumption-based Legal Standards for The Big-tech Digital Markets. *Concurrences Review*, 2003-2, 28-36.
- Korah, V. (2010) The Reform of EC Competition Law: The Challenge of an Optimal Enforcement System. in I. Lianos, and I. Kokkoris (eds), *The Reform of EC Competition Law*. Kluwer Law International, xxiii-xxix.

- Korkut, Ş. D. (2015). Kartellerin Semptomları ve İktisadi Teşhisi: Yolun Neresindeyiz?. *Rekabet Dergisi*, No: 16 (3), 3-37.
- Kovacic, W.E. ve Shapiro C. (2000). Antitrust Policy: A Century of Economic and Legal Thinking. *Journal of Economic Perspectives*, 14 (1), 43-60.
- Kovacic, W.E. (2021). The Future Adaptation of the Per Se Rule of Illegality in U.S. Antitrust Law. *Columbia Business Law Review*, 1(33), 33-91.
- Kwoka, J. E. ve White, L. J. (1999). *The Antitrust Revolution: Economics, Competition, and Policy*. Third Edition, New York: Oxford University Press.
- Lee, H.B. (2008). Using the Chow Test to Analyze Regression Discontinuities. *Tutorials in Quantitative Methods for Psychology*. 4 (2), 46-50.
- Lianos, I. (2012). The Emergence of Forensic Economics in Competition Law: Foundations for a Sociological Analysis. *CLES Working Paper*, No. 5/2012, 1-41.
- Lopez-Galdos, M. ve Kovacic, W.E. (2016). Lifecycles of Competition Systems: Explaining Variation in the Implementation of New Regimes. *Law and Contemporary Problems*, 79, 85-122.
- Loevinger, L. (1955). Antitrust, Economics and Politics. *Antitrust Bulletin*, 1, 225-259.
- Mason, E. S. (1939). Price and Production Policies of Large-scale Enterprise. *American Economic Review*, 29, 61-74.
- Mason, E. S. (1949) The Current State of the Monopoly Problem in the United States. *Harvard Law Review*, 62, 1265-1285.
- McChesney, F. S. (1996). The Role of Economists in Modern Antitrust: An Overview and Summary. *Managerial and Decision Economics*, 17(2), 119–126.

- Melnyk, O. ve Yaskal, I. (2013). Theoretical Approaches to Concept of “Competition” and “Competitiveness”. *Ecoforum Journal*, 2(2), 8-12.
- Motta, M. (2004). *Competition Policy: Theory and Practice*. New York: Cambridge University Press.
- Neven, D.J. (2006). Competition Economics and Antitrust in Europe. *Economic Policy*, 21(48), 742-91.
- OECD (2005). *Competition Law and Policy in the European Union*. Erişim: 20.06.2023, <http://www.oecd.org/dataoecd/7/41/35908641.pdf>
- Page, W. H. ve Lopatka, J. E. (2005) Economic Authority and the Limits of Expertise in Antitrust Cases. *Cornell Law Review*, 90 (3), 617-704.
- Posner, R. A. (1976). *Antitrust Law: An Economic Perspective*. Chicago: University of Chicago Press.
- Posner, R. A. (1987). The Law and Economics Movement. *The American Economic Review*, 77(2), 1-13.
- Posner, R. A. (2014). *Economic Analysis of Law*. New York: Wolters Kluwer Law and Business.
- Rekabet Kurumu (2019a). *Rekabet Kurulu Kararlarında Kullanılan İktisadi Analizlere İlişkin El Kitabı*. Ankara: Rekabet Kurumu Yayını.
- Rekabet Kurumu (2019b). *Rekabet Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Rekabet Kurumu Yayını.
- Salinger, M. (2024). The 2023 Merger Guidelines and The Role of Economics. *Review of Industrial Organization*. Erişim: 25.05.2024, <https://doi.org/10.1007/s11151-024-09957-x>
- Schinkel, M.P. (2008). Forensic Economics in Competition Law Enforcement. *Journal of Competition Law and Economics*, 4(1), 1-30.

- Shastitko, A. (2018). Empirical Assessment of the Role of Economic Analysis in the Russian Antitrust: Why is Economic Analysis Used?. *Eur. J. Law. Eco.*, 45, 313-330.
- Simpson, J. ve Schmidt, D. (2008). Difference-In-Differences Analysis In Antitrust: A Cautionary Note. *Antitrust Law Journal*, 75 (2), 623-635.
- Sokol, D. (2017). Troubled Waters between US and European Antitrust. *Michigan Law Review*, 115(6), 955-977.
- Stones, R. (2019). The Chicago School and The Formal Rule Of Law. *Journal of Competition Law & Economics*, 14(4), 527–567.
- Türk Dil Kurumu (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*, Erişim: 10.06.2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Wald, P. M. (1987). Limits on the Use of Economic Analysis in Judicial Decisionmaking. *Law and Contemporary Problems*, 50 (4), 225-244.
- Werden, G. J. (1998). Demand Elasticities in Antitrust Analysis. *Antitrust Law Journal*, 66(2), 363-414.
- Whish, R. ve Bailey, D. (2021). *Competition Law*. New York: Oxford University Press.
- White, L. J. (2008). *The Growing Influence of Economics and Economists on Antitrust: An Extended Discussion*. NYU Law and Economics Research Paper No. 08-07, 1-42.
- Woolridge, J. M. (2003), *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. Second Edition, US: Thomson.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11/7/2024

Tez Başlığı: Rekabet Hukuku Uygulamasında Yasal Standartlar ve Ekonomik Analizin Rolü: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....

Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin, 11/07/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4'tür.

Uygulanan filtrelemeler**:

- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
- Kaynakça hariç
- Alıntılar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Kürşat ÜNLÜSOY

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Kürşat ÜNLÜSOY	
	Öğrenci No	N08141505	
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye	
	Programı	Maliye	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU

*Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.
**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 11/7/2024

Thesis Title (In English): The Role of Legal Standards and Economic Analysis in Competition Law Enforcement: An Empirical Study on Türkiye

According to the originality report obtained by my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 11/07/2024 for the total of 97 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 4 %.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Kürşat ÜNLÜSOY

Student Information	Name-Surname	Kürşat ÜNLÜSOY	
	Student Number	N08141505	
	Department	Public Finance	
	Programme	Public Finance	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 11/7/2024

Tez Başlığı: Rekabet Hukuku Uygulamasında Yasal Standartlar ve Ekonomik Analizin Rolü: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma

Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*: .....

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır.
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne veya ruh sağlığına müdahale içermemektedir.
4. Anket, ölçek (test), mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme gibi teknikler kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen araştırma niteliğinde değildir.
5. Diğer kişi ve kurumlardan temin edilen veri kullanımını (kitap, belge vs.) gerektirmektedir. Ancak bu kullanım, diğer kişi ve kurumların izin verdiği ölçüde Kişisel Bilgilerin Korunması Kanuna riayet edilerek gerçekleştirilecektir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Kürşat ÜNLÜSOY

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Kürşat ÜNLÜSOY	
	Öğrenci No	N08141505	
	Enstitü Anabilim Dalı	Maliye	
	Programı	Maliye	
	Statüsü	Doktora ☒	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr ☐

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-12
		Yayın Tarihi Date of Pub.	22.11.2023
	FRM-DR-12 Doktora Tezi Etik Kurul Muafiyeti Formu <i>Ethics Board Form for PhD Thesis</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev. Date	25.01.2024

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PUBLIC FINANCE

Date: 11/7/2024

Thesis Title (In English): The Role of Legal Standards and Economic Analysis in Competition Law Enforcement: An Empirical Study on Türkiye

My thesis work with the title given above:

- Does not perform experimentation on people or animals.
- Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
- Does not involve any interference of the body's integrity.
- Is not a research conducted with qualitative or quantitative approaches that require data collection from the participants by using techniques such as survey, scale (test), interview, focus group work, observation, experiment, interview.
- Requires the use of data (books, documents, etc.) obtained from other people and institutions. However, this use will be carried out in accordance with the Personal Information Protection Law to the extent permitted by other persons and institutions.

I hereby declare that I reviewed the Directives of Ethics Boards of Hacettepe University and in regard to these directives it is not necessary to obtain permission from any Ethics Board in order to carry out my thesis study; I accept all legal responsibilities that may arise in any infringement of the directives and that the information I have given above is correct.

I respectfully submit this for approval.

Kürşat ÜNLÜSOY

Student Information	Name-Surname	Kürşat ÜNLÜSOY	
	Student Number	N08141505	
	Department	Public Finance	
	Programme	Public Finance	
	Status	PhD ☒	Combined MA/MSc-PhD ☐

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. Necmiddin BAĞDADIÖĞLU